

GEDENKBOEK

UITGEGEVEN TER GELEGENHEID VAN HET

TWEEDE LUSTRUM

DER

UTRECHTSCHER

INDOLOGEN VEREENIGING

1925

1935

AAN
RA
YA

GEDENKBOEK

UITGEGEVEN TER GELEGENHEID VAN HET

TWEEDE LUSTRUM

DER

UTRECHTSCHER INDOLOGEN VEREENIGING

Nederland heeft geen vijanden
die het land meer hinder en schade doen,
dan de onwetendheid en onbedachtzaamheid
die er heerscht en de verstandigen overstemt

423
Ged
ecl

PERPUSTAKAAN MUSIUM DEWANTARA KIRTI GRIYA
NO. INV: 6830 - TS / 2014
TAHUN: 2014

1934—1935.

Lustrumbestuur van de Utrechtsche Indologen
Vereeniging:

Th. H. Bot.	Praeses
J. J. Engelberts	Abactis
J. van Petten	Fiscus
H. M. de Zwart	Vice-praeses
S. J. Verschuur	Vice-abactis

Lustrumcommissie van de Utrechtsche Indologen
Vereeniging:

A. H. Böhm	Praeses
J. Muller	Abactis
E. J. Froeling	Fiscus
W. J. H. Bouma	} Leden
A. J. V. L. van der Linden	
J. Kiers	

I N L E I D I N G

Tien jaar geleden is in Utrecht de „indologische faculteit” tot stand gekomen als deel van het universitaire geheel; tien jaar reeds werkt zij mee aan de verwezenlijking van het, door de wet gestelde, tweeledige doel: de vorming van zelfstandige wetenschapsbeoefenaars en de voorbereiding harer studenten tot het bekleeden van bepaalde maatschappelijke betrekkingen.

De karakteristiek van deze jonge faculteit ligt uiteraard niet in het eerste deel van dit doel, maar in het tweede: het vormen van bestuursambtenaren en van juristen ten dienste van de indische samenleving en daardoor mede ten dienste van den geheelen nederlandschen staat.

Tien jaar geleden ook ontstond uit de kleine groep studenten dezer faculteit de „Utrechtsche Indologen Vereeniging”. De ontwikkeling en groei van beide instellingen heeft steeds gelijken tred gehouden; meer nog, den band en het contact tusschen beiden is steeds zeer nauw geweest: docenten en studenten van de indologische faculteit hebben steeds een werkelijke universitas gevormd.

Deze figuur, helaas nagenoeg uniek in het nederlandsche universitaire leven, maakte het voor ons vanzelfsprekend bij het tienjarig bestaan van onze vereeniging, tevens dat van de faculteit te herdenken.

Wij hebben gemeend dit het best te kunnen doen door de uitgave van een gedenkboek, waarin de motieven en de strijd der oprichting, de oprichting zelve

en de geschiedenis van de indologische faculteit in groote lijnen worden behandeld, naast de geschiedenis van onze vereeniging. Is dus de uitgave van dit boek reeds te verklaren uit de nauwe verbondenheid van faculteit en vereeniging, zoo wil dit boek tevens zijn een eeresaloot aan hen, die hun beste krachten hebben gegeven aan de tot stand koming van de indologische faculteit en aan de oprichters van de Utrechtsche Indologen Vereeniging.

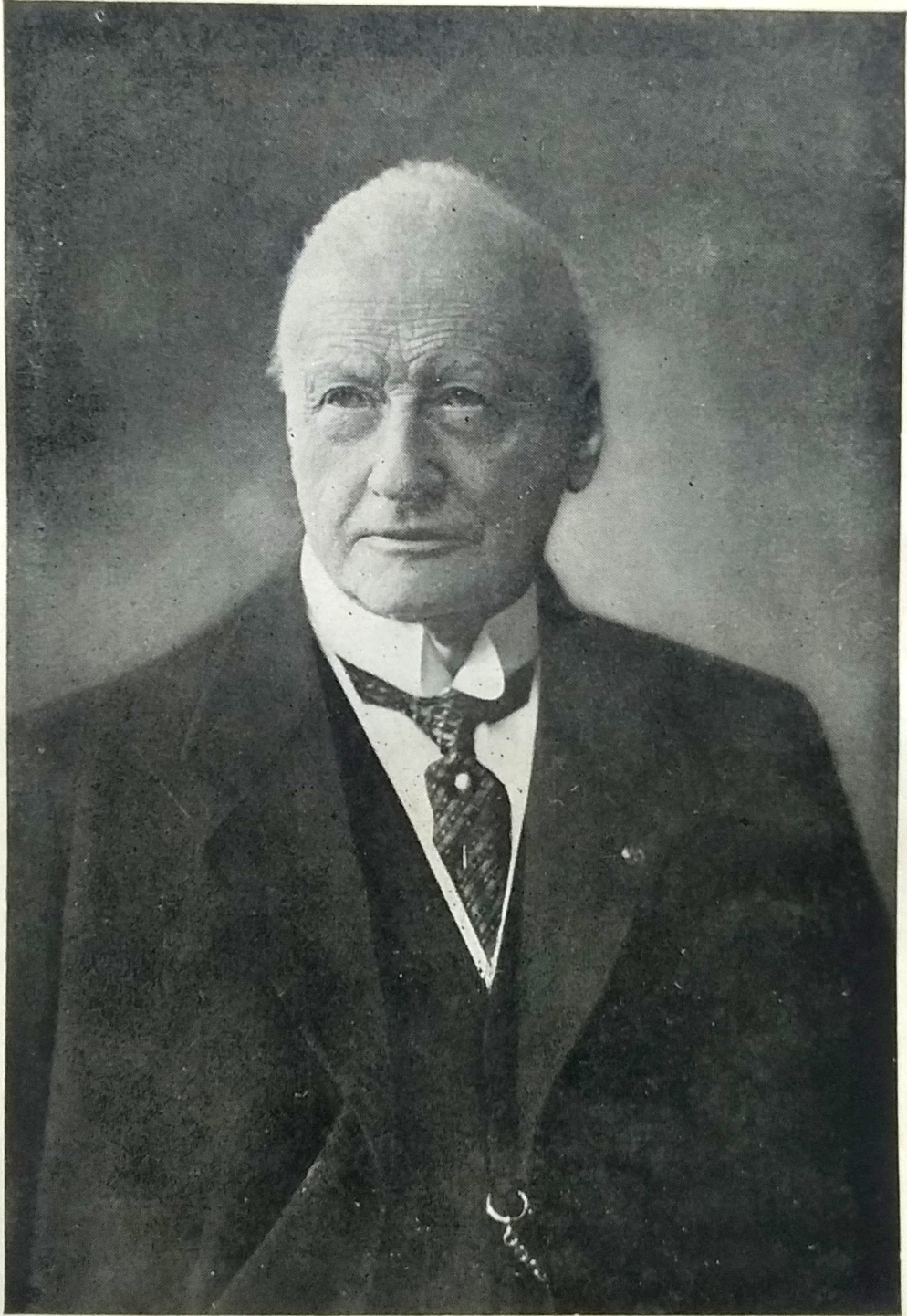
In het meerendeel der bijdragen vinden wij een richting, die wijst op een herstel van den in den loop der tijden goeddeels verloren geganen band en wisselwerking tusschen wetenschap en maatschappelijk leven, die voorwaarden zijn tot een volle uitbloei van beide mensche-lijke verschijnselen. Zij zijn gericht op het practische leven en vormen daardoor als het ware, zonder echter deze pretentie te hebben, een deel van den leiddraad waaraan in de moderne koloniale verhouding behoefte bestaat en waarin kolonisatoren en gekoloniseerden beiden een norm vinden voor hunne wederzijdsche rechten en plichten.

De artikelen zelf hebben geen nadere inleiding noodig, zij zijn, tezamen en afzonderlijk, zich zelf genoeg.

Tot slot zij onzen hartelijken dank betuigd aan hen, die de totstandkoming van dit boek mogelijk hebben gemaakt.

BÖHM.

IN MEMORIAM MR. B. C. J. LODER
VOORZITTER VAN HET CURATORIUM VAN HET FONDS TEN
BEHOEVE VAN INDOLOGISCHE STUDIËN AAN DE RIJKS-
UNIVERSITEIT TE UTRECHT

Als wij in dit Gedenkboek eenige bladzijden verder lezen, dan is het, alsof de heer Loder nog in ons midden is, wanneer wij daar zijn ronduit, principieel en eerlijk standpunt zien uiteengezet, waarom hij President-Curator van de Indologische Faculteit is geworden, toen Prof. Treub hem dit vroeg bij de voorgenomen oprichting van deze instelling.

Op zijn ziekbed, dat hem nog veel lichamelijk lijden heeft gebracht, maakte Mr. Loder dit artikel, en niet-tegenstaande dat lijden stond hij er op, zijn gegeven belofte niet te verzaken.

Wij allen, die met de Indologische Faculteit verbonden zijn, zullen diep getroffen worden door die stem van den heengeganen Voorzitter van het Curatorium, die stem, die verklaart, dat de zegen, die op de Indologische Faculteit rust, hem een verkwikking was in den avond van zijn leven.

Van het begin af, heeft Mr. Loder het lief en het leed van de Indologische Faculteit medegemaakt. In het begin meer leed door verdachtmaking, door verwijdering van vrienden; op het einde veel lief. Ten hoogste dankbaar was hij om den groei, dien de Faculteit heeft genomen en toen hem dan ook op de jongste Installatie-vergadering der Indologen Vereeniging door de leden een telegram naar zijn ziekbed werd gezonden, toen heeft juist deze belangstelling hem uitermate goed gedaan.

Tien jaren lang is Mr. Loder Voorzitter van het College van Curatoren geweest, bijna altijd tegenwoordig in de vergaderingen. De keeren, dat hij afwezig was, waren een groote uitzondering.

Zij, die regelmatig die vergaderingen hebben medegemaakt, weten, welk een vriendschappelijke geest daar heerschte. De verdrukking, die de Faculteit bij haar aanvang heeft ondervonden, heeft onderling samen gebonden het Curatorium, zijn Secretaris, de docenten, den Wetenschappelijken Raad en de studenten. Wij denken daarbij nog zoo dikwijls terug aan die collegekamers, ergens onder het dak der Universiteit, waar de Indologen en Indisch Juristen in klein getal in de eerste jaren na de oprichting onderricht ontvingen. De band tusschen allen, die bij de Indologische Faculteit betrokken waren, was zeer nauw en al zijn er thans honderden studenten, toch is dat stempel op de instelling blijven rusten.

Zoo is het ook in het College van Curatoren. Een hoogstaande geest heeft daar immer geheerscht en de heengegane Voorzitter was daarvan een drager bij uitnemendheid.

Wij zullen hem zeer missen, als Voorzitter en als vriend.

VAN GYBLAND OOSTERHOFF.

WAAROM IK PRESIDENT-CURATOR VAN DE INDOLOGISCHE FACULTEIT TE UTRECHT WERD

Het was einde 1924, in dien tijd, dat het *défaitisme* in Nederland volop tierde, dat mijn vriend Treub mij kwam verzoeken, Voorzitter te willen worden van het College van Curatoren van het Fonds ten behoeve van Indologische Studiën aan de Rijksuniversiteit te Utrecht.

Hij overtuigde mij met klem van argumenten, dat de geest van het Indische onderwijs aan de hoogeschool te Leiden een zoodanige was, dat daardoor werd gebroken het gevoel van de roeping, die Nederland in Indië heeft en het losmaken van den band tusschen deze beide gebieden werd voorbereid.

Ik heb Prof. Treub toen geantwoord, dat ik het mij een eer achtte, mede te mogen werken om dit streven tegen te gaan, omdat ik dit verderfelijk achtte en dom.

Ik heb nooit spijt gehad van mijn besluit, ofschoon men mij in den aanvang van den strijd meermalen daarvan heeft willen terugbrengen. Ik heb het voorrecht gehad, de Indologische Faculteit — zooals de instelling in het dagelijksche leven wordt genoemd — onder Gods Zegen te zien groeien en bloeien en aan den avond van mijn leven is mij dat een verkwikking des harten.

Het is dan ook volgaarne, dat ik aan het verzoek gevolg heb gegeven, een kort voorwoord te schrijven voor het Gedenkboek, dat de Utrechtsche Indologen Vereeniging bij haar 10-jarig bestaan uitgeeft.

Ik wil dit niet beëindigen, alvorens nog een woord van warme hulde te hebben gebracht aan mijn heengeganen

vriend, Prof. Mr. M. W. F. Treub, den onverschrokken man, die niet terugdeinsde om iets tot stand te brengen, wanneer hij dat in het belang van het Vaderland achtte. In de zware oorlogsjaren 1914—1918 is hij als Minister van de Kroon zijn land tot grooten steun geweest. Men heeft hem zelfs eens den Hindenburg van Nederland genoemd. Hij heeft die daden verricht in het volle licht van het publieke leven, waarvan hij een der leiders was. Voor het nageslacht is dit in verschillende boeken en geschriften neergelegd.

Wat hij voor Nederland èn voor Indië, voor de Rijkseenheid, deed door de oprichting van de Indologische Faculteit te Utrecht te bevorderen, is niet zoo bij den gemiddelden Nederlander bekend geworden. En toch behoort dit tot zijne beste daden ten behoeve van het vaderland.

Het is mij een behoefte, daarvan hier te getuigen.

LODER.

DE RIJKSEENHEID BEDREIGD.... EN VERZUIMD.

Tien jaar. Reeds tien jaar! Hoe rept zich 't herdenken terug naar den tijd, toen de Faculteit werd opgericht; naar den strijd, die om haar gestreden is! Vóór ons staan de gestalten der stichters: Treub, die alree der historie behoort; Loder, wiens laatste gedachten nog aan 'zijn' faculteit waren gewijd; bovenal Suyling, dien wij, dankbaar, den onzen nog roemen, achter het werk de stille kracht: nooit teveel, altoos genoeg.

Herdenken noopt tot zelfonderzoek: Wat was ons doel? wat ons middel? En wat hebben wij bereikt?

Ons doel? Ons middel? Ontbolsterd van het bijkomstige, heeft ons geheugen slechts de kern bewaard der persoonlijke gedachte, die elk onzer destijds dreef; in elk relaas van wat 'wij' wilden, zou de pluralis majestatis slechts 'le moi haïssable' bemantelen. En dan nóg! Het geheugen is een trouwlooze maarte; ook, hoe bedaagder, hoe zelfingenomener. Methusalem memorie-schrijver zou vast geboekt hebben, dat, welbeschouwd, hij de wereld geschapen had. Gelukkig: scripta manent, als men ze niet verscheurt tenminste, en een goedig vakbijgeloof houdt, met de vaderen, voor zeker, dat de 'waarheid' uit 'echte stukken' kan worden 'gekend'. En zoo delf ik dan, al zuchtende, 't dossier 'Stichting der Faculteit', uit het decennale stof en val, als een romantisch poëet, pardoos 'aan 't mijmeren over vergeelde blaen'.

Want bovenop ligt wat geklad; de schets van een

artikel, blijkbaar: 'De Rijkseenheid Bedreigd.' Maar de kladder, wien Hambroek's lot op Verzuimd Formosa door den geest moet hebben gespeeld, had een woord doorgehaald: 'De Rijkseenheid Verzuimd' kwam 't verbeterd opschrift te luiden. Scholen in 't gehandhaafd en in 't gewijzigd woord niet uitgangspunt en ontwikkeling van de gedachte, die, al naar den aard der beestjes, economisch, staatsrechtelijk of historisch bezonnen, de stichting der Faculteit heeft beheerscht?

I.

Een polemische gedachte, aanvankelijk. Men wilde iets niet. Het verzet ging tegen een richting van ontwikkeling der Indische Zaken: tegen de toepassing, in het Rijk in Azië, van 't beginsel volgens 't welk, in 1848, het Rijk in Europa geordend was. Dat verzet wekte bevreemding. Geen wonder; omtrent die richting bestond, naar 't scheen, nationale eenstemmigheid. Wel mocht zich omtrent het tempo van ontwikkeling soms eenig meeningsverschil openbaren: omtrent het einddoel was men 't eens. Alleen Colijn had principieel bedenkingen geopperd; maar de staatsrechtelijke richting, waartoe die staatsman behoorde, had bij de feitelijke staatsinrichting nooit stem in 't kapittel gehad; onbetwist lag de leiding der beweging in 't centrum van waaruit dat beginsel zijn zegetocht door het Koninkrijk was begonnen: was het geen edele eierzucht, die traditie te willen voortzetten?

De historische bezinning haalde den oorsprong van dat beginsel diep op uit de 18e eeuw, toen de nationale eenheidsstaat, het moderne staatstype, stond geboren te worden. De innerlijke ontwikkeling van dit staatstype is overbekend. Zij begon reeds, bij Montesquieu, met de sentimenteele identificatie van Koning, Natie en Staat; de glorie van den Zonnekoning had het volk tot nationaal bewustzijn gewekt. Doch de Spaansche Successiekrijg,

Frankrijk's welvaart gespild om een nieuwen Bourbon-troon, had spanning gebracht tusschen 't nationaal en 't dynastiek belang; te Utrecht, jammerde Mirabeau, heeft Frankrijk zijn 'autorité nationale' verloren; de vernedering in den Engelschen oorlog verwijdde de barst in de verhouding van Koning en Adel tot een breuk tusschen den Tiers Etat en die beiden; door 't falen in hun historischen plicht als leiders der natie verbeurden zij, in 't volksgevoelen, hun historisch recht; voor het eerst stelde zich, tegenover den absoluten vorst en diens geprivilegieerden afhang, het absolute volk, de massa, als politieke grondfactor. Maar op 't moment zelf, dat die massa zich verheft, is de Tiers, die half drijvend, half gedreven, mèt haar t'Ancien Régime ten val brengt, genoopt, zich zelf als nieuwe geprivilegieerde klasse te constitueeren. Tot de Revolutie duiden 'natie' en 'volk' vrijwel synoniem, èn den Tiers Etat, èn de boeren en burgers, èn het stadsgepeupel aan. Maar op dat conglomeraat valt geen staat te bouwen; schifting is noodig; eerst wordt de 'heffe des volks', 'la populace, ce fléau des états policés,' zooals Condorcet sniert, aan de poort van den staat-in-aanbouw geworpen; dan worden ook boeren en buitenlui aan den dijk gezet: 'tout ce qui n'est pas le Tiers', decreteert Sièyes, 'ne peut pas se regarder comme étant de la Nation' ¹⁾. Die gedachte openbaart zich reeds in de Constitutie van 1791 in de onderscheiding tusschen actief en passief staatsburgerschap; beheerscht Napoleon bij de invoering van het censuskiesrecht en modelleert, van 1800 tot 1814, alle grondswetten, de onze inclus: alleenbezitster van den modernen staat wordt de oligarchie van het denkend en bezittend deel des volks, dat de schimmen van koningschap, adel en clerus 'op voorwaarden' in dienst neemt en met Thorbecke het door een nationaal onderwijs (d. i. een onderwijs in den geest van Sièyes' natie)

---

1) Qu 'est-ce que le Tiers Etat, 1789, p. 30.

mede-verlichte volk achter de natie ook politiek tracht te assimuleeren.

Doch niet slechts op de innerlijke ordening van den Staat, ook op de ontwikkeling der statengemeenschap heeft de nationale staat een ingrijpenden invloed geëfend. De toenadering der volken had, sedert de middeleeuwen, grooten voortgang gemaakt; onder beheer der groote dynastieën waren verschillende landen-vereëningen ontstaan, in welke, onder 't genot van een steeds vrijer verkeer, verschillende volken in païs en vree samenwoonden. De geboorte van den nationalen staat maakte aan die ontwikkeling een einde. Erfgename van den absoluten vorst proclameert ook de absolute natie haar belang tot hoogste wet en gedraagt zich als aan geen daarmee strijdig volkenrecht onderworpen. Maar deze gedachte, die in het kabinet van den vorst de gedaante had aangenomen van een redelijk door-dachte staatsraison, verwerd bij de nieuwe souvereine, in 't sentimenteele getrokken, tot een nationalen haat tegen al wie haar vermeend recht anderen volken de wet te stellen ¹⁾, tegentrad; in de eerste plaats natuurlijk Holland en Engeland; reeds d'Argenson klaagt over den Franschen volkshaat tegen de 'kaaseters', waarvoor 'toute raison d'Etat, tout droit' wijken moet ²⁾. Naarmate het nationalisme burgerrecht verkrijgt, ver-toont het sterker zijn revolutionaire strekking; steeds meer begint Europa te gelijken op een gewapend kamp tot het te Versailles ook Habsburg, 'laatste donjon van 't historisch Europa' weet te vernietigen. En nog is het einde niet! Wat Meinecke heeft gezegd van het einde der 18e eeuw kan met oneindig meer recht worden toegepast op het begin der 20e : 'Niemals . . . . gab es in der grossen europäischen Politik so wenig

---

¹⁾ Esprit des Lois, XI, 13, het beroep op de Romeinsche wereldheerschappij.

²⁾ Mémoires, III, p. 75.

universal-europäische Ideen und Interessen'; in droeve werkelijkheid is, n'en déplaise den Volkenbond, Europa geworden tot een anarchie van nationale staten, die tegenover Rusland en Amerika geen betere kans schijnt te maken, dan Griekenland tegenover Rome gehad heeft.

— 'Haalde de historische bezinning', vraagt gij ondeugend, 'het misschien wat à te diep op?'

— 'Misschien toch niet! want zij fundeerde ons verzet op een vasten rotsbodem in stede van op het drijfzand van de meeningen en belangen van den dag. Zij verklaart, beter dan iets, de verzekerdheid van een optreden, dat, zonder haar, naar verwatenheid zou hebben gezwemd'.

— 'Zoudt ge niet beter eerst eens afwachten hoe 't gaat', vraagde ons een staatsman, wiens oordeel wij hoog achtten, 'de ervaring is toch de beste leermeesteres!'

— 'Maar wij beschikken, juist op dit punt, over een onmetelijken schat van ervaring! Wat is de historie anders dan ballast, wanneer men, altoos weer, haar ernstigste waarschuwingen in den wind slaat?'

II.

In die vredelooze wereld zijn enkele groote oasen overgebleven: de koloniale imperia. De vrede, die Europa zich zelf niet schenken kan, heeft het geschonken aan de tropische wereld. Doch deze koloniale rijken zijn geen volkenbonden, maar landenvereenigingen naar den ouden trant, onder beheer, nu niet van dynastieën, doch van Staten.

Tracht nu, in den geest der Herzienings-Commissie, zulk een koloniaal rijk te organiseeren op den voet van een nationalen eenheidsstaat, dan kunt ge met gesloten oogen voorspellen, waarop die kunstenaarj moet uitdraaien. Gij moet dan natuurlijk beginnen met een 'Indonesische Natie' te crëeeren, die echter niets anders

kan zijn dan een oligarchie van door u half-beschaafden en half-ontwortelden; en daartoe zult gij ook hier het echte volk, de eigenlijke inheemsche gemeente, van alle actieve staatsburgerschap dienen uit te sluiten. Maar de ontwikkeling die deze 'natie' in Europa heeft door-gemaakt, is in Indië uitgesloten, omdat een amalgamatie met de heerschende groep juist wegens het nationaliteits-verschil uitgesloten is en bij uitbreiding 'naar onderen' het pays légal aanstonds door 'la populace' zou ver-zwolgen worden.

De toepassing van de beginselen van 1848 snijdt alle gezonde ontwikkeling den pas af en scheidt, op kunst-matige wijze, een revolutionaire situatie. Want het eenige waarin de 'natie', die men zelf geschapen heeft, homogeen is, is de 'nationale' tegenstelling; het uit-diepen van die tegenstelling vormt haar eenig natuur-lijk programpunt; de 'Indonesische' nationale eenheids-staat is noodzakelijk separatistisch. Zoozeer waren zijn grondleggers daarvan overtuigd, dat zij zelf de staats-rechtelijke band, die de Rijksdeelen verbindt, de gehoor-zaamheid van den Landvoogd aan 's Konings bevelen, vast even probeerden door te snijden. Die toeleg is het geweest, die, meer dan iets anders, de oogen geopend heeft:

De Rijkseenheid bedreigd! Men breekt de ruggegraat van het Rijk!

III.

Rijkseenheid! De strijdleuze vond bijval; zij werd de vlag der nieuwe richting.

— 'Maar weet ge dan niet eens, lieve dom-ooren, dat het Rijk, om welks eenheid gij u zoo druk maakt, in ons Staatsrecht als 'Staat' wordt aangeduid?'

— 'In ùw staatsrecht, ja!', luidde strijdlustig het ant-woord, 'maar niet in het ònze, het Rijksstaatsrecht van het verleden . . . en van de toekomst!'

Want ook de keuze van deze oud-modische leuze was een historische reminiscens. Aan den tijd, toen onze Groote Koning, Willem I, na een eerste poging tot verzwakking van den band tusschen moederland en koloniën met kracht te hebben onderdrukt, er in geslaagd was de constitutioneele Rijkseenheid tot een economische realiteit te maken.

Nauwelijks was het Koninkrijk gevestigd, of de eerste Gouverneur-Generaal, Van der Capellen, begon, steunend op een kleine oligarchie van ambtenaren in en buiten de Hooge Regeering, een Indische zelfstandigheidspolitiek te voeren, die uitliep op een formeele ongehoorzaamheid aan de bevelen des Konings. Het heeft de uiterste krachtsinspanning gekost, om het in de jaren van zijn bewind gebrouwen kwaad te herstellen; eerst in 1836 wordt het Rijkseenheidsbeginsel in het Regeeringsreglement door Van den Bosch voorgoed tot grondslag ook van het Indisch Regeeringsbeleid gemaakt.

Ik veroorloof mij een aanhaling uit de merkwaardige memorie van 16 April 1829, waarin Van den Bosch dat beginsel formuleerde:

'Met een collegiaal bestuur moet men derhalve altijd op één dezer twee klippen geraken: of het bestuur is al te coloniaal in zijn beginsels en eigenlijk een coloniale aristocratie, of het is te onafhankelijk in den persoon van den G.G. . . . De G.G. moet dus zijn de vertegenwoordiger des Konings in Indië. Vanwege den Koning moeten hier te lande (in Nederland) de hoofdbeginselen van het bestuur worden bepaald, niet in bijzonderheden, maar in algemeene hoofdtrekken.'¹⁾ Tegen het gevaar van een tegen het Rijksbelang aandruisende politiek der Rijksdeelen zag Van den Bosch slechts één afdoend middel: de duurzame en feitelijke afhankelijkheid van den Landvoogd van de bevelen des Konings.

---

¹⁾ W. A. Knibbe: De Vestiging der Monarchie, Utrechtsche dissertatie, 1935, Bronnen.

Destijds, tusschen 1825-'36, ging de reactie uit van den Koning, nu diende zij, meenden wij, van het Volk en zijn Vertegenwoordiging uit te gaan, en in dien geest werd met de motie-Feber, die de kerngedachte van onzen kring uitdrukte, de actie ingezet tot het behoud der staatsrechtelijke Rijkseenheid.

En die geest bezielde ook het onderwijs.

Geen ontkenning van het eigen recht der Indische volken; de volledige erkenning van hun recht, ook van hun recht als wordende naties, is in elke gezonde Rijkspolitiek vóórondersteld. Maar wèl ontkenning van het nationaliteitsbeginsel als de bron van een absoluut recht, dat het recht tot verbreking van den historischen band met Nederland in zich begripen zou.

Tegenover dit revolutionnair nationalisme hebben wij, ook en vooral in het belang van het Rijk in Azië, het recht van de historische symbiose, die het Rijk is, als het recht van de hoogere gemeenschap, pogen te handhaven.

IV.

Dan, ons 'middel': de stichting van een vrije faculteit. Dat middel lag niet zoo voor de hand, als thans het geval schijnt. Velen scheen aanvankelijk het oefenen van politieken invloed de doelmatigste weg. Wat mij zelf betreft, wil ik erkennen, dat het te kiezen middel mij niet minder dan het gestelde doel heeft geboeid. Hoe kon het anders voor een, die de vrijheid van onderwijs beschouwt als het palladium onzer ook staatkundige volksvrijheden?

De rechtmatige eerbied van ons volk voor zijn openbaar onderwijs wortelt in de schoolwet van 1806, die zoo ontzaglijk veel voor de verheffing van ons volksonderwijs heeft gedaan; maar de populaire meening, die in de staatsbenoeming der leeraren een waarborg ziet voor wetenschappelijke deugdelijkheid en objectiviteit schijnt, historisch beschouwd, niet wel houdbaar. Integendeel,

overal in Europa heeft de overheidsbemoeiing met het onderwijswezen oorspronkelijk partijoogmerken van zeer bepaalde, aanvankelijk anticlericale, strekking gediend: onze Voetius wist er van mee te spreken! En ook het 'nationale' onderwijs heeft, van zijn geboorte af, de bedoeling gehad, de volksovertuiging naar het inzicht van het *pays légal* in den zin van Sièyes, om te vormen ¹⁾. In dien geest, als machtsmiddel van den Staat tegen het Volk, wordt het door het revolutionnair Keizerrijk gehanteerd: de stichting van de *Université de France*, die zijn geestelijke dictatuur ook over de oudnederlandsche universiteiten uitstrekt, is de bekroning van een structuur, die niet de bevordering eener onafhankelijke wetenschap, maar de volstrekte verslaving van den Geest aan den Staat beoogde: '*la vraie Puissance de l'Empire Français doit consister en ce qu'il existe aucune idée nouvelle qui ne lui appartienne*' ²⁾. Deze gedachte blijft ook de inrichting der universiteiten in het Vereenigd Koninkrijk beheerschen; minder openlijk, maar niet minder werkelijk, ook den Staat van 1848: nog is Thorbecke geen minister van Binnenlandsche Zaken of een heftig conflict breekt uit tusschen den nieuwen machthebber en zijn oude faculteit, die zijn plaats op hem onwelvallige wijze bezetten wil ³⁾; en behalve in Utrecht, waar Vreede de leiding behoudt, worden, in de volgende jaren, stelselmatig alle sleutelkatheders in den geest der overwinnende partij bezet. Eens door de wol geverfd, blijft de kleur houden: coöptatie bevordert het conservatisme en leidt gemakkelijk tot versteening: vooral waar een groote tra-

---

¹⁾ Reeds vóór het midden der 18 eeuw bij La Chalotais, *Essai d'éducation nationale*: '*Elle changerait en peu d'années les moeurs d'une nation entière*'.

²⁾ Opschrift door Napoleon gesteld, op het fronton van het Parijsche Musée des sciences et des arts.

³⁾ Vgl. de merkwaardige correspondentie in Binnenlandsche Zaken en Archief Thorbecke.

ditie jaloers wordt bewaard; welke leermeester, die de drager is geweest van een gedachte, ziet niet gaarne zijn plaats bezet door een opvolger, dien hij leerling noemen mag? Wat is menschelijker? Wat nobeler?

Tegen de staatsdienstbaarheid van het onderwijs komt het opkomend liberalisme, nog tijdens de Restauratie, in verzet. Wanneer de Bourbonische reactie Cousin en Guizot uit hun ambt van hoogleeraar ontzet, is het 'le Globe,' die het eerst den eisch van vrijheid ook van het Hooger Onderwijs principiëel stelt; Leuven en Brussel zijn de vruchten van de liberale omwenteling van 1830. Eerst veel later en onder geheel andere omstandigheden, volgen Amsterdam en Utrecht; doch dit neemt niet weg, dat de vrijheid, speciaal van het Hooger Onderwijs, oorspronkelijk een liberale eisch is geweest.

Toch moet ook de voorstander van die vrijheid zich afvragen, of bij deze oplossing de remedie, in sommige opzichten, niet erger is dan de kwaal! Vijand van valsche eenheid, is de Vrijheid niet minder vijand van noodelooze verdeeldheid. Eendracht in verscheidenheid is haar leuze: een veelstemmig koor acht zij het schoonste.

— 'Zou in dien geest geen antiphoon tegen zekere Leidsche eenzijdigheid te verkrijgen zijn.'

Men heeft gefabeld over een 'Aanslag tegen Leiden',
Ik ontken dien toeleg ten stelligste.

Ook hier geldt: 'scripta manent'; en weer grijp ik in het 'dossier': voor mij ligt een memorandum van 19 Juni 1923, waarin het plan, dat later te Utrecht verwerkelijk is, in zijn oudsten vorm is ontwikkeld.

Blijkt daaruit iets van vijandschap tegen Leiden? In geen deele. Niet om vermindering maar om verrijking van Leiden was het te doen.

Niets anders werd begeerd, dan dat, binnen de Leidsche muren, onze richting op gelijken voet zou mogen deelnemen aan de universitaire opleiding der indische ambtenaren. Slechts aan een tekort aan waarachtige liberaliteit binnen die muren is het te wijten, dat de

leerstoelen te Utrecht moesten gevestigd worden.

Gelukkig heeft dit plaatsverschil niet veel te beduiden. Meer en meer ontwikkelen de vaderlandsche hoogeschoolen zich onder den invloed der tijdsomstandigheden, tot één over het land verdeelde Nationale Universiteit; mocht het, anders dan in Frankrijk, zijn met behoud hunner vrijheid en eigendommelijkheid! Zoo is dan de eerste in een openbare universiteit organisch ingeschakelde vrije faculteit dan ook te waardeeren als een bekroning van de onderwijsstrijd en een victorie van het nationale vrijheidsbeginsel.

V. Het Vrijheidsbeginsel.

Nog eens spreek ik het 'dossier' aan: een kattedelletje aan een vriend, het kruittuchtje er nog aan.

'Het gevaar van eenzijdigheid ducht ik niet. Alle echt onderwijs is, in zekeren zin, eenzijdig. De stellige voordracht van een op ervaring en studie gevestigde overtuiging kan slechts goed doen; werkelijk vormende kracht kan niet uitgaan van wie zelf, in geestelijken zin, zonder gestalte is. Het gaat er maar om, of men zich van zijn eenzijdigheid bewust is en ze door liefdevolle weergave der bestreden meening weet aan te vullen. Slechts wie zich subjectief weet, kan objectief zijn. Maar beter dan de apodictische, schijnt mij nog altoos de paradoxale leerwijze, die tot tegenspraak prikkelt en tot zelfdenken opvoedt. Geen heerlijker oogenblik voor den waren leermeester, dan wanneer hij den weerstand ontmoet, waarin zich de eigen persoonlijkheid van den leerling openbaart. O, die heerlijke gelijkhebbers! Laat ze maar schieten!' denkt ge dan vergenoegd, 'wàt dat wordt, mag de Hemel weten; maar het wòrdt wat, en dàt volstaat!' Werkelijk gevaar ligt slechts in de geestesgesteldheid, die het subjectieve karakter der eigen meening miskent en voor haar, als voor de wetenschap bij uitnemendheid, het onderrichtsmonopolie opeischt.

Elke nieuwe generatie draagt, nog onbewust, in zich bepaalde geestelijke behoeften, die het tracht te bevredigen door de keuze van zijn leermeesters; de groote beteekenis van het vrije Hooger Onderwijs kan hierin liggen, dat het opkomend uit de vrije maatschappij, door sneller en nauwer aanpassing van leer en leven die keuze mogelijk maakt, en daardoor een geleidelijker ontwikkeling van het geestelijk leven des Volks bevordert.

‘En al evenmin deel ik uw vrees voor den invloed van particuliere belangen op de vorming van staatsambtenaren. Reeds daarom niet, omdat ik vertrouwen heb op de zelfstandigheid en de edelmoedigheid van onze jeugd. Stel eens, — *bloot argumenti causa*, want het prikkelt mij danig, dat men van dezen casus *non dabilis* durft gewagen, — stel eens, dat eenig academisch docent zich zóó ver vergeten zou, dat hij pogen wilde zulk een invloed te oefenen: Geloofst gij nu waarlijk, dat Hollandsche studiosi zich tot het ondergaan van dien invloed zouden leenen? Laat ons nuchter zijn. . . . Ze hebben toch beenen?

‘Maar bovendien: ziet ge niet in, dat juist in den toestand, die wij bedoelen te scheppen, de eenig afdoende remedie ligt tegen de bezwaren, die ge oppert? Immers slechts door het scheppen van de vrije keuze tusschen twee opleidingen wordt het, *casu quo*, mogelijk de beenen elders heen te nemen. En de weg van Leiden naar Utrecht is toch niet langer, dan die van Utrecht naar Leiden?

‘Waarlijk, mijn vriend, ik versta uw bedenkingen niet. Vooral niet, omdat zij komen van een man van uw beginsel. Indien de gedachte, die gij aanhangt, een monopolie behoeft, om zich te handhaven, dan, vrees ik, is zij reeds nu ‘a dead hare’. En zoo de gedachte, die wij dienen, er niet in slaagt, aanhangers uit vrije verkiezing te werven, ik zal er niet rouwig om zijn, zoo het standje verdwijnt. Zie, ik mag mij niet, gelijk gij, verheugen in den roep ‘a staunch liberal’ te zijn;

maar ik ben een fanatiek geloover in de geestelijke vrijheid.

‘Durft ook gij ’t met de vrijheid niet aan?’

Het was in dien geest dat mij het voorrecht te beurt viel, 7 October 1925 mede namens de Faculteit te spreken. Ik gevoel behoefte, de woorden waarmede ik toen besloot, thans te herhalen: ‘Nederland als geheel blijve zich bewust van zijn verantwoordelijkheid tegenover Indië’. ‘Dit sluit strijd, zelfs scherpen strijd niet uit. Strijd van meeningen, ook op wetenschappelijk gebied, is niet slechts wenschelijk, maar zelfs noodzakelijk. Maar deze verantwoordelijkheid legt aan allen, die op de richting van het beleid in Indië, ook door wetenschappelijken arbeid, invloed uitoefenen, den ernstigen plicht op nimmer uit het oog te verliezen, dat ook het strijdperk der meeningen zekere grenzen heeft, die de kampvechters niet kunnen overschrijden, zonder aan hun plicht tegenover Indië te kort te doen. Dit inzicht zal de samenwerking, onzerzijds, beheerschen: zoo het kan in eerlijken strijd; maar altoos vasthoudend aan de overtuiging, dat wij allen, zij het langs verschillende wegen, samen werken tot het bereiken van één gemeenschappelijk doel: het onlosmakelijk verbonden welzijn van Indië en Nederland: de kracht en eenheid des Rijks!’

VI.

En ten slotte: wat hebben wij bereikt? Nuttiger allicht, is het overdenken, waarin onze richting te kort is geschoten? En ik scheeloog nog eens, wat schichtig, naar het opus des kladders: ‘De Rijkseenheid Verzuimd’.

Dat zij, wier beginsel wij bestreden, de Rijkseenheid bedreigden, mag hun niet euvel worden geduid. Zij dienden, in eere en in trouwe, hun beginsel; niemand vermag meer of anders, dan besloten ligt in de idee, die hem bezielt. Dat beginsel moest nu

eenmaal, in zijn logische ontwikkeling, leiden tot vernietiging van den band tusschen de Rijksdeelen; zij poogden slechts eene ontwikkeling te leiden, die hun onvermijdelijk voorkwam; beter scheen het, tijdig en vrijwillig een band los te wikkelen, die anders met geweld dreigde verscheurd te worden. Hun geest was de geest, die Gladstone belet heeft Disraëli's werk te voltooien. Eere zij de nagedachtenis van hem, die hun leider was: het is geen klein man, tegen wiens invloed een gansche faculteit moet worden opgericht.

Maar wat van hen niet kon worden verwacht, mag en moet worden gevegd van die, in den Staat machtig, met ons de Rijkseenheid waardeeren als het 'dierste pand' ons door de historie toebetrouwd.

En zeker, het is ons vergund geweest, in negatieven zin, iets te doen, om de bedreiging af te wenden. De kentering der getijden op staatkundig gebied is ons daarbij te stade gekomen.

Maar wat is er, in deze tien jaren van gratie die ons geschonken werden, geschied tot positieve organisatie van die Eenheid? Zal 't weer moeten rouwen, als eens om Formosa, 'De Rijkseenheid Verzuimd?'

Zij zijn toch wel aardig, die 'vergeelde blaen'. En soms ook een beetje weemoedig, al zijn het dan ook geen minnebrieven maar 'kattebelletjes' en 'memoranda' en al rieken ze naar stof instee van lavendel.

GERRETSON.

WAAROM HET FONDS VOOR INDOLOGISCHE STUDIËN AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT IS OPGERICHT

De stille roerselen van geest en hart worden nooit ten volle geopenbaard. Samenwerking waarborgt daarom nog niet volkomen identiteit van beweegredenen. Waarom een gemeenschappelijke handeling verricht, door welke motieven zij ingegeven is, kunnen zij, die in vereeniging gearbeid hebben, met zekerheid enkel voor hun eigen persoon verklaren. Vooral wanneer het gemeene doel zoo ingewikkelde vraagstukken raakt, als de toekomst van een kolonialen staat doet rijzen, kan de een moeilijkheden zien, die den ander ontgaan. Ieder der medewerkers kan dan ook slechts voor zichzelf spreken.

In het leven der volkeren is stijging en daling. De beweging der lijn, die voorspoed of tegenspoed aangeeft, wordt bepaald door tal van factoren. Voor een deel ontsnappen zij aan den invloed van menschelijke beschikking. Een volk, dat in wijsheid te kort schiet of in geestkracht verslapt, ziet zijn welvaart op den duur echter altijd tanen. De verhooging van het geestelijk en stoffelijk niveau, het behoud van het eenmaal bereikte peil is de vrucht van gestage inspanning. Soms zijn de omstandigheden sterker dan de wil. Dan rest niets anders dan den teruggang gelaten te dragen. Maar de onderdanen zouden zich onbevredigd mogen verklaren, indien een staat verzuimde de in hem besloten krachten tijdig ten goede te leiden.

Het territorium van het Koninkrijk der Nederlanden mist

samenhang. Deels strekt het zich uit aan de kusten van Zuid-Amerika, deels reikt het van Straat Malakka tot welhaast aan het verre Australië, deels ligt het in nauwe omklemming aan de monden van Maas en Rijn. Eén Kroon draagt den last, aan de besturing van dit uitgestrekte gebied in verstrooiing verbonden. Tientallen millioen onderdanen van verschillenden landaard, gescheiden door afstanden van duizenden kilometers, leven onder het bewind, dat in Haren naam wordt gevoerd. Op den Staat der Nederlanden rust de verantwoordelijkheid voor de in- en uitwendige veiligheid van dat wijd en zijd verspreid gebied, voor de deugdelijkheid van rechtspraak en administratie hier en overzee en voor de geestelijke ontwikkeling en de economische verheffing van allen, die de historie tot leden der groote Nederlandsche gemeenschap heeft gemaakt. Reeds in landen, waar de bevolking een gelijksoortige massa en het grondgebied een gesloten geheel vormt, stelt de vervulling van de overheidstaak zware eischen aan het inzicht en het beleid der regeering. De verbrokkeling van het territoir en de heterogene aard van de bevolking vergen van de leiders van ons gemeenebest bijna het bovenmenselijke.

Het Groot-Bretagne uit de dagen van Disraeli troonde boven alle natiën. Vergeleken met dit machtig rijk, lijkt het tegenwoordige Engeland een mogendheid van lageren rang, die langs een noodlottige helling steeds dieper gleeed. De gang der gebeurtenissen heeft zeker niet bijgedragen om de positie van de Engelsche gemeenschap te sterken. In het economisch bestel der wereld verschoven steunpunten, waarop de onbetwiste suprematie van het Britsche Rijk had gerust. Handel, nijverheid en scheepvaart begonnen onder den toenemenden druk van vreemde concurrentie te lijden. En tegelijk met deze maatschappelijke factoren deden ook staatkundige hunnen nadeeligen invloed gelden. De internationale politieke constellatie wijzigde zich langzamer-

hand. In eigen huis had ten slotte een hervorming plaats, die op gedeeltelijke afbraak neerkwam. Naast het ééne parlement, dat vroeger, van Westminster uit, voor alle Engelsch gebied de wet had gesteld, traden als gelijk-gerechtigden een aantal overzeesche volksvertegenwoordingen. Het voormalig Britsche gemeenebest heeft zich dientengevolge opgelost in een aantal zelfstandige staten. Het proces der ontbinding gaat geleidelijk voort. Of de banden, die sinds eeuwen Engelsch-Indië en Engeland samensnoeren, niet eenmaal zullen scheuren, ligt in den schoot der tijden.

De eenheid van het Britsche Rijk is gespleten, toen de overzeesche parlementen ophielden in de moeder der parlementen een hoogere macht te zien. Dat oogenblik moest te eeniger tijd aanbreken. Het was nabij, zoodra de overzeesche volksvertegenwoordingen zich in bekwaamheid met de te Westminster zetelende vertegenwoordinging meenden te kunnen meten. Een plaatselijk orgaan kan met grootere kennis van zaken beoordeelen, wat het plaatselijk belang eischt. De erkenning van de zelfstandigheid der dominions werd daardoor een kwestie van jaren. Een Rijksparlement ontbrak. Dus moest het Engelsche parlement zijn gezag van lieverlee tot Engeland beperken. Tegelijkertijd drongen in Engelsch-Indië de politieke begrippen van het westen door. In bescheiden mate werd hunne practische toepassing daar reeds voorbereid. In hoeverre de een of andere schakeering van het parlementarisme in een Oostersche maatschappij een gezonden voedingsbodem kan vinden, zal echter nog moeten blijken. Blijken moet ook nog, welke konsekwenties de overbrenging van Westersche politieke ideeën naar een Oostersch milieu ten slotte voor de verhouding van Engeland tot Engelsch-Indië hebben zal.

Nederland en Engeland zijn niet te vergelijken grootheden. Maar soortgelijke krachten als op den ontwikkelingsgang van het Engelsche rijk hebben ingewerkt,

doen zich sedert een aantal jaren ook binnen het Nederlandsche territoir gelden. Dient niet overwogen te worden, of de verandering van de economische structuur der wereld noopt nieuwe banen in te slaan? Dient niet onderzocht te worden, of de organieke opbouw van het Nederlandsche rijk op den duur de behoeften van den Staat in zijn geheel kan bevredigen? Dient ook niet nagegaan te worden, of de bestuursinrichting aan alle deelen van het rijk de meest doeltreffende behartiging van locale belangen waarborgt? Gouverner c'est prévoir. Maar om vooruit te kunnen zien moet men beginnen het heden te verkennen.

Voor ongeveer twintig jaar rezen in engen kring dergelijke vragen. De inmiddels uitgebroken oorlog trok alle aandacht op dit geweldig conflict met zijne wisselende kansen samen. Eerst langzamerhand kwam weer ruimte voor belangstelling in de problemen van komende perioden. De vrede van Versailles was daarom reeds goed en wel tot verleden geworden, vóór het eindelijk tot de oprichting van het Indologisch Fonds kwam. Uit bezorgdheid voor de beproevingen, die het Nederlandsche Gemeenebest mogelijk te wachten staan, is deze instelling geboren.

In het bezit van een gevestigden welstand was de gemiddelde Nederlander geneigd zich de orde der dingen als stabiel te denken. De oorzaken van de weldadige rust, die hem omgaf, placht hij niet na te speuren. Dat zijn sociale positie voor een goed deel de stille vrucht was van den onvermoeiden arbeid der weinigen, wier durf en energie een tropischen bodem ontsloten, dat een toevallige samenloop van gelukkige omstandigheden het succes dier pioniers begunstigd had, dat aan hun slagen tal van mislukkingen waren voorafgegaan, was hij gewoon te vergeten. Noch vroeg hij zich ernstig af, of de veranderingen, die zich buiten Nederland en Indië voltrokken, hem wel het recht gaven te veronderstellen, dat aan deze en aan gene zijde van den evenaar

de vooruitgang zou aanhouden. Aan de organisatie van het politieke lichaam tot hetwelk hij behoorde, aan de mogelijkheid van verwickelingen, die de goede verstandhouding tusschen Nederland en Indië zouden kunnen verstoren, verspilde hij maar weinige oogenblikken van overweging. Noch maakte hij zich groote zorgen over de wijze, waarop zuiver Indische belangen behartiging behoorden te vinden. De inlandsche maatschappij lag vrijwel onder de kim van zijn gezichtskring. Voor de enkelen, die den door de Nederlandsche gemeenschap te volgen weg aanduiden, scheen eindelijk het Engelsche voorbeeld het gezag van een beslissend precedent te bezitten. In wat mogelijk een openbaring van gemis aan politiek regeneratievermogen was, werd de uiting van hooge staatsmanswijsheid en diep staatkundig inzicht gezien.

Zoolang het Koninkrijk der Nederlanden bestaat, heeft het vóór alles naar uitwendige rust gestreefd. In vrede en vriendschap wil het met allen leven. Onze koopmansgeest maakt ons tot geboren pacifisten. Daarom telt de Volkenbond hier zoovele overtuigde aanhangers. In het verband, dat deze wereldorganisatie tusschen hare leden legt, blijft elke staat niettemin gehouden de integriteit van zijn grondgebied te verzekeren. De zorg voor de ongeschondenheid van het uitgestrekte Nederlandsche territoir raakt een Rijksbelang van de allereerste orde. Of aan de behartiging daarvan echter wel altijd de aandacht wordt geschonken, waarop het aanspraak maken mag? In het democratisch georiënteerde moederland dingen andere belangen om den voorrang. En in Indië krijgt de kwestie een lokaal aspect. Dan is er het vraagstuk van de te voeren economische politiek. „Vrijhandel” en „open deur”, naar de beginselen, door die slagwoorden aangeduid, hebben wij ons steeds gedragen. Zoodra de staten hunne grenzen sluiten, houden theoretisch onaantastbare principes evenwel op een volstrekt veiligen leidraad voor practisch beleid te vormen. Hier

moet daarom wellicht het roer worden omgeworpen. Dienen Nederland en Indië ook niet, tot wederzijdschen steun, elkander op dit gebied de hand te reiken? En zoo ja, op welken voet? Dat zijn vragen, die weer het lot van de geheele Nederlandsche gemeenschap betreffen. En ten slotte, hoe behoort het bestuur van Indië te worden geregeld en gevoerd? Die kwestie gaat niet alleen de Indische gemeenschap aan. Het Rijk draagt toch de aansprakelijkheid voor het stoffelijk en het geestelijk welzijn van zijn millioenen overzeesche onderdanen.

In de handen van de Kroon en de Staten-Generaal is de hoogste macht van het Koninkrijk samengetrokken. Wat zij in gemeen overleg verordenen, bindt, indien zij aldus bepalen, elk en een iegelijk binnen de geheele uitgestrektheid van het Nederlandsche territoir. Het gansche gebied van den Staat is aan hun gezag, bepaaldelijk aan hun grondwetgevend gezag onderworpen. Naar hun welnemen richten zij het politiek bestel van het Rijk in. Deze alomvattende legislatieve bevoegdheid, die eigenlijk geen grenzen kent, berust in feite bij de beide Kamers, door ingezetenen der „lage landen” gekozen. In een aldus samengestelde volksvertegenwoordiging moet de belangstelling van het gros der leden wel de richting volgen, waarin de belangstelling van het gros der kiezers zich beweegt. Ook wie iedere kritiek op het parlementaire stelsel afwijst, zal willen toegeven, dat de billijke verdeeling der rijkdommen zoowel aan den rechter als den linkervleugel onzer volksvertegenwoordiging de meeste zorgen baart.

Maar al zouden onze Staten-Generaal de levensbelangen van het Rijk in het centrum van hunne aandacht plaatsen, hunne uitspraken zouden het gezag missen, dat daaraan alleen door de aanwezigheid van vertegenwoordigers uit andere Rijksgebieden kan worden verleend. Te eenigertijd zouden daarom spanningen kunnen ontstaan, die, gelijk in Engeland, ten slotte met

de vernietiging van de Rijkseenheid zouden eindigen. De Volksraad mag voor het oogenblik niet de hooge positie bezitten, die de Staten-Generaal hier te lande innemen, als deskundige in Indische zaken zal hij, op den langen duur, de beslissingen zijner oudere zusters misschien niet voor onbetwistbaar blijven houden. Nadat de beide machten eenmaal in een ernstig conflict zouden zijn geraakt, zou mogelijk niets anders resten dan hare wederzijdsche onafhankelijkheid te proclameeren. Dan zouden de Nederlandsche en de Indische vertegenwoordiging als gelijkgerechtigde gezagsdragers naast elkander komen te staan.

Met deze ontkenning van het conflict zou de ontbinding van het Koninkrijk der Nederlanden zijn ingeleid. Dat de belangen van allen die thans onder de bescherming van de Nederlandsche vlag leven, hiermede zouden zijn gediend, mag op goede gronden betwijfeld worden. Niet alleen het moederland, ook Indië zou onder deze oplossing lijden. De twee gebiedsdeelen vullen elkander aan. In hunne isolatie zouden zij elkaanders steun ontberen. Daarom overwege men, of aan het Koninkrijk niet een constitutioneele organisatie kan worden geschonken, die de kans op botsingen tusschen Kamers en Volksraad voor altijd uitsluit en tevens de passende verzorging der algemeene Rijksbelangen waarborgt. De vooruitgang der techniek heeft hier nieuwe mogelijkheden geschapen. Afstanden krijgen met den dag matiger proporties. In bepaalde opzichten ligt het tegenwoordige Batavia veel dichter bij den Haag dan het Groningen van voor een goede halve eeuw. Een Rijksparlement, dat men tot voor kort niet dan als een utopie kon beschouwen, is dientengevolge binnen den kring der denkbare realiteiten getrokken. Mag de samenstelling van zulk een vertegenwoordiging op zeer bijzondere moeilijkheden stuiten, onoverwinbaar mogen zij eerst heeten, nadat zij onoplosbaar zijn bevonden. In ieder geval kan slechts een Rijksparlement het forum

vormen, waar de rijksbelangen steeds bevoegde en oplettende pleitbezorgers zullen vinden. De schepping van dit lichaam zou ongetwijfeld zware inspanning vorderen. Een reorganisatie van den geheelen Nederlandschen Staat zou ermede gepaard gaan. De Staten-Generaal zouden hunne positie zien veranderen. Van een centrale zouden zij tot een locale macht worden. En tengevolge van die verandering zou het Kabinet in Rijksministers en hoofden van Landsdepartementen uiteen vallen. Maar als de organisatie van den staat niet langer aan de eischen van den tijd beantwoordt, verhoogt uitstel van de hervorming slechts de kans, dat de gelegenheid tot verbetering voor altijd verspeeld wordt. Wat aan het Engelsche Rijk overkomen is, behoort zoo mogelijk aan het Koninkrijk der Nederlanden bespaard te worden.

Met de opmerking, dat Indië uiteindelijk zijn lot in eigen hand behoort te krijgen kan men deze beschouwingen niet ter zijde schuiven. Of wordt geschiedenis ooit ongedaan gemaakt? Sinds de dagen van het Weener Congres draagt het Koninkrijk der Nederlanden tegenover de gansche wereld de verantwoordelijkheid voor het wel en wee zijner vele millioenen onderdanen. Aan de vervulling van de verplichtingen, door de historie eenmaal opgelegd, kan het Rijk zich ten opzichte van geen enkel gebiedsdeel onttrekken. Dat het koloniaal beleid nimmer gefaald heeft, zal wel niemand willen volhouden. Met rechtmatige voldoening mag men evenwel vaststellen, dat het Nederlandsch gezag aan Indië meer geschonken heeft dan wie ook zou hebben kunnen of willen geven. De ingeboren eerbied voor den medemensch in al zijn levensuitingen — vrucht van den religieusen inslag van de nationale denkwijze — hebben onze ambtenaren mede naar Indië gedragen.

De practijk van een redelijk bestuur, zooals wij die hier kennen, hebben zij ook daar naar vermogen gehandhaafd. Reeksen van mannen en vrouwen hebben

het beste wat ze bezaten, ginder achtergelaten. De grond van Indië is daarom niet minder Nederlandsch dan Hollands tuin, de bevolking van Indië niet minder Nederlandsch dan Hollands ingezetenen. De eeuwen hebben Nederland en Indië saamgesmolten. In het verband, dat zoo ontstond, is de economische ontwikkeling van Holland op Indië, de geestelijke en stoffelijke verheffing van Indië op Holland komen te rusten. Indien men van een schuldplichtigheid tusschen twee gebiedsdeelen van één rijk wil spreken, voegt het daarom nog niet Holland als debiteur voor te stellen. Tegenover het economisch debet, dat wij aan Indië mogelijk hebben, wijst de rekening tegelijkertijd een geestelijk credit aan, dat een niet onbelangrijk overschot laat. In een goed gezin worden trouwens door de leden geen voor- of nadeelige saldi getrokken. Daar regelt de voldoening over den volbrachten plicht de wederzijdsche gedragingen. Zoo behoort ook in één rijk, al strekken zich wereldzeeën tusschen zijn deelen, de zorg voor het wederzijdsch welzijn de leidende machten van Oosten en Westen te vervullen.

SUYLING.

UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE OPRICHTING VAN DE INDOLOGISCHE FACULTEIT TE UTRECHT

Op 26 Januari 1925 werd te 's-Gravenhage de stichtingsacte verleden van het „Fonds ten behoeve van Indologische studiën aan de Rijksuniversiteit te Utrecht.”

Het doel der stichting is: de ontwikkeling van Nederlandsch-Indië langs lijnen van historischen groei zooveel mogelijk te bevorderen, door het openen van de mogelijkheid tot opleiding van wetenschappelijk gevormde krachten voor maatschappelijke en ambtelijke functies aldaar op ruimer schaal dan die thans in Nederland bestaat, zulks mede ter versterking van den band, die tusschen beide deelen van het Koninkrijk der Nederlanden bestaat.

In artikel 1 van de stichtingsacte wordt bepaald, dat dit doel o. m. zal worden nagestreefd, door bij de faculteiten der rechtsgeleerdheid en der letteren en wijsbegeerte aan de Rijksuniversiteit te Utrecht op den voet van artikel 170 der wet op het Hooger Onderwijs zoodanige bijzondere leerstoelen te vestigen, dat aan die Universiteit zullen worden gedoceerd alle die studievakken, welke in het Koninklijk Besluit van 15 Juni 1921, Staatsblad no. 800 (het Academisch Statuut), betreffende de in de artikelen 131, 137 en 141 der wet op het Hooger Onderwijs bedoelde examens en promotiën worden genoemd als verplicht en mogelijk voor de examens in het Nederlandsch-Indisch recht en voor de examens in de Indologische studie (paragrafen 57 tot 70 van artikel 4 van genoemd Koninklijk Besluit).

Op 2 Februari 1925 werd aan Hare Majesteit de Koningin door het Curatorium van het Fonds een request ingediend, waarbij op basis van het bovengenoemde artikel 170 van de Hooger-Onderwijs-wet werd verzocht, de stichting aan te wijzen als bevoegd om aan de Rijksuniversiteit te Utrecht de na te noemen leerstoelen te vestigen, waarin door hen, die deze leerstoelen bekleeden, onderwijs zal worden gegeven in de daarbij opgegeven vakken:

Faculteit der Rechtsgeleerdheid:

het staatsrecht der Nederlandsche koloniën,
het administratief recht der Nederlandsche koloniën,
het adatrecht van Nederlandsch-Indië,
het Nederlandsch-Indisch burgerlijk recht, handelsrecht en strafrecht, burgerlijk procesrecht en strafprocesrecht,
het buitenlandsch koloniaal recht,
de tropische staathuishoudkunde,

Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte:

de Volkenkunde van Nederlandsch-Indië,
de Javaansche taal- en letterkunde,
de Maleische taal- en letterkunde,
andere Indonesische talen en hare letterkunde,
de kennis van den Islam en zijne instellingen,
de geschiedenis van Nederlandsch-Indië,

Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte:	}	de vergelijkende koloniale ge- schiedenis, de archaeologie van Neder- landsch-Indië. ¹⁾
--	---	---

Bij het request was een nota van toelichting gevoegd — die later gedrukt is geworden en in beperkte mate verspreid —, waaraan ik te dezer zake het volgende ontleen:

„De overweging van de wenschelijkheid, dat de ontwikkeling van Nederlandsch-Indië langs lijnen van historischen groei zooveel mogelijk bevorderd wordt, heeft geleid tot het in het leven roepen van eene stichting ten behoeve der Indologische Studiën aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, waardoor de opleidingsmogelijkheid voor het bekleeden van maatschappelijke en ambtelijke functies in Nederlandsch-Indië zal worden verruimd en lezingen en voordrachten op het gebied der Indologische studiën zullen kunnen worden gehouden.”

„De instelling van bijzondere leerstoelen, ook in vakken, waarin mede onderwijs wordt gegeven door vanwege het Rijk aangestelde Hoogleeraren, is op zich zelf niet slechts met letter en geest der wet, maar ook met de richting, waarin zich de ontwikkeling van ons Hooger Onderwijs beweegt, in overeenstemming.”

„Ook vóór de wet van 1905 het instituut der bijzondere hoogleeraren schiep, liet zij den student volkomen vrij in de wijze, waarop hij zijne kennis wilde verzamelen.”

„Ook toen bestond dus de vrijheid voor particulieren tot oprichting van instellingen als hier bedoeld.”

„De wetswijziging van 1905 heeft echter het particulier initiatief meer vruchtbaar gemaakt, doordat zij de mogelijkheid heeft geopend, dat ook de leerkrachten

---

¹⁾ Volledigheidshalve zij vermeld, dat bij K.B. van 15 Aug. 1930 werd toegestaan een leerstoel te vestigen voor de Japansche taal- en letterkunde en bij K.B. van 2 Jan. 1933 voor de Chi-neesche taal- en letterkunde.

van dergelijke stichtingen als hoogleeraren aan eene universiteit kunnen optreden en op die wijze in verband zouden kunnen worden gebracht met de Rijksuniversiteiten. Meermalen is sinds 1905 van die gelegenheid gebruik gemaakt, zoowel ter vestiging van leerstoelen in vakken, die niet, als in vakken die wèl aan de Universiteit werden onderwezen. De Kroon, zonder wier goedkeuring de vestiging van dergelijke leerstoelen niet kan plaats grijpen, heeft, in overeenstemming met den inhoud der wetsbepalingen en met de geschiedenis der wetswijziging, daartegen ook nimmer bezwaar gemaakt, mits de vereeniging, die zich de vestiging van leerstoelen ten doel stelde, voldoende waarborgen bood voor den wetenschappelijken ernst harer bedoelingen. Zij heeft zich terecht nooit op het standpunt gesteld, dat de behoefte aan dit bijzonder onderwijs ter aanvulling van of naast het openbaar hooger onderwijs ten haren genoegen moest zijn gebleken, waar immers het motief van de wetswijziging juist is geweest, de beoordeeling van die behoefte over te laten aan de stichters zelf. Principieel is in 1905 met het monopolie der officieele universitaire opleiding gebroken."

Het bovenstaande geeft zulk een ambtelijke rust weer, dat de lezer uit deze acten en requesten niet den indruk, den diepen indruk, krijgt welk een strijd zich vóór, tijdens en na de oprichting heeft afgespeeld, en zelfs thans nog, zij het in sterk verminderde mate, somtijds herleeft; waarom het hier gaat; hoe groot levensbelang van Nederland en Indië daarbij betrokken is; dat hier in het spel is de ziel van ons volk.

Waarom het hier ging en gaat? In andere artikelen in dit gedenkboek zal dit met bekwame pen worden beschreven. Kort zij het nog eens gesteld: Het gaat hier om het lot van Nederland en van Indië beide, samengebonden door een band van meer dan drie eeuwen. Ramp zou het beteekenen voor beide deelen

van ons Rijk, indien de propaganda, dat Indië los van Nederland zal moeten komen, succes zou hebben. Die propaganda kan met ruwe pen en tong geschieden, gelijk door de communisten en marxisten; zij kan met bezieling en genialiteit gevoerd worden door mannen van hooge, wetenschappelijke standing. Tegen dit laatste nu werd de Indologische Faculteit, zooals deze instelling in het gebruik wordt genoemd, opgericht.

Aan de Universiteit te Leiden, waar de aanstaande bestuursambtenaren voor Indië werden opgeleid, was niet de Rijkseenheidsgedachte het fundament, waarop het onderwijs berustte. Wij kunnen ronduit zeggen, dat de liquidatie-gedachte inzake den band tusschen Nederland en Indië daar de leidende was en dat den toekomstigen bestuurders niet die innige overtuiging van de noodzakelijkheid van ons gezag in Nederlandsch-Indië werd bijgebracht, welke beslissend is omtrent de toekomst van onze roeping in Nederlandsch-Indië, waarop — gelijk Prof. Nederburgh dat zoo juist heeft uitgedrukt — Nederland auteursrecht heeft.

In zijne schoone inaugureele rede: „De Historische Vorming van den Bestuursambtenaar”, heeft prof. Gerretson over de theorieën, die door de Utrechtsche faculteit bestreden worden, de volgende woorden gesproken:

„Behoef ik u te zeggen, dat zulk een leer den grondslag voor elk gezag, maar vooral voor elk koloniaal gezag, wegneemt, en dat de bestuursambtenaar, die in deze leer gelooft, zich door dat geloof veroordeeld ziet òf tot een leven van innerlijken tweestrijd, òf tot een cynisme, dat, om den broode, een gezag blijft dienen en uitoefenen, dat hij innerlijk als onrechtmatig veroordeelt?”

Doch het doel van de Indologische Faculteit te Utrecht gaat verder dan de opleiding van de toekomstige Nederlandsche gezagsdragers in Indië, hoe gewichtig en van welk vitaal belang deze voor de Rijkseenheidsgedachte

ook is. Het betreft de algemeen-staatkundige visie, die de leiders van ons volk omtrent de noodzakelijkheid van den band tusschen Nederland en Indië dienen te hebben, niet alleen om het stoffelijke belang van het Nederlandsche volk en de Indische volkeren, maar omdat het hier gaat om het hoogste, geestelijke goed van ons volk: de ziel daarvan.

Stoffelijk: want in Nederland zou een groot deel van de monden niet meer gevoed kunnen worden, indien Indië wegviel; want in Indië zou een chaos ontstaan bij verbreking van den band, die honderdduizenden, ja miljoenen ten grave zou voeren.

Geestelijk — en de volgende opmerking geldt in het bijzonder het Nederlandsche volk — : want de wijde oceanen hebben Nederland groot gemaakt; hebben te voorschijn gebracht die dragers van het Nederlandsche volkskarakter, die den roem van het Nederlandsche volk hebben uitgedragen, de eeuwen door; hebben door de Rijksgedachte, daardoor ontstaan, dat volk omhoog geheven.

Zou de Rijksgedachte gebroken worden, dan zou ons volk geestelijk in elkaar schrompelen.

Nederland heeft een historische roeping in Indië. Het zij herhaald in het belang van Nederland en Indië beide. Deze roeping kan niet gezien worden vanuit de studeerkamer. Zij moet beschouwd worden met werkelijkheidszin. Vanuit de studeerkamer hoorde men klanken, dat de Indische volkeren niet konden wachten, geen dag en geen nacht, op hun politieke zelfstandigheid. Ook in de pers werden deze gedachten ontwikkeld. Zoo verscheen in 1922 een aantal artikelen in de Nieuwe Rotterdamsche Courant, getiteld „1572 en Indië”, „Segovia en Indië”, „Barlaymont en Indië” en „Conseil Sacré”, resp. 3, 4, 5 en 6 April. Aangenomen mag worden, dat deze van de hand waren van een der voormannen van de Leidsche Universiteit, betrok-

ken bij de opleiding der Indische bestuursambtenaren.

Daarin wordt een politiek bepleit, die zeker niet het behoud van de eenheid van Moederland en Indië ten doel heeft. Of lezen wij niet in het eerste dier artikelen: „Wie 1572 met 1922 verbindt, het vrijheidskrieken bij Den Briel met den dag van heden, kan onmogelijk zwijgen van dien vrijheidsdrang, waarover dezen zomer het Nederlandsche volk een beslissend woord te spreken krijgt: het jonge, vurige verlangen van Java en van driekwart van Indië naar zeggenschap in eigen zaak.”

Hiertegenover stelt de nota van toelichting inzake de stichting van het Indologisch Fonds deze woorden:

„Bij de stichting nu heeft men zich op het standpunt gesteld, dat voor een gezonde ontwikkeling van Nederlandsch-Indië, die aan het Rijk — zoowel in Europa als in Azië — ten goede zal komen, noodig is, dat men zich stelt op den bodem der realiteit en zich bij de bestaande toestanden, zooals die feitelijk geworden zijn, aansluit. Eerst dan wordt die ontwikkeling een proces van historischen groei.”

„Hiertegenover staat een andere methode. Heden en verleden leveren voorbeelden genoeg van wetenschappelijke „scholen”, die zich stellend op zuiver rationalistisch standpunt, de historische ontwikkeling der maatschappelijke verschijnselen deels verwaarloosden, deels in hun abstracte stelsels meenden te kunnen dwingen.”

„Waar men in Nederlandsch-Indië te maken heeft met een verzameling volken, zeer uiteenlopend in godsdienst, ras, beschaving, ontwikkeling, elk met hun eigen historie, en onderling veel meer bijeengehouden door het Nederlandsche gezag dan door innerlijke saamhoorigheid, schijnt het een eisch van wetenschap en tevens van goed beleid, dat Nederland bij het vervullen van den zedelijken plicht, dien volken de banen tot hooger geestelijke, staatkundige en economische ontwikkeling te openen; met deze feitelijke gegevens terdege rekening houdt.”

Wetenschappelijk had de abstracte school een monopolie. Daardoor, hoewel zij eigenlijk een minderheid in den lande vertegenwoordigde, had zij het overwicht op de staatkundige ontwikkeling van de verhouding tusschen Nederland en Indië. Zonder twijfel heeft de leer dier school haar bijzonderen invloed doen gevoelen op het rapport van de bekende Indische Herzieningscommissie van 1918, waarin bijv. wordt voorgesteld het woord „Nederlandsch” in het woord „Nederlandsch-Indië” te schrappen en te bepalen, dat de Gouverneur-Generaal geen Nederlander behoefde te zijn. Zij, die achter de schermen hebben gezien, weten, dat tegen deze school verzet aan het rijzen was, reeds lang vóór de stichting van de Indologische Faculteit, doch door mannen, die later met die Indologische Faculteit nauw verbonden zijn. In een der stukken, die ik bij het nagaan van de geschiedenis dier oprichting, om mijn geheugen nog eens op te frisschen, heb gevonden, lees ik dezen zin: „. . . . dat deze wenschelijkheid (n.l. om een opleidingscentrum voor Indische ambtenaren op den bodem der realiteit te stichten) reeds in het jaar 1916 is gevoeld door een hoogstaand man van wetenschap, destijds zelf werkzaam in het Leidsche milieu en desondanks — of juist daardoor — van het eenzijdige in de Leidsche richting ten diepste overtuigd. Door dezen is aansluiting gezocht bij andere, wetenschappelijke personen en verschillende pogingen zijn door deze — geheel buiten het ondernemersbelang staande — groep gedaan om hunne denkbeelden te verwezenlijken, waarbij ook in Regeeringskringen sympathie werd gevonden, zonder dat het mogelijk bleek aan de plannen een behoorlijke financiële basis te geven. Eerst toen Prof. Treub, na zijn Indische reis (als Voorzitter van den Ondernemersraad voor Nederlandsch-Indië, in 1924) meer en meer doordrongen van de gevaren der exclusivistische Leidsche richting, als wetenschappelijk man zijn schouders onder de reeds

lang bestaande plannen zette, en als Voorzitter van den Ondernemersraad er in slaagde de ondernemerskringen voor die plannen te interesseeren en van die zijde het benoodigde kapitaal bijeen te krijgen, werd verwerkelijking van deze — wetenschappelijke — idealen mogelijk.”

Hier zien wij hen naar voren treden, de auctores intellectuales der Indologische Faculteit te Utrecht: Prof. Suyling — wij moeten zijn naam hier noemen, al zal hij het zelf misschien niet willen, want wij zijn het aan de geschiedenis, niet alleen dier Faculteit, maar ook van ons land, verplicht —, de hoogstaande man van wetenschap, hierboven bedoeld, en Prof. Treub, de doorzetter, de overwinnaar van moeilijkheden, als hij eenmaal tot iets besloten was. Daarnaast moet eveneens genoemd worden Dr. F. C. Gerretson, die ook al jaren bezig was geweest om een reëler, een historischer en daarom vaderlandscher visie op de verhouding tusschen Nederland en Indië te werpen. Toen hij, (tijdens de afwezigheid, wegens bovenbedoelde reis, van Prof. Treub) met den heer G. J. W. Putman Cramer, secretaris van den Ondernemersraad voor Nederlandsch-Indië, naar aanleiding van een door hem gehouden rede, in verbinding kwam, begon zich de practische mogelijkheid te openen, dat het vechten tegen de „Leidsche bierkaai”, zooals het toen genoemd werd, niet meer hopeloos zou zijn.

In 1923 ontstond dit contact, hetwelk versterkt werd, toen Prof. Treub uit Indië terugkeerde. In 1924 werden de koppen bij elkaar gestoken. Mannen van wetenschap, als Prof. Suyling, Prof. de Savornin Lohman, Prof. Kielstra, Dr. Gerretson, Mr. I. A. Nederburgh, traden in geregeld overleg. Prof. Treub polste de Regeerings- en geldelijke mogelijkheden en hij zag daarbij verschiet.

Overwogen werd, om enkele leerstoelen in Leiden te vestigen; men heeft dit denkbeeld echter niet lang gekoesterd, maar is vrij snel tot de conclusie gekomen,

niet alleen, dat wel gerekend kon worden op ongunstige adviezen van Leiden betreffende het verzoek tot vestiging van de leerstoelen, doch ook, dat de eenige kans, om het monopolie te breken, een tegen-faculteit zou zijn. Vergeten moet niet worden bij de gegronde verwachting, dat de adviezen ongunstig zouden zijn, dat deze zouden komen bij een tegen de oprichting gemobiliseerde publieke opinie (waarover hieronder) en dan be-toogd zou kunnen worden: „Alles is tegen, wetenschap en publieke opinie. Deze oprichting kan en mag niet doorgaan !!!”.

Men heeft ook nog gedacht aan de mogelijkheid, de faculteit in Amsterdam te vestigen, doch heeft dit denkbeeld spoedig opgegeven, op grond van de overweging, dat verscheidene leden der juridische en litteraire faculteiten aldaar niet vrij van de door ons voor onjuist en verderfelijk gehouden opvattingen waren. Ook is even de gedachte gerezen, om daartoe de bemiddeling van het Koloniaal Instituut in te roepen, of de faculteit aan de Rotterdamsche Handelshoog-school te verbinden, doch beide oplossingen stuitten op bezwaren, die de zaak deden afspringen.

Utrecht werd toen gekozen; men kwam terecht, waar men wezen moest. Utrecht was in geestelijk opzicht de meest aangewezen universiteit en er zaten daar de meest overtuigde voorstanders, ook in de wetenschappelijke wereld, waarbij ik moge opmerken, dat Prof. Suyling toen hoogleeraar in Utrecht was.

Zooals in den aanvang van deze bijdrage reeds is aangegeven, werd de weg gekozen van het maken van een stichting, die bijzondere leerstoelen zou vestigen.

Men kan de opheffing van het wetenschappelijke monopolie op koloniaal gebied en de oprichting van een tweede instelling tot opleiding van Indische rechterlijke en bestuursambtenaren nog in de meergenoemde nota van toelichting nader uiteengezet vinden:

„Elk monopolie, in het bijzonder op geestelijk gebied, leidt licht tot eenzijdigheid, stelselzucht en verstarring. Nooit bloeit de wetenschap meer dan waar zij in edelen wedijver door verschillende scholen beoefend wordt.”

„Moet dus reeds uit algemeen oogpunt een daad, als deze, die de belangstelling aanwakkert in de studiën, welke Nederlandsch-Indië betreffen, worden toegejuicht, de stichters hadden zich bovendien nog bijzonder rekenschap te geven van de praktische strekking der stichting.”

„Wat hierboven omtrent de vrijheid van studie in het algemeen is gezegd, geldt sedert lang ook voor die studenten, welke zich voorbereiden voor de examens, die toegang geven tot de ambtelijke loopbaan in onze Koloniën. Eene exclusieve opleiding voor die loopbaan van staatswege aan eene bepaalde rijksuniversiteit bestaat in beginsel niet. Waar en door wie ook opgeleid, kan de Indoloog zijne examens aan alle rijks- en bijzondere Universiteiten, die daartoe gelegenheid bieden, afleggen.”

„Tot dusver bestond deze gelegenheid echter slechts aan één Rijksinstelling. Practisch gesproken ligt dus het zwaartepunt der stichting hierin, dat aan een tweede Rijksuniversiteit de gelegenheid wordt geopend tot opleiding van Indische rechterlijke- en bestuursambtenaren. De stichters nu hebben, alvorens tot dezen stap over te gaan, zich ernstig afgevraagd of zij met het scheppen van deze nieuwe gelegenheid tot opleiding een werkelijk nuttig en noodzakelijk werk verrichten.”

„Zij hebben niet gearzeld, die vraag bevestigend te beantwoorden. Niet zonder bedoeling toch wordt in den considerans van de oprichtingsacte vooropgezet de wenschelijkheid van de ontwikkeling van Nederlandsch-Indië langs lijnen van historischen groei. Hiermede wordt een richting aangegeven, die uitgaat van een bepaalde wetenschappelijke overtuiging.”

„Blijkens artikel 1 van de Hooger Onderwijswet, heeft

het Hooger Onderwijs een tweeledig doel. De Universiteit bereidt voor „tot zelfstandige beoefening der wetenschappen en tot het bekleeden van maatschappelijke betrekkingen, waarvoor eene wetenschappelijke opleiding vereischt wordt.”

„Dit tweeledig doel bepaalt ook het karakter van de indologische opleiding. Deze behoort zóó te zijn, dat de student, en daarmee ook de latere ambtenaar, een zóódanige scholing verkrijgt, dat hij voorbereid wordt om de taak, die het Nederlandsche Gouvernement hem op de schouders zal leggen, naar behooren te kunnen vervullen. En aangezien de ambtenaar ook aan de ontwikkeling van het land zal hebben mede te werken, is de wetenschappelijke overtuiging van den Hoogleraar omtrent de richting, waarin de ontwikkeling in algemeen zin van Nederlandsch-Indië behoort te gaan, van overwegend belang ook voor de waarde van zijn leerlingen in latere jaren in de praktijk.”

Tot 26 Januari 1925 rees boven allen, die voor de oprichting der Indologische Faculteit ijverden, de figuur uit van Prof. Mr. M. W. F. Treub. Hoeveel bezwaren had hij niet te overwinnen, om een bedrag van ongeveer f 50.000,— per jaar bijeen te brengen, waardoor die oprichting mogelijk werd. De persstemmen uit Indië verweten hem reeds, dat hij het belang op den voorgrond stelde; persstemmen, die zich begonnen te uiten, toen in den loop van den tijd iets van de plannen uitlekte. Natuurlijk was Prof. Treub reëel-historisch genoeg, om te begrijpen, dat in een kapitaal-arm land, geïmporteerd kapitaal noodzakelijk was, daarbij ook tot zegen zijnde voor de inheemsche bevolking. Laten wij aan dit laatste maar eens denken, nu de suikerindustrie op Java zulk een crisis doormaakt. Maar hoog boven alles uit gold voor dezen man, die een der hoofdfiguren der Regeering was in de benarde jaren van den wereldoorlog, het algemeen belang, de vaderlandsche zaak. Hij stónd

daarvoor, toen hij eenmaal had vastgebeten en liet niet los. Hij hoorde de bezwaren aan, zooals „wanneer de zaak geen succes zal zijn, dan zijn wij nog veel verder van huis” en „wat een slechten indruk zal het maken, dat onderscheid tusschen de Leidsche en de Utrechtsche ambtenaren, de ideëele bestuursambtenaren en zij, die opgeleid waren in de koude nuchterheid van het zaken doen”. Hij liet voelen, dat een zaak nooit zou kunnen slagen, als zij niet aangevangen werd; dat men geloof in zijn zaak moest hebben, om die te kunnen doen overwinnen. Hij maakte duidelijk, dat hier geen onderscheid was tusschen ideëele en plat-bij-de-grondsche ambtenaren, doch dat de motor voor Utrecht was liefde voor het vaderland en de Rijkseenheid, brandende liefde.

Hij overwon de moeilijkheden, de bezwaren, de weifelingen, die hem in den weg werden gelegd en het gelukte hem, de geldelijke basis voor de stichting te vinden.

Aan de Regeering werd verder mededeeling gevraagd, of een eventueele opleiding tot bestuursambtenaar in Utrecht dezelfde rechten zou verleenen als in Leiden, welke mededeeling werd gegeven.

Toen stond er niets meer in den weg, om over te gaan tot de stichting van het Indologisch Fonds. Een Curatorium, dat daarvan het bestuur zou uitmaken, was reeds gevonden. En niettegenstaande Prof. Kranenburg in „De Telegraaf” van 29 November 1924 de meening uitsprak, dat wel geen „objectief man, die een naam te verspelen heeft,” lid van dit Curatorium zou willen zijn, bestond het uit de allerbesten in den lande.

De namen waren:

Mr. B. C. J. Loder, oud-President van het Permanente Hof van Internationale Justitie, Voorzitter;

H. N. A. Swart, gep. Luitenant-Generaal K.N.I.L., oud-Vice-President van den Raad van Ned. Indië, plaatsvervangend Voorzitter;

Mr. Dr. D. A. P. N. Koolen, Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal;

Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman, President van den Hoogen Raad der Nederlanden en

Mr. Dr. F. A. C. Graaf van Lynden van Sandenburg, oud-Commissaris der Koningin in de provincie Utrecht, later Vice-President van den Raad van State.

Ik kwam, na het bekendmaken van de namen van dit College, een der tegenstanders der Faculteit tegen, die mij persoonlijk bekend is en die, schertsende, zeide: „Ja ja, dat valt nogal mede, dat College van Curatoren van jullie. Men had er echter nog den Koning van Engeland en den President van Frankrijk bij moeten voegen!”

Een College met dergelijke namen is afdoende waarborg, dat het bestuur van de stichting in vaderlandschen geest en niet uit belangen oogpunt zal worden gevoerd. De stichtingsacte legt het gansche bestuur in de handen van dit College. Practisch vult het zichzelf aan, het heeft de benoeming van de hoogleeraren in handen, op voordracht van den wetenschappelijken raad der stichting, die bestaat uit de bijzondere hoogleeraren en hoogleeraren en oud-hoogleeraren van de Rijksuniversiteit, die daartoe worden uitgenoodigd. Dat de onafhankelijkheid van de hoogleeraren afdoende is verzekerd, blijkt uit artikel 14 der stichtingsacte, dat de bijzondere hoogleeraren alleen worden ontslagen wegens plichtsverzuim, ongeschiktheid of wangedrag en wel, nadat de wetenschappelijke raad hierover gemotiveerd advies heeft uitgebracht. De stichters, wier namen men in de stichtingsacte kan vinden, vormen, wanneer zij de contributie voor tien jaar garandeeren, een Raad van Toezicht, aan wien jaarlijks verslag moet worden uitgebracht van hetgeen vanwege de stichting is verricht. Met het bestuur der stichting heeft deze Raad niets te maken. Dit is door de stichters geheel en al in handen van het Curatorium gelegd.

Niettegenstaande het College uit deze hoogstaande menschen bestond, heeft dat de tegenstanders niet weerhouden, den aanval op Utrecht te openen, waarbij opgemerkt moge worden, dat de grootste meerderheid der betrokken Leidsche hoogleeraren zich geuit had in een artikel in De Gids van Februari 1925, getiteld: „De aanslag op Leiden”.

Prof. Kranenburg sprak van een „dienstbare wetenschap”, eerst in bovenaangehaald artikel in de Telegraaf, daarna in het Democratisch Tijdschrift „de Opbouw” van September 1925. De hooggeleerde schrijver maakte daarbij o. m. een toespeling op het devies der Utrechtsche Universiteit: „Sol justitiae illustra nos” met de woorden: „tegen te felle stralen der gerechtigheidszonne beschut haar voortaan de plantershoed”. In een tweetal artikelen in De Nederlander van 29 en 30 September 1925, getiteld: „Hooggeleerde opgewondenheid”, werd de hoogleeraar afdoende terecht gezet.

Er waren er, die insinueerden, dat de Curatoren, de hoogleeraren, belangrijke bedragen verdienden; dat de studenten toelagen kregen om in Utrecht te gaan studeeren. Ik ben nooit een heel goed wiskunstenaar geweest, doch ik wist wel, hoeveel men zoo ongeveer kan verdienen, wanneer een bedrag van f 50 000,— per jaar moet worden gedeeld door tien hoogleeraren, twee lectoren, een secretariaat en een bibliotheek.

Door tegenstanders werd geprobeerd, de publieke opinie tegen Utrecht te mobiliseeren, om zoo de Regeering te dwingen, de toestemming tot het oprichten der bijzondere leerstoelen niet te verleenen. Men vergat daarbij echter, dat die toestemming verleend moest worden, wijl de Hooger-Onderwijswet inzake de bijzondere leerstoelen slechts den eisch stelt, dat de wetenschappelijke en financieele grondslag in orde moet zijn. Dit was nu zeker het geval bij deze bijzondere leerstoelen, doch daarover moesten tengevolge van de wettelijke bepalingen, de adviezen der verschillende colleges wor-

den ingeroepen: van de juridische en litteraire faculteit te Utrecht, van den Senaat, van het Curatorium der Rijksuniversiteit, van de commissie van toezicht op de bijzondere leerstoelen en de bijzondere universiteiten en van den Raad van State, waarna eindelijk de Minister advies moet uitbrengen aan de Kroon.

Bij deze beoordeeling dienen politieke overwegingen buiten spel te blijven. De Minister van Onderwijs, toen Dr. J. Th. de Visser, schreef in het voorjaar van 1925 in zijn antwoord op het Voorloopig Verslag bij de begroting van onderwijs van de Eerste Kamer:

„Dit instituut der bijzondere leerstoelen is in 1905 in de Hooger-Onderwijswet gebracht om de vrijheid van hooger onderwijs aan de Rijksuniversiteiten te verzekeren door instellingen, stichtingen of vereenigingen toe te laten onderwijs te geven, uitgaande van andere opvattingen of levensbeschouwingen dan aan de Rijksuniversiteiten in de aldaar benoemde docenten vertolking vinden. De Hooger-onderwijswet stelt voor de te verkrijgen aanwijzing bepaalde vereischten. Daartoe behoort niet een onderzoek naar de invloeden, welke tot het vragen der aanwijzing leidden. De wettelijke regeling sluit uiteraard deze buiten de beoordeeling der Regeering.”

Dr. de Visser. Met welk een eerbied noem ik den naam van hem, met wien het mij een voorrecht is geweest, jarenlang te hebben mogen samenwerken en die zich daarbij steeds een vaderlijke vriend voor mij toonde. Die toegenegenheid is ontstaan, zonder twijfel, in den tijd, dat ik Dr. de Visser, als secretaris van het Curatorium der Indologische Faculteit, bij de voorbereiding van de oprichting daarvan, verschillende malen mocht ontmoeten. Het viel mij daarbij op, dat hij soms vroeg, of ik bij hem kwam en wanneer ik dan het onderhoud te zijnen huize had, liet hij mij niet anders dan mij uitspreken over de bedoeling van onzen arbeid bij de Indologische Faculteit. Van achteraf heb ik begrepen,

waaróm, ofschoon Dr. de Visser mij dat nooit gezegd heeft. Wel heeft hij mij medegedeeld, dat verschillenden tot hem gekomen zijn om hem te bezweren, geen toestemming te geven tot oprichting der faculteit en dat hem daarbij woorden zijn toegevoegd, waarbij hem gezegd werd, zijn eervolle Ministersloopbaan niet op het laatst te besmetten met een dergelijke daad. Ik heb begrepen, dat Dr. de Visser mij bij zich liet komen om te voelen, of de bedoelingen van de oprichters oprecht waren en ik kan al degenen, die beweren, dat het belang bij Utrecht den doorslag zou geven, verzekeren, dat er, ook in mijn hart, zooveel vuur brandde om de Rijkseenheidsgedachte ten dienste van ons vaderland te redden en te verstevigen, dat daardoor Dr. de Visser duidelijk werd — zonder dat mij op dat oogenblik de bedoelingen van het onderhoud klaar waren — dat naast het verstand, in de eerste plaats, hart achter Utrecht zit. In de Eerste Kamer der Staten-Generaal sprak Dr. de Visser als Minister van Onderwijs dan ook, op 19 Maart 1925, de woorden uit, dat hij de uitdrukking in de stichtingsacte: bevestiging van den band tusschen Ned.-Indië en het Moederland, als een nationaal doel beschouwde. En omdat hij deze visie had gekregen, steunde hij de oprichting van ganscher harte. Wij brengen hem daarvoor onze eerbiedige erkentelijkheid.

Ik sprak zoeven over de publieke opinie, die tegen Utrecht werd gemobiliseerd. Hoogleeraren dienden requesten in, gelijk 17 van de (toen) 73 hoogleeraren van de Utrechtsche Universiteit, studenten in Utrecht adresseerden eveneens tegen de oprichting, al wisten de meesten niet, waarom het ging, toen zij hunne handteekening neerzetten. De socialistische pers sprak van de „petroleum-fakulteit”. In Indië diende o. a. zelfs iemand als de heer Meyer Ranneft, thans de uitnemende Vice-President van den Raad van Ned.-Indië, een motie in den Volksraad in om de oprichting van Utrecht te

verhinderen, een motie, die slechts met 4 stemmen tegen werd aangenomen. In de eerste plaats deed de heer Ranneft dat zonder twijfel als leerling van Leiden, uit loyaliteit, en dit kan niet anders dan hem eeren; en ten tweede moet hij verkeerd zijn ingelicht omtrent de ware bedoeling dier faculteit, daarbij misleid door de persstemmen. Een aantal ambtenaren B. B., van de rechterlijke macht en van administratieven dienst, de hoogleeraren van de Rechtshoogeschool e. a. ondertekenden een manifest tegen de Indische leerstoelen te Utrecht. Een uitzondering was het, indien iemand het voor Utrecht opnam. Prof. Casimir deed het in De Telegraaf (19 Februari 1925) en Prof. De Louter in het Handelsblad (10 Maart 1925), terwijl ook in het Utrechtsch Dagblad en in de Maasbode in gunstigen zin werd geschreven. In Indië geschiedde zulks bijv. ook in het Nieuws van den Dag en de N. Soer. Courant. Doch dit waren uitzonderingen en daarom moet het zoo op prijs worden gesteld, dat, terwijl de strijders voor de faculteit op hun tanden beten om door te zetten en te verkroppen, het toenmalige Eerste Kamerlid, Jhr. de Muralt, in dat deel van de Staten-Generaal dappere woorden ten behoeve der faculteit sprak ¹⁾.

Er werd bij dien tegenstand tegen Utrecht ook dikwijls gezegd, dat er in Leiden niet gezondigd was, dat op de colleges geen aanval op de Rijksgedachte was gedaan. Hierop antwoordde Prof. Treub in zijn „Onafhankelijk Indologisch Hooger Onderwijs” en hij zegt daarbij zoo kernachtig, dat een hoogleeraar nu eenmaal iets anders, iets beters en iets hoogers is dan een automaat, waarin men slechts collegegeld heeft te gooien om een relaas te krijgen omtrent hetgeen verschillende personen over zijn vak al hebben gedacht, geleerd en geschreven.

---

¹⁾ Handelingen Eerste Kamer der Staten-Generaal 13 Maart 1925, blz. 578-582.

Ik schreef hierboven, dat Prof. Treub na 26 Januari 1925 niets meer met de leiding van het Indologisch Fonds had uit te staan. Daarvóór was hij de drijvende kracht, maar toen de stichting eenmaal tot stand was gekomen, heeft hij zich volkomen teruggetrokken, ook al heeft hij daarna nog wel eens in geschriften, o.a. in bovengenoemde brochure, hoofdzakelijk als antwoord op „De aanslag op Leiden”, zijn scherpe pen ten dienste van de goede zaak gesteld. Hij zeide mij eens van zichzelf, als hij zich zoo verdedigde: „Cet animal est bien méchant, quand on l'attaque, il se défend”.

Uit zijn brochure wil ik hier nog — ik moge er op wijzen, dat mijn artikel heet „Uit de geschiedenis van de oprichting der Indologische Faculteit te Utrecht”, waarbij ik niet volledig kan zijn, anders zou ik de perken van een artikel verreweg te buiten gaan — een greep doen om de meening van Prof. Treub weer te geven over het bezwaar, dat wij zoo dikwijls hoorden, dat een stichting tot het geven van hooger onderwijs veroordeeld zou zijn door het enkele feit, dat de fondsen ervoor zijn of worden bijgedragen door kapitalisten, door groot-ondernemers. Hij gaat dan door en schrijft:

„Zoo ja, dan zou het er met verschillende instellingen van hooger onderwijs in de Vereenigde Staten slecht uitzien. Het is bekend genoeg, dat in Amerika verschillende universiteiten en andere instellingen van hooger onderwijs hun ontstaan te danken hebben aan de vrijgevigheid van den eenen of anderen spoorwegkoning of industrieelen magnaat. Zou nu iemand in ernst willen volhouden, dat door een dergelijke origine zulk een instelling als onafhankelijk wetenschappelijk instituut reeds veroordeeld is?”

En dat deze woorden van Prof. Treub ten opzichte van de wetenschappelijkheid van de Indologische faculteit volkomen juist zijn gebleken, kan men aan een ieder, die bij de faculteit betrokken is, vragen. Nooit is vanwege de geldschietters ook maar een stroobreed in den weg

gelegd van de docenten der faculteit, noch van het Curatorium en het Curatorium heeft altijd het grootste vertrouwen in zijne hoogleraren en lectoren gehad.

Wanneer ik het hier over lectoren heb, dan moge ik met een enkel woord voor het goede begrip aangeven, dat de wet eigenlijk geen bijzondere lectoren kent. De basis van hunne leerbevoegdheid vinden deze docenten in art. 183 der Hooger-Onderwijswet, dat het instituut kent van wetenschappelijke voorlezingen. De titel van lector is een persoonlijke, die door het Curatorium van het Fonds is verleend.

Het was een lange reeks van maanden, van Januari tot Augustus 1925, die moest worden doorgemaakt voordat het Koninklijk Besluit tot vestiging der bijzondere leerstoelen op 25 Augustus, bij Staatsblad no. 365, tot stand kwam.

Alle adviezen, die ingewonnen moesten worden, zijn — dit mogen wij wel aannemen — gunstig geweest. Van belangrijken steun is daarbij het praeadvies geweest, uitgebracht in de vergadering van den Senaat der Utrechtsche Universiteit op 7 Maart 1925 door Prof. Mr. J. de Louter, die later ook lid werd van den Wetenschappelijken Raad. Dit prae-advies is in bovengenoemde brochure van Prof. Treub „Onafhankelijk Indologisch Hooger Onderwijs” als bijlage opgenomen. Prof. de Louter waarschuwt daarin tegen een afwijzend advies van den Senaat, omdat dit meer zou getuigen van den invloed van zeker klasse- of groepsbelang dan van een ruimen blik en van een zelfstandig en weloverwogen oordeel over een nationaal belang.

De tegenstanders vonden dezen langen termijn voor hun doel blijkbaar niet ongeschikt. Zij dachten wellicht: Komt tijd, komt raad. En men kreeg wel eens den indruk, dat getracht werd, de zaak te laten traineeren om het academische jaar, beginnende September 1925, te doen overschrijden en dan had men opnieuw een jaar,

waarin wellicht de tijd raad zou brengen. Die overschrijding heeft niet plaats gehad. In hooge mate mag dank worden gebracht aan den toenmaligen Minister van Koloniën ad interim, Dr. H. Colijn, die als premier van zijn eerste kabinet tijdelijk het departement van Koloniën beheerde in afwachting van de komst van den Heer Welter uit Indië.

Er zou geen Curatorium komen, was gezegd. Ik heb hierboven medegedeeld, hoe dit was samengesteld.

Er zouden geen docenten komen, was voorspeld. De lijst van hoogleeraren en andere docenten, die publiceerd werd, viel nogal mee! Zoo werd mij ook van de zijde der tegenstanders medegedeeld. Uit het feit, dat als lector voor het Javaansch optrad de heer Mas Pryohoetomo, thans Dr. Mas Pryohoetomo, bleek wel, hoe onjuist het verhaal was, dat inheemsche kringen absoluut tegen de Indologische Faculteit waren. Medegedeeld kan worden, dat ook hier de toekomst gelijk heeft gegeven: er studeeren thans verschillende Inheemschen en Ned.-Indische Chineezen in Utrecht.

De lijst der eerste docenten luidde als volgt:

Mr. I. A. Nederburgh, staats- en administratiefrecht der Nederlandsche koloniën en Adatrecht van Ned. Indië,

Mr. B. Heyman, Ned.-Indisch burgerlijk- en handelsrecht,

Mr. F. J. H. Cowan, Ned.-Indisch burgerlijk procesrecht,

Mr. G. J. Nolst Trenité, Ned. Indisch strafrecht, strafprocesrecht en agrarisch recht,

Dr. F. C. Gerretson, oude en jongere geschiedenis van Ned.-Indië en vergelijkende volkenkunde van Ned.-Indië,

Prof. Dr. J. H. F. Kohlbrugge, vergelijkende volkenkunde van Ned.-Indië,

Prof. Mr. J. C. Kielstra, tropische staathuishoudkunde,

Dr. L. P. le Cosquino de Bussy, tropische staathuishoudkunde, bijzonderlijk tot het geven van onderwijs in de kennis van de tropische cultures,

Prof. C. Spat, Maleisch, tijdelijk ook instellingen van den Islam,

Prof. T. J. Bezemer, Javaansch;
bijzondere hoogleeraren en

Ds. B. Alkema, Soendaneesch en
Mas Pryohoetomo, Javaansch;
lectoren.

De Wetenschappelijke Raad bestond in eerste samenstelling uit bovengenoemde bijzondere hoogleeraren en de volgende hoogleeraren der Rijksuniversiteit:

Dr. C. Eykman, Jhr. Mr. B. C. de Savornin Lohman,
Mr. J. de Louter, Mr. J. Ph. Suyling (Voorzitter),
Dr. C. W. Vollgraff, Dr. F. A. F. C. Went, Dr. H.
Zwaardemaker.

Als Secretaris van het College van Curatoren en van den Wetenschappelijken Raad trad op Mr. Dr. H. H. A. van Gybland Oosterhoff.

7 October 1925 werd de Faculteit geopend met de in de Aula der Universiteit uitgesproken inaugureele redevoeringen van Prof. Mr. I. A. Nederburgh en Prof. Dr. F. C. Gerretson, resp. over „Tegenstellingen en samenwerking in Ned.-Indië” en over „De historische vorming van den Bestuursambtenaar”.

Ik ben aan het einde van mijn artikel gekomen.

Alvorens te eindigen, wil ik de dooden der faculteit herdenken en daarbij in het bijzonder nog een woord van warme hulde wijden aan den grooten Nederlander, die ons pas ontvallen is, Mr. B. C. J. Loder, die als President-Curator ons van het begin af met al de kracht van zijn verstand en zijn hart heeft gesteund, tien jaar lang. Wij zijn hem innig erkentelijk voor wat hij voor ons deed en voor zijn vriendschap.

De rij der eere is:

De Curatoren Mr. Dr. G. F. M. Baron van Hugenpoth tot Aerdt, Jhr. Mr. W. H. de Savornin Lohman,

Mr. Dr. F. A. C. Graaf van Lynden van Sandenburg,
Mr. B. C. J. Loder;

de bijzondere hoogleraren Prof. C. Spat en Prof.
Mr. B. Heyman,

de hoogleraren van de Rijksuniversiteit, leden van
den Wetenschappelijken Raad: Prof. Mr. J. de Louter,
Prof. Dr. C. Eykman, Prof. Dr. W. Caland, Prof. Dr.
H. Zwaardemaker Czn. en Prof. Dr. F. A. F. C. Went.

Mijn laatste woord in dit artikel moge zijn, dat het slagen van de Indologische Faculteit geen menschenwerk is. Dit werk moest slagen, in het belang van Vaderland en Rijkseenheid. Wij hebben dat altijd gevoeld en dat heeft onze kracht uitgemaakt, al leek het soms, alsof alles zou misloopen.

Het werk der Indologische Faculteit is een gezegend werk en wij brengen hiervoor eerbiedig onzen dank. Inderdaad is waar, wat gezegd is:

dat deze faculteit een der kostbaarste geschenken is, die Nederland en Indië, doch in het bijzonder ook het Nederlandsche Volk, heeft ontvangen, al beseft het laatste dit wellicht niet altijd.

VAN GYBLAND OOSTERHOFF.

LANGS LIJNEN VAN HISTORISCHEN GROEI

In den considerans der stichtingsacte van het „Fonds ten behoeve van Indologische Studiën aan de Rijksuniversiteit te Utrecht” verklaren de stichters, dit Fonds op te richten onder meer: „aangezien zij het wenschelijk achten de ontwikkeling van Ned.-Indië langs lijnen van historischen groei zooveel mogelijk te bevorderen”.

Daarmede is de richting van het onderwijs aan de Indologische Faculteit aangegeven. De Utrechtsche Faculteit gaat uit van een bepaalde visie op het koloniale vraagstuk, die men de historische kan noemen.

Men mag aannemen, dat de stichters en de wetenschappelijke promotors van de instelling zich zeer wel bewust zijn geweest, met een dergelijke omschrijving van de richting waarin de ontwikkeling van Nederlandsch-Indië behoort te worden geleid, vat op zich te hebben gegeven. De tegenwerpingen toch liggen voor de hand. Wat bedoelt gij met uw lijnen van historischen groei? Dat eigenlijk alles bij het oude moet blijven en alleen hier en daar onbeduidende verbeteringen moeten worden aangebracht? Zou het dan niet oprechter zijn geweest rondweg te zeggen, dat het uw bedoeling is, ten eeuwigen dage de koloniale verhouding, liever nog de exploitatie van Indië, te bestendigen en de strevingen tot zelfwerkzaamheid der „indonesische volkeren” tegen te staan? Want gij kunt toch niet in ernst meenen, dat iemand zoo dwaas zal zijn van in het geheel geen rekening te willen houden met het historisch geworden;

ook degenen aan wie gij het volgen van een onhistorische methode verwijt, zijn niet blind voor de „lessen der historie”; uw geheime bedoeling zal dus wel niet zoo onschuldig zijn! En indien al — waarbij men zich dan in het bijzonder richt tot de wetenschappelijke voorstanders van de Faculteit — hebt gij dan nooit gehoord dat feiten, historische data, niet normatief kunnen zijn? Wij kunnen ons indenken, zoo gaat men voort, dat men een verschillenden kijk heeft op de mogelijkheden tot ontwikkeling en dat bij gelijkheid van einddoel de één sneller wil gaan dan de ander. Wij kunnen ons óók voorstellen, dat men een verschillenden weg wil inslaan, dus in doelstelling uiteenloopt. Maar waarom dat dan niet duidelijk gezegd? Wij kunnen immers geen redelijken zin hechten aan de tegenstelling historisch—onhistorisch, die gij suggereert!

Het antwoord op dergelijke tegenwerpingen is inderdaad niet zoo eenvoudig, indien men de gedachte, aan het hoofd van dit opstel uitgedrukt, in een theoretisch betoog wil samenvatten. Dat is trouwens met alle aphoristische staatkundige uitspraken het geval. Daartoe zal dan ook niet in de weinige bladzijden die ons ter beschikking staan, een poging worden gewaagd. Maar wèl kan worden gewezen op wat op zichzelf een historisch verschijnsel is, dat zich n.l. altijd weer onder verschillende benamingen geestelijke stroomingen openbaren, die blijk geven van een verschillenden aanvat van staatkundige en juridische vraagstukken, welke niet ongeschikt met de antithese historisch tegenover a- en soms anti-historisch wordt aangeduid. De wijsbegeerte moge, om slechts één voorbeeld te noemen, niet het sterke punt zijn geweest van de historische rechtsschool die in de eerste helft der 19e eeuw in Duitschland haar triomfen vierde, haar aanhangers waren zich toch zeer wel bewust, antithetisch te staan tegenover een geestesrichting, die principieel met de historie brak en hoogstens de geschiedenis als

een verzameling van utilitaire paradigmata waardeerde.

Misschien is de bedoeling van de auctores intellectuales der stichting het best te verduidelijken, met te wijzen op het verschil in behandeling van staatkundige en staatsrechtelijke vragen in Engeland en in Frankrijk ten tijde der Fransche Revolutie. Natuurlijk is het dwaasheid te beweren, dat in het bijzonder de Engelsche constitutie historisch is gegroeid in dien zin, dat bij de ingrijpende veranderingen, die zij in den loop der eeuwen heeft ondergaan, verstandelijk overleg, theoretisch inzicht en politieke doelstelling in het geheel geen rol hebben gespeeld. Wanneer J. S. Mill op de eerste bladzijden van zijn „Considerations on representative Government” betoogt dat, indien het eenzijdig moet worden genoemd constituties te beschouwen als „wholly an affair of invention and contrivance”, als „a matter of choice”, het even eenzijdig is de wetenschap van den staat te waardeeren als „a branch of natural growth”, en te beweren, dat staatsvormen door ons behooren te worden aanvaard „in the main, as we find them”, dan moeten wij hem gelijk geven. Maar, en dat heeft met name de praktische Engelschman steeds intuïtief uitnemend gevat, het maakt toch verschil, wáárop men het accent laat vallen. Niemand heeft dat misschien duidelijker gevoeld dan de groote staatsman Edmund Burke bij zijn schitterende bestrijding van de grondgedachte der zoogenaamde Groote Revolutie, tegenbeeld in zijn oog van de „Glorious Revolution” in Engeland honderd jaar tevoren. Van de traditioneele Engelsche politiek gewagende schrijft hij: „This policy appears to me to be the result of profound reflection; or rather the happy effect of following nature, which is wisdom without reflection, and above it” en ook: „Thus, by preserving the method of nature in the conduct of the state, in what we improve we are never wholly new; in what we retain, we are never wholly obsolete.”

Vieux jeu, zal men zeggen! Wie verdedigde in 1925,

het jaar der stichting, nog de methode van 1789? Op welk ernstig mensch zou in dat jaar nog de qualificatie „constitution-mongers”, constitutie-fabrikanten, kunnen worden toegepast? Het rationalisme van het 18 eeuwsche natuurrecht is immers een antiquiteit geworden, waarin niemand meer gelooft!

Misschien zou deze tegenwerping in 1935, voorzoover zij het politiek rationalisme op het oog heeft, niet geheel misplaatst zijn geweest. Ook op staatsrechtelijk terrein gelijk op ander gebied doen thans theorieën opgeld, die de rede afzweren en verstandelijke overweging gering achten. Irrationalisme is aan de orde van den dag. Niet de rede, maar de daad, dat is thans bij velen de leuze. Jazelfs — men léze er het schitterende tijdgeschrift van Huizinga op na — sloeg men om in het tegenovergestelde extremisme en maakte zich van elke normatieve visie op staat en maatschappij los, voorzoover althans normen de pretentie hebben van niet aan tijd en plaats, liever nog aan staat, volk en ras gebonden te zijn. Een staatkundige leer, die zich trouwens niet alleen tegen het rationalisme of wat men daarvoor verslijt keert, maar óók tegen elk traditionalisme, en die van eerbied voor het historisch gewordenene even weinig weten wil als de levensbeschouwing van het intellectualisme, die zij bestrijdt.

Evenwel, niet alleen dat gelukkig deze a-moreele leer die, voor de verhouding Moederland—overzeesch gewest consequent doorgevoerd, tot een anti-ethische zuivere machtspolitiek moet leiden, in toonaangevende kringen in Nederland nog geen vasten voet kreeg, maar bovendien, 1935 is 1925 niet. Het politiek rationalisme heeft zonder twijfel sinds laatstgenoemd jaar terrein verloren, hoewel helaas veelszins aan een niet minder groote dwaling, al blijft dit rationalisme een factor van beteekenis, waarmede altijd rekening zal moeten worden gehouden, zoolang menschen menschen blijven. Van nature toch heeft schier ieder de neiging, de werkelijk-

heid naar eigen inzicht te verwringen. „Wisdom”, om met Burke te spreken, is nu eenmaal nog zeldzamer dan „reflection”. Vooral de geleerde, en de opleiding van den bestuursambtenaar is immers aan de Universiteit toevertrouwd, heeft een voortdurenden strijd te voeren tegen de ziekte van het irreëel intellectualisme, die hem in het bijzonder belaagt.

Dat is eigenlijk de kern van de zaak. De aanhanger van de historische staatsidee is — zooals vanzelf spreekt, slechts in zekeren zin, want als hij zijn beginsel goed begrijpt is hij niet minder idealist dan zijn tegenspeler, die zich gaarne met dezen naam siert — realist. Dat wil zeggen, zooals ik het ergens met een gelukkigen term vond uitgedrukt, hij gevoelt zich „situationsgebunden”. Hij staat met een zekeren schroom tegenover de harde feiten. Hij is doordrongen van het besef, dat instellingen en gebruiken, die zich in het volk hebben vastgezet, door eigen wetten worden geregeerd, waarmede de hervormer wijs doet, rekening te houden. Vandaar zijn verzet tegen het opleggen van regeeringssystemen aan volken, die daaraan niet gewend zijn, zooals de verdemocratisering naar Westerschen trant van Oostersche volken, die eeuwen onder autocratisch bestuur hebben geleefd of die, zoo zij eenigermate zelfregeering hebben gekend, daaronder iets geheel anders verstaan dan de Westerling, die den invloed van de Fransche Revolutie met haar rationalisme heeft ondergaan. Vandaar ook zijn bezwaren tegen het pogen, de voorstelling ingang te doen vinden, als vormde het conglomeraat van volken van zeer uiteenloopende rassen, culturen en religies, één „Indonesisch volk” met een eigen nationaliteit, en zijn verzet tegen de daaruit getrokken politieke consequenties. Vandaar eindelijk, maar niet in de laatste plaats, reeds op den enkelen grond, dat Nederlandsch-Indië een historische realiteit is, dat, zooals wijlen Carpentier Alting het heeft uitgedrukt, „Indië aan den rechtstoestand van zuiver Indonesisch land (is) ont-

groeid," zijn protest tegen het losmaken van den band tusschen Nederland in Europa en Nederland-Overzee.

Maar daarmee is niet alles gezegd. Wie iets begrijpt van de historische gedachte kan geen critiekloos laudator temporis acti zijn. Ook de considerans der stichtingsacte spreekt van „ontwikkeling van Nederlandsch-Indië". De tegenstelling is niet stilstand of vooruitgang, ook niet langzaam of vlug tempo, evenmin bekrompen, tot verleden, heden en onmiddellijke toekomst beperkte blik of ruime, breede, de verre toekomst doorschouwende visie, neen, de richting beslist. Om een voorbeeld te noemen uit de moederlandsche politiek: wie historisch denkt zal de perfectioneering van een individualistisch kiesrecht tot algemeenheid en evenredigheid toe, wellicht in bepaalde omstandigheden als een onvermijdelijkheid tijdelijk aanvaarden, maar nimmer als een werkelijken vooruitgang toejuichen, omdat ware volksinvloed beter langs anderen weg met inachtneming van historische, sociale en cultureele bepaaldheden wordt bereikt. In Indië zal hij opteeren tegen de Westersche democratie met haar „Kopfzahlsoeveränität" en vóór eerbiediging en uitbouw van — het Nederlands kent hiervoor geen woord — de „volkstümliche" locale instituten van zelfregeering. Niet omdat hij afkeerig is van het overlaten zooveel mogelijk aan de bevolking van de regeling harer eigen aangelegenheden, maar integendeel, omdat hij meent, dat de eerste weg niet, de tweede wèl tot dit doel zal kunnen leiden. Het is niet toevallig, dat wat met een weinig scherp woord genoemd wordt de „organische" staats- en maatschappijopvatting, vooral den aanhanger van de historische school aantrekt. Met name voor Indië dat, anders dan West-Europa, ondanks een te lang gehandhaafde gecentraliseerde bureaucratie, nog niet staatkundig is genivelleerd en geuniformeerd, opent dit historisch gezichtspunt vruchtbare toekomstmogelijkheden.

Maar is dit alles — zoo hooren wij vragen — nu iets

meer dan grauwe theorie? Is het niet zóó, dat de praktische staatsman of bestuurder, hij moge dan meer of minder theoretisch in den historischen gedachtengang zijn opgevoed, vanzelf den juisten weg vindt? Wordt hier niet als werkelijke tegenstelling gezien, wat niet veel meer is dan een onderscheiding in theoretische argumentatie? Voorzoover b.v. naar men dan beweert, de instelling van den Volksraad in den vorm zooals wij dien kennen is af te keuren uit de overweging, dat men geen dak behoort te construeeren voordat de fundamenten zijn gelegd, legt dan toch niet feitelijk ieder zich met meer of minder gratie neer bij dit product van wat De Kat Angelino heeft genoemd de nokbalk-psychose?

Het zou het raam van dit opstel overschrijden indien wij ons zouden verdiepen in de vraag, of het huidig moment, in verband met Nederlandsch-politieke verhoudingen en Indische toestanden, voor een ingrijpende reformatie der Indische staatsregeling al dan niet geschikt moet worden geacht. Dat hier trouwens altijd wijs en voorzichtig beleid noodig is ontkent ook hij niet, die meent, dat in het verleden grove constructieve fouten zijn gemaakt. Voorts weet niemand beter dan de belijder van het historisch staatkundig beginsel, dat repristinatie onmogelijk is en dat ook onhistorische producten historische feiten zijn, die niet straffeloos kunnen worden genegeerd. Wèl mag naar ons toeschijnt veilig worden gezegd, dat de in sommige opzichten niet ongerechtvaardigde critiek op het Westersch democratisch parlementarisme in Europa veler vroeger gesloten oogen geopend heeft voor de verkeerde gevolgen, waartoe een doorgaande parlementarisatie van een gemengd Westersch-Oostersche gemeenschap als Nederlandsch-Indië zou leiden, en dat daardoor de positie dergenen is versterkt die overtuigd zijn, dat die gevolgen alleen zijn te voorkomen, als het Indisch staatsbestel aan een grondige herziening op historischen grondslag wordt onderworpen.

Maar al zou men zich, althans voorloopig moeten neerleggen bij tenslotte toch óók historisch geworden instellingen, die men niet bewondert, daarmee is allerm minst toegegeven, dat het praktisch geen verschil maakt, of de hervormer meer of minder door de historische gedachte wordt bezielde.

Dit moge tenslotte worden toegelicht met eenige voorbeelden uit de periode, waarin de Indologische Faculteit werd geconcipieerd en het levenslicht zag. Op twee tegenstellingen zij daartoe de aandacht gevestigd.

Wij leggen eerst naast elkander het in 1920 verschenen rapport der in 1918 ingestelde Indische Herzieningscommissie en het in 1918 verschenen geschrift van den heer Colijn: „Staatkundige Hervormingen in Nederlandsch-Indië”. Zulks is te meer geoorloofd omdat, afgezien van bijzonderheden, door zeer velen nog steeds het eerstgenoemde rapport als program van beginselen wordt aanvaard en anderzijds ook de heer Colijn, met die hem in koloniaal opzicht na staan, afgezien van details, blijkens latere schriftelijke en mondelinge uitingen, zijn program van 1918 als leidraad blijft beschouwen.

De Herzieningscommissie. Bij haar ligt het zwaartepunt bij de organisatie van het geheele gebiedsdeel. „De eenheid van het Land is het begrip waarmee gewerkt moet worden.” „Het alleenige Indische Land” is „bron en zetel van het hoogste gezag”. Derhalve principieele verwerping van de federatiegedachte; alleen voor autonome „onderdeelen van het land” wordt ruimte gelaten. Dat land moet worden vertegenwoordigd door Land-Staten, samengesteld voor het grootste deel door directe verkiezingen volgens een beperkt kiesrecht, waarbij de „historische onderscheiding naar landaard” geen rol meer mag spelen. Inzake de wetgeving over „inwendige aangelegenheden”, op een enkele uitzondering na, volmaakte emancipatie van den Landvoogd in Rade in gemeen overleg met de Land-Staten, van het Moederland. Inzake het bestuur wel is waar op papier eenige

meerdere medezeggenschap van het Opperbestuur, maar zóó, dat daarvan in werkelijkheid niet veel zou terecht komen, omdat de toekenning van de rechten van interpellatie en enquête aan de Land-Staten, hetgeen in de toelichting met zooveel woorden wordt erkend, de strekking zal hebben van „voorbereiding tot volledig parlementarisme”, hetgeen de facto beteekent dominion-status van Indië, dus voor een land met inheemsche bevolking, praktisch losmaking van den Rijksband. Kort samengevat derhalve, zoover mogelijk onttrekken van Nederlandsch-Indië in zijn geheel aan Moederlandsche invloeden en constructie van dat gebiedsdeel als een quasi-democratisch-parlementairen gedecentraliseerden eenheidsstaat. Zulks, omdat het „denkend deel” — term omineuzer nagedachtenis uit de Nederlandsche politieke geschiedenis — van de inheemschen, van deze Indische autonomie in volstrekt Westerschen vorm heet te zijn gediend.

Vlak daartegenover het kort tevoren verschenen geschrift van den heer Colijn. „Als kritisch geschrift bewonderenswaardig, als opbouwend geschrift gebreken vertoonend,” naar de meening der Herzieningscommissie in haar bestrijding dezer verhandeling, maar naar historisch inzicht niet hierin van het plan der Commissie verschillend, dat dit wèl, het plan-Colijn géén opbouwend karakter zou dragen, maar hierin, dat de Commissie in tegenstelling tot Colijn, aan revolutie-bouw boven bouw op historisch fundament de voorkeur gaf. In de brochure-Colijn ligt het zwaartepunt niet in het centrum, maar aan de periferie. Geen westersche gedecentraliseerde democratie, die zich voortplant van het geheel tot naar Westersch voorbeeld ingerichte onderdeelen, maar vorming van onder-op, beginnende bij de lagere historische rechtsgemeenschappen, die tot nieuw leven moeten worden gewekt en eindigende bij groote gouvernementen, van zelfstandige samenstellende deelen van het geheel, welke tezamen in

een centrale vertegenwoordiging — niet van individueele burgers, Europeanen, zoowel als inheemschen en vreemde Oosterlingen, van een fictief gemeenebest, maar van historische Indische volkeren — in een „met een Bondsraad te vergelijken Rijksraad”. Daarbij veel wezenlijker ontvoogding dan de Herzieningscommissie zou hebben bereikt, door overlating van regeling en bestuur der aangelegenheden die elken rechtskring zelf betreffen aan dien kring, met reservatie voor het centrum van die zaken, welke allen gemeen zijn. Mogelijkheid voorts tot verder terugwijken van de centrale leiding dan in het plan der Commissie denkbaar ware, maar, bij afwijzing van parlementarisatie in het centrum, tevens ab ovo volkomen veiligstelling van de zeggenschap van Nederland over die aangelegenheden die het Moederland niet kan abandonneeren, zonder de Rijkseenheid in gevaar te brengen. Aldus door het volgen van den historischen weg, eenerzijds veel meer werkelijke autonomie dan het onhistorisch Commissie-ontwerp toekende, anderzijds nog steviger verankering van de historische Nederlandsche „leiding”, dan zelfs een ten slotte bij de veranderde omstandigheden innerlijk zwak centralistische bureaucratie, waaraan Indië tot voor eenige tientallen jaren nog gewend was, kon waarborgen.

Het gaat hier uiteraard niet over een tegenstelling tusschen twee hervormingsplannen, het eene in elk opzicht verwerpelijk, het andere in elk opzicht volmaakt. Doctrinarisme behoort den historisch georiënteerde vreemd te zijn. Wie b.v. meent de grondgedachte van het plan-Colijn te hebben aangetast door de eiland-eenheden af te breken, heeft van de zaak niets begrepen. Mèt of zonder eiland-eenheden, anderzijds mèt of zonder behoud van den Volksraad — hoewel dan allicht hervormd — zooals wij dit college nu eenmaal hebben, kan het vraagstuk der Indische constitutie, dat nog verre van opgelost is, langs anti-historischen, in dien zin revolutionairen, of langs historischen, in dien zin anti-

revolutionairen zin worden aangevat. Dàt leert ons de nevenschikking van het plan der Herzieningscommissie en het plan-Colijn. Meer niet . . . maar dat is genoeg om de groote beteekenis te illustreeren van een streven tot ontwikkeling van Indië langs lijnen van historischen groei, in onderscheiding van een streven, dat uitgaat van vooropgezette, niet voldoende met de historische ontwikkeling verband houdende denkbeelden.

Nog een tweede juxta-positie zij ons geoorloofd. Wij leggen naast elkander twee universitaire redevoeringen uit de jaren van de stichting en van wat daaraan voorafging. De rectorale oratie van 1924 van Prof. Krabbe: „De „innerlijke waarde” der wet” èn de inaugureele rede van Prof. Gerretson van 1925: „De historische vorming van den bestuursambtenaar”.

Thans is — ten minste bij eerstgenoemde — niet Indië in het bijzonder, maar de gezagsvraag in het algemeen, die overigens in principe dezelfde is als die van de Nederlandsche leiding in Indië, in het geding. Twee paladijnen van tegenovergestelde ideeën. Krabbe, de overtuigende en overtuigende voorvechter van het onpersoonlijk gezag, van het individueele rechtsbewustzijn; Gerretson, de welsprekende pleiter voor overheidsrecht èn volksrecht, gezag en vrijheid beide. Krabbe, en dat is niet toevallig, want het raakt het verschil in de kern, die ongeveer tien jaren te voren in zijn staatsleer getiteld: „De moderne Staatsidee”, smalend had gewaagd van „het juk der geschiedenis, traditie en overlevering” en die „ten eenenmale” een „beroep op het historisch geworden” had verworpen; Gerretson, die zijn pleidooi voor het goed recht van het Nederlandsch gezag in Indië in verband brengt met het sociologisch grondfeit, „dat de ontwikkeling van alle samenleving gebonden is en blijft aan de spanning der tegenstelling tusschen een onderdanig Volk en eene zelfstandige eigenrechtige Overheid”.

Ook aan Gerretson was natuurlijk niet onbekend,

dat feiten geen normen kunnen baren, dat een beroep op een sociologisch verschijnsel zonder meer geen rechtvaardiging van het eigen recht der Overheid kan teekenen. Maar waar Krabbe, door zich blind te staren op het individu en diens bewustzijn van wat recht is, niet dan door ontoelaatbare inconsequenties aan de anarchie kon ontkomen, buigt zich Gerretson, „situationsgebunden” als hij zich gevoelt, voor het historisch gegeven van den menschelijken aanleg, en zijn openbaring in de samenleving in de tegenstelling tusschen Overheid en onderdaan. Voor hem is de vraag niet, hoe rechtvaardig ik het Overheidsgezag in abstracto, maar, gelijk in het persoonlijk leven, zoo is ook in het leven der volkeren voor hem het probleem: eenmaal geplaatst in een bepaalde verhouding, in dit geval de verhouding van het Nederlandsch gezag tot de Indische volkeren, welke is dan voor mij als Overheid, als bestuursambtenaar, de taak, die mij daarmee is opgelegd en waardoor ik mijn positie kan en moet rechtvaardigen?

Hierdoor, dit zij ons slotwoord, is de vraag naar de beteekenis van het postulaat van het volgen van de historische lijn verdiept tot een religieus-ethische. Wie deze inaugureele rede, dit vade mecum — wat zij behoort te zijn — van den bestuursambtenaar, met zijn verstand niet alleen, maar ook met zijn hart bestudeert moet gevoelen, dat géén verwijt minder rechtvaardig is dan dit, dat een onderwijsinrichting met deze belijdenis voor het front getreden zou bedoelen, den ambtenaar op te kweeken tot een handlanger van materiele belangen. Het laatste woord van dengene, die de sobere motiveering van de stichtingsacte goed verstaat, moet zijn: „dienen”. Anders dienen wellicht dan degene die oprecht van meening is het zonder een historische fundeering te kunnen stellen. Maar met geen geringer offer van zich zelf. Vast geloovende in het goed recht van ons in de historie geworteld gezag, al moge aan de vestiging daarvan nog zooveel ongerechtigheid hebben

gekleefd getuigt, wie zich in de gedachte van de Utrechtsche Indologische Faculteit heeft ingeleefd met Gerretson, „dat ook thans nog dit gezag een beter ideaal mag hebben dan zijn biezen te pakken; dat het van dieper ethiek en inniger liefde voor Indië getuigt wanneer Nederland niet laat varen het werk zijner handen” en tenslotte „dat de drager van het Nederlandsche Gezag Indië alléén dienen kan door te zijn wat hij is, de eigenrechtige vertegenwoordiger van een Westersch . . . of neen, wèg met dit zouteloos woord! . . . van een Christelijk Volk!”

DE SAVORNIN LOHMAN.

Het is niet mogelijk den aard van het onderwijs te Utrecht, wat betreft de Indologische leerstoelen, nauwkeurig te kenmerken. Bij de keuze van aan te stellen hoogleeraren wordt natuurlijk op hun reeds bekende eigenschappen gelet; maar de benoemden, gebonden aan de wet, zijn overigens onafhankelijk en aan geen leerstellingen van wetenschappelijken of politieken aard gebonden.

Wanneer niettemin hier een poging wordt gedaan om in het algemeen het karakter van het onderwijs in de bovengenoemde vakken te beschrijven, dan mag dit niet anders worden beschouwd dan als weergevende een persoonlijke opvatting van schrijver dezes, waarvan een opvolger in sommige opzichten kan zijn afgeweken, al neemt de eerste aan, dat voor den volgenden de hoofdzaak gelijk is gebleven.

Op Staatsrechtelijk gebied is uitgegaan van het standpunt: liefde voor het gansche Koninkrijk als eenheid, waarbij als beginsel geldt: eenheid bij verscheidenheid.

Eenheid is een vereischte voor een gezond bestaan. Zonder haar ontstaat een gebrek aan samenhang, dat uitloopt op een toenemenden graad van uiteenvallen in deelen, die op zichzelf slechts zwakke, ongelukkige zelfstandigheden kunnen zijn. Maar voor het in stand houden der eenheid is een vereischte de daarnaast genoemde verscheidenheid, waar die noodig is wegens

een plaatselijk verschil van omstandigheden en neigingen; een verschil, dat voor een deel allengs kan opgaan in een aansluitende gezindheid, maar voor een ander deel voorloopig of wellicht in afzienbaren tijd niet kan worden prijsgegeven.

Ned.-Indië is sinds langen tijd een geslaagd voorbeeld van een, tot wederzijdsch geluk, ordelijk en vriendschappelijk samengaan van „Oost en West”, die elders zoo dikwijls gezegd worden en ook wel eens blijken onverzoenlijke tegengestelden te zijn. Dit goede samengaan — behoudens de bij elk menschenwerk onvermijdelijke onvolmaaktheden — hebben wij voorzeker te danken aan de eerbiediging der verscheidenheid, waar die noodig is, maar toch ook aan de daarboven heerschende krachtige eenheid, zonder welke een voorspoedige samenwerking niet mogelijk is.

Daarvoor is een vereischte, dat er een machtig middenpunt zij, dat alles bijeenhoudt en voor de gemeenschappelijke belangen, behoeften en hoogere inzichten de middenpuntvliedende neigingen van dit of dat onderdeel doet buigen. Zulk een middenpunt is in onzen Staat: het Koninklijk gezag, zooals dit in onze Grondwet is omgeven door de noodige waarborgen.

De handhaving van dit gezag is, naar ons inzien, een eerste eisch voor den voorspoed van den ganschen Staat. Waar het ook door vertegenwoordigers in Oost en West wordt waargenomen, mogen dezen niet anders zijn dan ondergeschikten van den Koning (thans van de Koningin), mogen zij nooit onafhankelijk optreden, maar hoogstens (krachtens intrekbare machtiging) spoedshalve voorloopig naar eigen inzicht handelen.

Het is duidelijk, dat in dit systeem niet past de elders verkondigde leer, dat het Koninkrijk der Nederlanden bestaat uit vier onderling gelijkgerechtigde deelen (waarvan Indië er een zou zijn); een leer, die dan ook in opvallenden strijd is met de artikelen 60 en 61 onzer Grondwet.

De verscheidenheid in het Koninkrijk, die in de meeste opzichten strekt ten behoeve van het Oosten, is ook noodig ten behoeve tevens van het Westen, van „het Rijk in Europa”, waaraan de oppermacht toekomt in het algemeen bestuur, dat den Koning als „Opperbestuur” is opgedragen, en in de algemeene regeling (wetgeving), die de Koning in overleg met de Nederlandsche Staten-Generaal vaststelt. Waar de wetgeving voor Indië in zekere mate in eersten aanleg is overgelaten aan 's Konings vertegenwoordiger, alleen of samen met een Indisch vertegenwoordigend lichaam, geschiedt dit krachtens opdracht der Nederlandsche Wetgevende Macht en onder haar toezicht. Voor een behoorlijke eenheid is dit overwicht van het Westen iets onmisbaars. Gelijk, wanneer man en vrouw huwen, één der twee bij verschil bevoegd moet zijn te beslissen, — 't geen natuurlijk niet wegneemt, dat zij zich naar elkaar voegen, — zoo gaat het in alle behoorlijke gemeenschappen. Eén moet ten slotte beslissen, en deze rol komt in dit geval aan Nederland toe krachtens auteursrecht (zooals het elders is genoemd), omdat inderdaad Nederland ons tegenwoordige Indië heeft gemaakt. Zonder een verstandig gebruikt overwicht van Nederland, als leider, kan het Koninkrijk en kan ook het uit zeer verschillende volken door ons samengesmede Indië niet bestaan.

Het is hier de plaats niet om uiteen te zetten, waartoe deze stelling, die steun vindt in onze Grondwet, ons in het Staatsrecht betreffende Indië heeft geleid. Slechts één onderdeel van dit recht zij hier nader aangeroerd, omdat het betrekking heeft op het andere in den titel van dit hoofdstuk aangegeven onderwerp: het adatrecht.

Het Staatsrecht betreffende Indië, zooals het laatstelijk in 1925 bij de wet is uitgewerkt, geeft in eenige algemeene regelen aan, welk verschillend privaats- en strafrecht er zal gelden in de onder ons rechtstreeksch bestuur gebrachte deelen van Indië. Het strafrecht is daar reeds in

hoofdzaak één geworden; maar het privaatrecht loopt uiteen. Voor de Europeanen geldt een grootendeels met het Nederlandsche overeenstemmend privaatrecht en evenzoo in hoofdzaak, voor de Vreemde Oosterlingen (eenige hoofdstukken uitgezonderd); maar voor de inheemschen (Inlanders) geldt hun adatrecht, d. w. z. een soort gewoonterecht. Hierop kunnen echter uitzonderingen worden gemaakt door voor hen ten aanzien van sommige onderwerpen van privaatrecht het Europeanenrecht gewijzigd of ongewijzigd toepasselijk te doen zijn, dan wel voor hen een afzonderlijk, geschreven recht vast te stellen (ik geef hier slechts in ruwe trekken den bestaanden toestand weer). Deze algemeene regelen, in het vorige Regeeringsreglement reeds voorkomende, zijn ondanks herziening de bron gebleven van groot verschil van meening, vooral toen men aan de studie van het inheemsche adatrecht meer aandacht ging wijden. Vroeger kwam het namelijk zeer veel voor, dat wegens onbestemdheid of onbekendheid van dat adatrecht, — waarover geen bruikbare geschreven gegevens voorhanden waren — maar gegrepen werd naar een handleiding voor het Mohammedaansche recht, dat veelal te goeder trouw werd beschouwd als het recht der inheemsche Mohammedanen zonder onderzoek of het wel door de bevolking was gerecipieerd. Nog in de vorige eeuw heeft schrijver dezès zich hier tegen verzet evenals tegen het ook wel voorkomend toepassen van bepalingen des Europeanenrechts op inheemschen, krachtens het laatste lid van art. 75 des vorigen Regeeringsreglements, onder lichtvaardig voor-geven, dat het adatrecht niet in de aanhangige kwestie voorzag. Dit verzet is daarna overgenomen door den thans helaas overleden talentvollen Leidschen hoogleeraar C. van Vollenhoven. Deze reactie tegen vroegere verkeerdheden heeft, zooals dat meer voorkomt, den geestdriftigen adatkampioen doen overslaan tot een ander uiterste: een soort vergoding van het adatrecht.

Het is tegen deze overdrijving, dat — met volle waardeering van Van Vollenhoven's onovertroffen verdiensten — in Utrecht is opgekomen o. a. door een ouden voorstander van eerlijke toepassing der voorschriften omtrent het gelden van adatrecht.

Dit recht is dikwijls door zijn ongelooflijke verscheidenheid, onbestemdheid en veranderlijkheid, daar het nooit in duidelijke regelen is geboekstaafd, zeer moeilijk toe te passen. Het vereischt veel talent om uit een adatbeslissing voor een bijzonder geval een algemeeneren regel te halen en uit dezen weer beslissingen voor heel andere gevallen af te leiden zonder tot onaannemelijkheden te geraken. Immers de adat (gewoonte) van een weinig ontwikkelde bevolking kan tot onaanvaardbare uitspraken leiden, waartoe de rechter niet door de Nederlandsche wet gerechtigd mag zijn. Waar het streven is de inheemsche opvattingen te ontzien, was het moeilijk de grens tusschen het wel- en het niet aanvaardbare aan te geven. Het vorige Regeeringsreglement verbood in wel wat vage termen „strijd met algemeen erkende beginselen van billijkheid en rechtvaardigheid”. Waaraan anders zou de rechter in dergelijke gevallen, als de adat was uitgesloten, zijn beslissing moeten ontleenen dan in het algemeen (zonder letterlijke toepassing) aan onze rechtsbegrippen, zooals die in onze wetboeken tot uiting kwamen?

Maar wanneer die uiting in eenig opzicht gebrekkig of verouderd is, of wanneer de bepalingen van het Europeanenrecht niet behoorlijk kunnen worden ingepast in een overigens door adatrecht beheerscht geschil, dan blijft den rechter slechts één andere weg over: dan moet hij zelf het recht vinden.

In Indië heerschen over 't algemeen slechts groepenrechten: het privaatrecht voor de groep Europeanen, dat voor de inheemschen en dat voor de Vreemde Oosterlingen. De eenheid eischt daarboven een algemeen recht, dat echter grootendeels nog niet geschreven

is. Dan zal het moeten worden gevonden voor de gevallen, die buiten een groepsrecht liggen, met behulp van de algemeene rechtswetenschap en de kennis der plaatselijke toestanden en behoeften.

In sommige opzichten is het bestaan van dit ongeschreven hoogere, algemeene recht reeds erkend. Immers in een land, waar lieden van verschillend recht bijeenwonen en voortdurend met elkaar in aanraking komen, doen zich dikwijls tusschen lieden van verschillende rechtsgroepen geschillen voor, die dan niet krachtens de wet door het eene of door het andere groepsrecht beheerscht worden, maar waarop toch òf des eenen, òf des anderen, òf een derde (in den regel niet vastgesteld) recht moet worden toegepast („intergentioneel recht”). Welke dier drie mogelijkheden men ook kieze, de keuze zal in den regel moeten geschieden op grond van een ongeschreven recht, hooger dan dat der groepen; evenals dit bij internationale privaatrechtelijke geschillen het geval was en veelal nòg is. Iets dergelijks doet zich voor bij de openbare organen, die noch tot de Europeanen, noch tot de andere hoofdgroepen behooren, dus aan geen groepenrecht onderworpen zijn en toch rechten uitoefenen of aan anderen verleenen.

Eenheid en rechtsgevoel beide eischen hiervoor een hooger, algemeen recht, dat niet hinkt op twee ongelijke groepenrechtsvoeten.

Hiertegenover staat de opvatting, dat, zoolang de wet geen hooger recht aangeeft, òf het eene, òf het andere groepsrecht geldt, maar niets daar boven; welke opvatting in Utrecht echter als onaannemelijk werd beschouwd.

Het spreekt van zelf, dat het steeds zich naar behoefte wijzigende adatrecht tengevolge van de eischen van het algemeen verkeer en van Westerschen invloed zich meer en meer, hoewel niet overal in gelijken pas, zal ontwikkelen in de richting van een gemeenschappelijk recht. De richting van dezen ontwikkelingsgang zou

moeilijk te voorspellen zijn, indien met Van Vollenhoven werd aangenomen, dat adatrecht en Europeanenrecht gelijkgerechtigd en gelijkwaardig zijn. In Utrecht daarentegen is gedoceed, dat van ouds het Europeanenrecht, ondanks alle verdraagzaamheid, in den zin der wet als het hoogere —, en het adatrecht als het gedulde recht hebben gegolden.

De aard van dit korte overzicht moge als verontschuldiging gelden voor het gebrek aan duidelijkheid en volledigheid, waarover men zich mocht willen beklagen ¹⁾).

NEDERBURGH.

---

¹⁾ Degeen, die er meer van wil weten, zij verwezen naar twee werken van Nederburgh: „De nieuwe Staatsinrichting van Ned.-Indië” (1927) en „Hoofdstukken over adatrecht” (1933), alsmede naar de ongunstige beoordeeling van laatstgenoemd werk door de Bataviasche hoogleraren B. ter Haar en R. D. Kollewijn in den 52en jaargang van Het Rechtsgeleerd Magazijn (blz. 468 en 480), waarop een kort verweer in den 53en jaargang van hetzelfde Magazijn (blz. 276) volgde. De kritieken verschenen ook in het Ind. Tijdschrift v. h. Recht, dat in deel 139 een uitvoeriger verweerschrift opnam.

DE UTRECHTSCHЕ FACULTEIT EN HET NEDERL.-INDISCH AGRARISCH RECHT

Heeft onze faculteit een eigen taak te vervullen op het gebied van dit onderdeel van het Indische recht? Wij willen, om dit na te gaan, den aard van het agrarisch recht wat nader bezien.

Het recht aangaande den grond heeft in een kolonie van de structuur van ons Oost-Indië eenige wel te onderscheiden aspecten.

Men treft er in de eerste plaats de rechten aan, uitgeoefend op den bewoonden, den reeds in cultuur gebrachten grond. Daarbuiten echter doet de belangrijke vraag zich voor naar het recht op de nog niet geoccupeerde, het recht op de woeste gronden. En nu verdient het aanstonds de aandacht, dat laatstbedoeld recht een gebied betreft, dat oneindig grooter is dan dat, waar reeds duurzaam grondrechten worden uitgeoefend. Dit is thans nog stellig het geval op de groote eilanden der buitengewesten. Een oppervlakte aldaar van ongeveer 60 maal de grootte van Nederland wordt bewoond door niet meer dan $\pm 1\frac{1}{2}$ maal onze bevolking. Een uiterst schaarsche bevolking dus met een overvloed van woeste gronden. Voor Java, dat in de laatste driekwart eeuw tot het dichtst bevolkte land ter wereld is geworden — ongeveer 314 inwoners per KM^2 tegen Sumatra 17 en Nederland 220 — heeft de onderscheiding tusschen bebouwd en onbebouwd niet meer die beteekenis; maar ook daar gold zij ten volle in de jaren na de afkondiging van het Reg. Regl. van 1854, toen

men zich opmaakte om aan het Indisch agrarisch recht een wettelijken grondslag te verleenen.

Dan, is er de algemeene onderscheiding tusschen de inheemsche bevolking eenerzijds en de uitheemsche bevolkingsgroepen ten andere, ieder met haar eigen rechtsopvattingen en -instellingen, ieder met hare eigen behoeften; het geheel overkoepeld door onze westersche Overheid.

Met deze eigenaardige gesteldheid heeft men, het spreekt wel van zelf, bij de beschouwing van het agrarisch recht daarginds voortdurend rekening te houden. Onze wetgever, de moederlandsche zoowel als die in Indië, heeft dit dan ook doorlopend gedaan. En wanneer men het stelsel van de Indische agrarische wetgeving onbevangen bekijkt, zal men tot de erkenning komen, dat over het geheel de onderscheiden agrarische belangen een evenwichtige behartiging hebben gevonden.

Sedert de loslating omstreeks de helft der vorige eeuw van het geleidelijk ontaarde Gouvernements-cultuurstelsel, heeft zelfs het agrarisch belang der inheemsche bevolking steeds op den voorgrond gestaan. Uitgangspunt werd dit groote beginsel van koloniaal Staatsbeleid, dat de inboorling niet door den vreemdeling mag worden verdrongen; dat bepaaldelijk niet mag worden toegelaten, dat de inlandsche landbouw zijn plaats inruime voor dien van den niet-Inlander¹⁾.

Dit rechtvaardige beginsel vindt men in heel de Indische agrarische wetgeving in acht genomen. Het spreekt uit de redactie van de fundamenteele bepalingen in het Reg. Regl. (art. 62) en later in de Indische Staatsregeling (art. 51); het heeft een stellige behartiging gevonden in de daarop gebaseerde regeling van de verschillende onderwerpen van het agrarisch recht.

---

¹⁾ Gedrukte Regeeringsnota over het Recht van den Staat op den grond op Java en M., 1902, blz. 37.

Zoowel waar men te doen heeft met bepalingen omtrent het gebruik door Europeanen en Vreemde Oosterlingen van de bouwvelden van den Inlander — men denke aan de grondhuurregelingen, de suikerindustrie — als in de verordeningen omtrent de uitgifte van woeste gronden — ten bate van andere cultures voor de Europeesche markt — steeds zal men de zorg dat het belang der inheemsche bevolking niet in de verdrukking kome, nauwgezet behartigd vinden.

Hierover schijnt geen verschil van meening te bestaan, ook niet in Leidschen kring. Er is althans meer dan één uitspraak van den stichter der adatschool, welke deze strekking van de Indische agrarische wetgeving erkent en prijst ¹⁾.

Opzettelijk druk ik mij wat voorzichtig uit, zeggend dat er in dit opzicht geen verschil van meening schijnt te bestaan. Want, om een enkel sprekend voorbeeld te kiezen, de waardeering van de strekking onzer agrarische wetgeving belet den schrijver van „De Indonesiër en zijn grond” niet om te toornen over „een eeuw van onrecht”, gepleegd met betrekking tot de inlandsche bouwvelden en over „een halve eeuw van onrecht” voor wat de woeste gronden betreft.

Vanwaar dit grof geschut bij zooveel waardeering van de bedoelingen der westersche Overheid? Ik meen hier bij den oorsprong te staan van het verschil tusschen de Leidsche en de Utrechtsche richting.

Van Vollenhoven, „de ontdekker van het adatrecht”, heeft van stonde aan zijn liefde gegeven aan wat men gaarne het Indonesisch eigene noemt. Het op- en uitbouwen van de adat ging hem boven alles ter harte. Het is zijn levenswerk geweest. En al gaf zijn verstand hem telkens wel uitspraken in de pen als deze, dat het

---

¹⁾ O. a. Encyclopaedie van N.O.I. blz. 820 in het artikel (van zijn hand) over (Rechten op den) Grond; „De Indonesiër en zijn grond”, blz. 2.

„niemands bedoeling (is) van het levende Indië een dood adatmuseum te maken, een curiositeitenverzameling van volksrecht”¹⁾, zoo blijkt zijn hart en zijn, laat ik zeggen, artistiek gevoel voor de primitieve inheemsche opvattingen en gebruiken, hem in den regel toch te machtig. Elke inbreuk was hem als zoodanig een doorn in het oog. Afwijking van de adat, dat was hem het onrecht; het goede doel zou volgens v. Vollenhoven in den regel wel met behoud van het adatbeginsel te bereiken zijn. De practijk van het Indische rechtsleven leert anders. Inderdaad is de grondlegger van het moderne adatgebouw vaak in de weer geweest om bouwstoffen voor een adatmuseum te verzamelen en op te sieren, al wist hij met groote vaardigheid den schijn te wekken, dat dit bedrijf met de „eischen der practijk” zeer wel is overeen te brengen.

Groote vaardigheid en meer dan dat, in woord en geschrift, kenmerkte den betreurden grootmeester van de adat. Men behoeft slechts het brillante, maar gevaarlijke boekje, waarvan ik reeds sprak, „De Indonesiër en zijn grond” aandachtig te lezen om v. Vollenhoven in zijn volle kracht, maar dan ook in zijn zwakke zijde te leeren kennen. Tevens om te beseffen, hoe iemand die zóó schrijft den lezer in zijn greep heeft²⁾. Maar ook wie hem hoorde, in de collegezaal of elders, gaf zich — het is bekend genoeg — grif gewonnen. Het autos epha van Pythagoras' leerlingen, de Meester zelf heeft het gezegd, is ook te Leiden het wachtwoord geworden. Van Vollenhoven heeft de Leidsche adatschool gesticht.

Tegenover de bovenmatige schatting van „het Indonesisch eigene” staat nu de meening, welke niet vóór

---

1) Het Adatrecht van Ned.-Indië, I, blz. 222.

2) Dit geschrift, door een bewonderaar een „formidabel requi-sitoir” genoemd, is door schrijver dezes besproken en bestreden in „Koloniale studiën” van Februari 1920.

alles er op uit is de adat ongerept te laten, doch die de werkelijke belangen van land en volk in het oog houdend, zoo noodig de adat terzijde wil zien gesteld. De meening welke ernst maakt met het inzicht, dat van Indië geen adatumuseum moet worden gemaakt en dat dienovereenkomstig ook moet worden gehandeld. De meening eindelijk, dat deze zienswijze ook in wetgeving en bestuur van Indië van ouds gehuldigd is geworden ¹⁾.

Een op den voorgrond tredend punt in de koloniaal agrarische politiek is uit den aard der zaak de vraag, hierboven reeds aangeroerd, naar het recht op de nog niet in cultuur gebrachte gronden. Daar toch wordt het terrein gevonden voor de behoefte aan uitbreiding der inheemsche bevolking, doch daar ook liggen de economische waarden verborgen, welke alleen door het westersch kapitaal, door westersche werkkraft en intellect te voorschijn kunnen worden geroepen. Ook richt zich de transmigratie van Java's overbevolking van zelf naar die onbewoonde streken. Eindelijk valt daar almede het groote belang te verzorgen, voor het heden en de toekomst, van het behoud der uitgestrekte bosschen

Hier in het bijzonder komt het verschil in zienswijze tusschen de eene en de andere richting scherp te voorschijn. Van Vollenhoven, die krachtens zijn uitgangspunt vóór alles op het redden van de adat bedacht is en de behartiging van de groote andere belangen vaak met enkele gemakkelijke zinnnetjes binnen het kader van de primitieve adat meent te kunnen dwingen. Anderzijds de meening, dat natuurlijk aan de bevolking haar recht tot uitbreiding van hare bouwvelden en

---

¹⁾ Deze opvatting vindt men principiëel, helder en goed gedocumenteerd verdedigd in „Hoofdstukken over Adatrecht”, Eerste bundel, van den Utrechtschen oud-hoogleraar Mr. I. A. Nederburgh, 's-Gravenhage, N.V. boekhandel voorheen Gebr. Belinfante, 1933.

tot voorziening in hare behoeften ten volle gewaarborgd moet blijven; maar dat de zorg voor de groote landbouwnijverheid, voor de transmigratie, voor de bosschen, ver buiten het kader van de inheemsche adat uitreikt en dus uitsluitend door de westersche Overheid behartigd dient te worden, na verhoor slechts van de bevolking in haar belang.

Van Vollenhoven heeft zich, van zijn standpunt uit, gebonden aan de adat der Inlanders om naar willekeur te planten, te kappen, te branden en producten te zamelen binnen een min of meer bepaald maar altijd onevenredig uitgestrekt terrein buiten de eigenlijke kampong met toebehooren. Dat inlandsch gebruik, kon in de inheemsche, door het Westen nog niet aange-raakte wereld zonder bezwaar onderling erkend worden. Doch sedert, in een tijd van opbloei der westersche werkzaamheid? Ook dan moet in het stelsel van de adatbescherming-quand-même, dat oud inheemsche recht gehandhaafd blijven en men vertrouwt van die zijde, dat inlandsch inzicht gesteund door westersche leiding, voldoende tegen de nieuwe behoeften opgewassen zal blijken te zijn. Die oude adat moest dus in beginsel onaantastbaar worden gemaakt, in dezelfde mate als het westersch recht van eigendom dat is. Daar-toe heeft Van Vollenhoven aan het oud gebruik een fraaie juridische constructie gegeven met den eigen bedachten naam van „Indonesisch beschikkingsrecht”. Dit recht zou met geen westersch recht van heerschappij te vergelijken zijn en met den stempel van den naam zou het als een specifiek inheemsch recht op grond, van zelf onder de bescherming van onze Indische grondwet, art. 62 Reg. Regl. (51 I.St.) worden gesteld. Le tour était fait.

Scherp daartegenover staat de meening, dat men hier niet met een uitzonderlijk inlandsch recht op grond te doen heeft, maar ongetwijfeld met een als publiek-rechtelijk te qualificeeren recht van heerschappij over

een zeker grondgebied, door de dorps- of kleine staatsgemeenschapjes onderling erkend. Zulk een naar de adat bestaand Overheidsrecht kan en moet wijken voor het door de bevolking erkende hoogere recht van denzelfden aard der westersche Overheid, zoodra deze met het oog op de bovengenoemde gewichtige algemeene belangen ingrijpen noodig acht. Alleen dan, wanneer onze Overheid het recht van beschikking over de nog niet in cultuur gebrachte gronden der groote eilanden buiten Java aan zich trekt, kan ons Bestuur in volle vrijheid, deugdelijk de veelzijdige belangen — met inbegrip zeker ook van die der inheemsche bevolking zelve — behartigen, welke bij de uitgestrekte woeste terreinen betrokken zijn en waarvan de zorg als een dure plicht op de Overheid rust. Hierbij kan zonder bezwaar aan de bevolking worden gelaten een beperkt recht van beschikking, bij wege van ontginning en productenzameling, binnen het kader van wet en adat. Aldus is de zaak door het Opperbestuur en de Indische Regeering immer beschouwd geworden — behoudens nu en dan voorgekomen weifelingen misschien — en zóó ook vindt men de verhouding in de wetgeving geregeld . . . . . mits men die wetgeving onbevangen beziet in haar, duidelijke taal sprekend, onderling verband.

Dit nu echter is der Leidsche school niet wel mogelijk. Met haar genialen Meester stelt zij de adat immer en overal voorop en meent zij — de wensch is ook hier de vader der gedachte — daarmede te handelen in 's wetgevers geest. Ten onrechte. Want onze Indische grondwetgever is niet zulk een angstvallig beschermer van de adat. Wel treft men in art. 131 I.St. (75 R.R.) den redelijken eisch aan, dat met de adat rekening worde gehouden, maar afwijking in het algemeen belang laat deze beginselbepaling zeer stellig toe. Wie dit verstaat ziet in de Indische wetgeving van deze vrijheid telkens gebruik gemaakt. Met name is dit geschied ten aanzien van het oude, alomvattende adatrecht van be-

schikking over de woeste gronden. Reeds in 1854 en zeker in 1870 heeft de wetgever hiervoor het ruttige en noodige Landsdomeinrecht in de plaats gesteld. Dit leert ons zonneklaar een uitlegging van art. 51 I.St. (62 R.R.) naar de logische, de systematische en de historische methode.

De adatschool echter, die liefst van geen afwijkingen weten wil, tracht in het bijzonder op dit cardinale punt de oude adat binnen het wetsstelsel te wringen, zonder zich door de daaruit voortvloeiende ongerijmdheden van haar stuk te laten brengen. De Meester gaf het . . . . slechte voorbeeld, talentrijke jongeren volgden. Het dogma van het door de wet beschermde „adatbeschikkingsrecht” ten aanzien van de Indische woeste gronden is punt van uitgang geworden in „de gansche jongere litteratuur”, zooals het door een hunner trots is uitgedrukt. ¹⁾

Punt van uitgang, zeker; maar ook consequent volgehouden? Allerminst. Telkens vindt men in moderne verhandelingen over het Indisch agrarisch recht de zonderlinge tegenstelling, dat op de eene bladzijde het Leidsche leerstuk wordt nageschreven, terwijl elders in hetzelfde geschrift met waardeering gewaagd wordt van de Gouvernementsgestie t. a. v. het vrije domein, een gebied, dat bij aanvaarding van de nieuwe leer, niet of nauwelijks bestaat.

In de practijk van het huidige agrarische rechtsleven heerscht dezelfde verwarring. De leer wordt meer en meer gehuldigd, maar toegepast wordt ze niet. Dat zou ook niet kunnen. Geen behoorlijke behartiging van de groote algemeene belangen is mogelijk op de basis van een loyale erkenning van een exorbitant volksrecht

---

¹⁾ Wil men de in den tekst vermelde tegengestelde zienswijzen in klein bestek vereenigd zien, dan zij hier verwezen naar het verslag der vergadering van het Ind. Genootschap van 24 Oct. 1930 waar het onderwerp van het domeinbeginsel achtereenvolgens door één dier jongeren, Dr. Logemann en door schrijver dezes werd ingeleid.

als het door Van Vollenhoven geconstrueerde: een exclusief recht van beschikking over vrijwel al den beschikbaren woesten grond van Indië. Het Bestuur doet wat het noodig acht, al of niet met een schijngebaar ter erkenning van het veronderstelde volksrecht. Of ook, wat zeer bedenkelijk is, men laat soms na te doen wat dringend noodig is, omdat men ronde vooropstelling van Gouvernementsrecht en plicht niet aandurft — van wege het leerstuk — en men op de basis van het zogenoemde volksrecht geen kans van slagen heeft. Het boschwezen weet hiervan mede te praten. Zijne ambtenaren wachten nog steeds op een boschreglement voor de buitengewesten, dat hun redelijke bevoegdheden geeft ter behartiging van het eminente belang der boschbescherming. Gelukkig gaat de natuur boven de leer, een regel welke onze werkzaamheid in Indië en vooral in de buitengewesten zoo menigmaal uitkomst heeft gebracht. Maar het blijft bedenkelijk, dat de besten onder de ambtenaren, geheel onnoodig, vaak geremd en gehinderd worden door eene tegenwerking, welke aan het valsche leerstuk van het volksbeschikkingsrecht wordt ontleend.

Vrij landsdomein of adatbeschikkingsrecht. De keus kan voor wie niet door den hartstocht voor de adat verblind is, niet twijfelachtig zijn. Zoomin naar het geldend als voor het toekomstig recht. Geen doekjes voor het bloeden kunnen het nadeel van de slechte keuze verhelpen.

De taak van onze faculteit schijnt nu duidelijk aangewezen: het doen van de goede keuze. Vooreerst op het stuk van het domeinbeginsel, de basis van de Gouvernementswerkzaamheid in velerlei richting ¹⁾.

---

¹⁾ Ik ga hier niet in op de verwarring stichtende vraag, of de privaatrechtelijke constructie eener domeinverklaring wel noodig is. Noodig is de toekenning van de heerschappij over de woeste gronden aan het souvereine Gouvernement.

Maar ook overigens wenschen wij het algemeen en het inheemsch belang zuiver tegen elkaar af te wegen, waarbij bedacht worde, dat het algemeen belang van Indië toch altijd ook het inheemsch belang omvat. Wij willen de Indische agrarische wetgeving onbevangen lezen en verklaren en daarneven onbevooroordeeld vragen wat de toekomst eischt. Wij willen het oog openhouden voor de waarde van de inheemsche adat, het niet sluiten voor de soms slechts betrekkelijke waarde; en in elk geval durven pleiten voor een terzijde stellen daarvan, telkens wanneer dit in het belang van Indië's ontwikkeling noodzakelijk blijkt te zijn.

Zoo ons hoedend voor eenzijdigheid naar de eene zoowel als naar de andere richting, verrichten wij onzen arbeid in den geest, welke uit heel de Indische agrarische wetgeving spreekt; den geest van zorg voor de groote koloniale belangen, gepaard met beveiliging van reële rechten en belangen van den inboorling.

Gedurende de tien jaren van het bestaan onzer faculteit heb ik mij tot taak gesteld, het agrarisch recht van Ned.-Indië in den hier aangeduiden zin te doceeren. Nooit heeft het mij moeite gekost aan de groote figuur van wijlen Van Vollenhoven recht te doen wedervaren. Maar wel zag ik mij meermalen genoodzaakt ook op zijne zwakke zijde het licht te doen vallen. Iets wat dengenen, die onder 's meesters onmiddellijken invloed hebben gestaan, niet wel mogelijk schijnt te zijn.

Naast Leiden heeft Utrecht stellig reden van bestaan.

NOLST TRENTÉ.

DE GESCHIEDENIS DER VEREENIGDE FACULTEITEN DER RECHTSGELEERDHEID EN DER LETTEREN EN WIJSBEGEERTE

Wanneer na moeizame worsteling — elders in dit boek beschreven — de indologische leerstoelen zijn opgericht, begint het werkelijke leven. Er is naast een college van curatoren en een wetenschappelijken raad, een faculteit van tien hoogleeraren en twee lectoren, terwijl als geregelde medewerkers twee hoogleeraren uit de nederlandsch-juridische faculteit hun medewerking verleenen. De intrede van een tiental bijzondere hoogleeraren is in de annalen van het universitaire leven een evenement, zoowel door het bijzondere als door den werkkring en het aantal. Het bijzondere, hierin gelegen, dat een andere koloniale wereldbeschouwing zich doet gelden, terwijl het vroeger enkel ging om een bijzondere kerkelijke visie te vertegenwoordigen of voor een vak als aanvulling van wat reeds van rijkswege werd gedoceerd. Ook afwijkend is, dat het bijzondere hoogleeraarschap niet een nevenbetrekking, doch een volledig ambt is. En dan het aantal ineens! Al dadelijk was het ondoenlijk om zoovele inaugurale redevoeringen af te steken, zoodat op één dag met een tweetal — proff. Nederburgh en Gerretson — werd volstaan. Ook de massale entrée in den professorenkrans, de spoedig gevolgde inlijving der juridische professoren in de juridische faculteit (de litteraire bleef tot heden afzijdig) beteekenen treden van ontwikkeling. Maar het hoofdprobleem vormen de studenten.

In het universitaire leven spiegelt zich de gunst en

ongunst der tijden. In het oprichtingsjaar (1925) is Indië nog in vollen bloei; er zijn rechterlijke- en bestuursambtenaren noodig: nederlandsche juristen met aanvullend examen indisch recht, indische juristen en indologen. De eersten, die zich aanmelden vertegenwoordigen de drie categorieën.

Colleges met drie of vier studenten zijn geen zeldzaamheid en in de kleine bovenkamers der universiteit, waar aanvankelijk het onderwijs wordt gegeven, ontstaat een nauwe band tusschen docent en student. Men kent elkaar, voelt den band, heeft belangstelling voor persoonlijke zaken buiten de colleges om. Natuurlijk, zal men zeggen, met dit kleine aantal. Maar het is meer dan een feit, het is een norm geworden, die tot heden geldt, ook al zijn de collegezalen vol geworden. Het is een kentrek van het indisch onderwijs gebleven, iets wat den buitenstaander dadelijk opvalt, dat die band gebleven is, dat hij gevoeld wordt als een natuurlijke roeping. Het spreekt vanzelf, dat het groote aantal de persoonlijke relatie verzwakt, maar dat zij goeddeels bleef, is te danken aan de Utrechtsche Indologen Vereeniging, die een voortreffelijk intermediair vormde en blijft vormen, vooral ook door hare hoffelijkheid op haar feestdagen de professoren van de vereenigde faculteiten als gast te vragen en als sprekers uit te noodigen. Niemand beter dan de secretaris der Faculteiten — en schrijver dezes heeft al ruim driejarige ervaring ten deze — kan beter getuigen van de samenwerking met het bestuur der Indologen-Vereeniging.

Ik loop echter op de feiten vooruit. Er is al vermeld, dat het onderwijs aanvangt met tien hoogleeraren en twee lectoren. De samenstelling en vakverdeeling is als volgt: Prof. Nederburgh, oud-directeur van justitie en president van de beide hoven in Indië, indisch staatsrecht en adatrecht; Prof. Heyman, oud-lid van het hooggerechtshof van Nederlandsch-Indië, indisch burgerlijk recht; Prof. Cowan, oud-directeur van justitie,

handelsrecht, rechterlijke organisatie en burgerlijk procesrecht; Prof. Nolst Trenité, oud-hoofdadviseur voor agrarische zaken, het indische strafrecht en de strafvordering, zoomede agrarisch recht; Prof. Kielstra, hoogleeraar te Wageningen, tropische economie; Prof. le Cosquino de Bussy, directeur van de afdeeling Handelsmuseum van het koloniaal instituut te Amsterdam, de tropische cultures; Prof. Gerretson, koloniale geschiedenis; Prof. Kohlbrugge, buitengewoon hoogleeraar aan de rijksuniversiteit te Utrecht, vergelijkende volkenkunde van Nederlandsch-Indië; Prof. Spat, docent aan de hogere krijgsschool te 's-Gravenhage, Maleisch; Prof. Bezemer, hoogleeraar te Wageningen, Javaansch; de heer Alkema, lector voor de soendaneesche taal en de geschiedenis van de zending en de heer (thans dr.) Prijohoetomo, lector in het Javaansch, waarbij kort daarna voor het Arabisch en de Islam, prof. Baumstark, hoogleeraar te Münster. De onvolprezen medewerking van andere hoogleeraren aan de rijksuniversiteit, in het bijzonder van de vaste medewerkers, prof. Rengers Hora Siccama voor het oud-vaderlandsch recht en de inleiding tot de rechtswetenschap en prof. de Savornin Lohman voor het nederlandsch staatsrecht, zij hier dankbaar vermeld, ook in verband met het feit, dat velen hunner zitting namen in den wetenschappelijken raad.

Kort daarop valt de oprichting der Indologen-Vereeniging, waartoe de heer Van Andel den stoot gaf, terwijl als eerste voorzitter optrad de heer Wyers, wiens vroegtijdig overlijden in de overzeesche gewesten diepen weemoed bracht in de kringen van docenten en studenten, bij wie de herinnering aan dezen voortreffelijken jongen en voortvarenden man in groote dankbaarheid levendig blijft. De heer Ottow was de eerste secretaris.

Voortdurend blijft de docentenkring zich uitbreiden. In 1927 wordt prof. Mohr hoogleeraar in de indische bodemkunde en prof. Juynboll in den Islam. Vanwege het departement van koloniën worden cursussen ge-

geven in de chineesche stroomingen in Indië en in het indische politievraagstuk, welke voordrachten in 1934 door de regeering stopgezet, voortgezet worden, wat betreft het Chineezenvraagstuk door den heer Bruineman, oud-ambtenaar voor chineesche zaken. Twee jaar later wordt het corps versterkt door de aanwijzing van den heer Koot als lector in het Maleisch, terwijl het jaar daarop de taak van prof. Kohlbrugge overgaat op dr. Fischer. Ziekte noopt prof. Cowan eerst tot non-activiteit, later tot aftreden, waarbij prof. Heyman zijn taak op zich neemt. Een hoogst belangrijk — met het oog op onze positie als grootmacht in de Pacific — zeer toe te juichen initiatief wordt genomen door de benoeming van prof. Pierson tot hoogleeraar in de japansche taal. Ook zijn tijdelijk cursussen gegeven in de tropische hygiëne door prof. Van Loghem en door dr. Grondys over het communisme.

Het jaar 1931 beteekent een dubbel verlies. Het overlijden van prof. Spat, in wiens plaats prof. Gonda, buitengewoon hoogleeraar aan de rijksuniversiteit, optreedt en het bedanken van den nestor der Faculteiten, prof. Nederburgh, vervangen door prof. Westra, buitengewoon hoogleeraar aan de technische hoogeschool te Bandoeng. Ook in ander opzicht is het jaar 1931 een rouwjaar door het heengaan van prof. De Louter en Caland, beiden — eerstgenoemde ondanks zijn jaren — met levendige belangstelling voor onze leerstoelen bezield.

In 1933 valt het aftreden van prof. Pierson, wiens werk voorloopig door prof. Westra wordt voortgezet en het optreden van prof. Ferguson voor de chineesche taal, waardoor tevens de mogelijkheid wordt geschapen aan deze universiteit de sino-japansche taalstudie te volgen. In hetzelfde jaar valt de benoeming van prof. Kielstra tot gouverneur van Suriname en zijn heengaan als hoogleeraar. Zijn aftreden en dat van prof. Pierson geeft weer verschuivingen. Het adatrecht wordt opge-

dragen aan prof. Cassutto, die tevens het eerste jaar voorziet in het college over tropische economie, waarnaast prof. de Bussy het praktisch deel op zich neemt terwijl voor dit jaar prof. Westra het theoretisch-economisch deel zal geven, waarnaast prof. Gerretson eenige voordrachten zal houden over historisch-economische vraagstukken. Reorganisatie brengt het aftreden van de hoogleraren Bezemer en Mohr met zich. Voor de javaansche en maleische taal is thans de regeling getroffen, dat onder leiding van prof. Gonda de beide lectoren dr. Prijohoetomo voor Javaansch en de heer Koot voor Maleisch met het meer praktische deel zijn belast.

Een stap in de ontwikkeling beteekenen de proefschriften. Zijn er aanvankelijk jaren, waarin de lust tot promoveeren niet bestaat, te verklaren uit het gering aantal studenten, doch bovenal uit het feit, dat de afgestudeerden met spoed hun bestemming in de overzeesche gewesten moeten volgen, de laatste jaren toonen een geheel ander beeld. De uitzending van afgestudeerde indologen wordt soms jaren vertraagd, voor indisch-juristen is die kans zelfs geheel verkeken, zoodat tijd en lust aanbreekt de studie met een wetenschappelijk werk te bekronen. De eerste op dien weg is de heer Burger, die aan deze universiteit zijn groot-ambtenaarsexamen aanvult met een doctoraal examen in de indologie en bij prof. Kielstra promoveert op een proefschrift, getiteld: Landverhuizing bij de inheemsche bevolking van Nederlandsch-Indië als een koloniaal-economisch verschijnsel. Vermeld moge worden, dat de heer Burger als vertegenwoordiger van het binnenlandsch bestuur zitting krijge in de volksraad, waardoor op éclatante wijze wordt gelogenstraft als zouden de utrechtse indologen het stempel van hun studieoord als mindergewenscht dragen. De cursus 1932-'33 brengt drie promovendi: twee op het terrein van het indische staatsrecht en één op dat der ethnologische economie;

het jaar daarop twee in de letteren op een historisch-staatsrechtelijk en één in de rechten op een indisch-staatsrechtelijk onderwerp, terwijl ten slotte in de cursus 1934-'35 niet minder dan vier proefschriften het licht zien: één in de letteren over de maleische taal, drie in de rechten: één over den Islam, een tweede over een economisch onderwerp en het derde over het indische staatsrecht. Het is aan het voortreffelijk initiatief van prof. Gerretson te danken, dat getracht wordt eenheid in de proefschriften te verkrijgen door het systematisch laten behandelen van staatsrechtelijke, economische en historische onderwerpen en die te doen verschijnen in een reeks: Utrechtsche bijdragen tot de geschiedenis, het staatsrecht en de economie van Nederlandsch-Indië. Een drietal proefschriften zijn in die reeks reeds verschenen.

Het studentental — van een paar jaar terug dateeren de eerste vrouwelijke studenten — toont gestadigen groei: van 1925-'26 tot einde cursus 1934-'35 zijn de getallen: 21, 33, 58, 93, 124, 161, 178, 181, 187 en 215. Het beeld in de collegezalen is in den loop der tijden sterk veranderd. Het toont ook daar een crisisbeeld, in zekeren zin een zonnekant van den ernst der tijden. Velen, wier werkkring in de tropen door de crisis ontijdig werd afgebroken, gingen niet bij de pakken neerzitten, maar maken van den gedwongen leegen tijd gebruik de indische rechtsstudie te volgen om sterker te staan, wanneer betere tijden aanbreken. Ook vele ambtenaren met verlof maken van de gelegenheid gebruik om — vooral ook waar de verloftijd door een wachtgeldperiode wordt gevolgd — te gaan studeeren en te promoveeren en drukken door hun indische ervaring een gewenscht stempel op de studie. Maar ook in andere kringen schijnt het leegloopen, dat de indische gepensioneerden op betrekkelijk jonge leeftijd genoodzaakt een druk leven vaarwel te zeggen, in het vaderland bij terugkeer dreigt, meerderen ertoe te brengen hun krachten aan de studie te

geven. Beïnvloed is de toeloop ook, doordat de indische rechtsstudie een stepping stone is tot de studie in het nederlandsche recht.

Zoo biedt het indologisch universitair onderwijs hier ter stede een opgewekt beeld door de schakeering van de ruim tweehonderd studenten, door een opgewekt clubleven in de Utrechtsche Indologen Vereeniging en door den krans van indologische professoren, die vaak opgeluisterd wordt door de tegenwoordigheid van collega's uit de nederlandsch-juridische faculteit, wier medewerking voor de studie onmisbaar, door de wijze, waarop zij verleend wordt, niet genoeg te prijzen valt.

WESTRA.

TIEN JAREN UTRECHTSCHER INDODOLOGEN VEREENIGING.

Door 't geen we roemrijkst deden, —
Door 't geen we bitterst leden, —
Zijn we aan elkaër verknocht.

E. J. POTGIETER

„**D**e vergadering begon met te constateeren, dat de Utrechtsche Indologen Vereeniging was opgericht. Dank zij de goede zorgen van den gastheer, den heer Wijers, kon er aan dit heuglijk feit direct een feestdrank gewijd worden, waarbij verscheidene gloedvolle speeches werden afgestoken.” Aldus luiden de notulen van de oprichtingsvergadering gehouden op 30 November 1925; de negen aanwezigen traden als lid toe en de gastheer werd eerste praeses der nieuwe vereeniging.

Waren deze jeugdige eerste-jaarsstudenten van hun moed om het aantal studentenvereeningen te Utrecht met één te vermeederen geschrokken? Tenminste, een rondschrijven dateerende 7 December om van de oprichting kennis te geven, werd pas eind Januari 1926 verzonden, zoodat enkele professoren meenden hun verontschuldiging te moeten maken over de zoo late beantwoording; en wat meer zegt: reeds dadelijk werd van zekere zijde aandrang uitgeoefend om de Vereeniging maar onder te brengen bij „Unitas”. Een der vertrekken in de Sociëteit van Unitas werd aangeboden voor een vergadering der indologen, waarbij de ab actis van den Senaat van Unitas een daartoe strekkend voorstel nader zou toelichten. Nadat eerst geïnformeerd was of vrije bediening was inbegrepen, aanvaardde de U.I.V. het aanbod, waarna in haar vergadering besloten werd het fusie-plan af te wijzen.

Vastgelegd werd, dat de U.I.V. vooral zou zijn een z.g.

faculteitsvereniging, waarnaast het noodzakelijk was om ook lid te worden van een der bestaande z.g. gezelligheidsverenigingen; om deze noodzakelijkheid uiteen te zetten, hield prof. Suyling een toespraak tot de leden. Hierdoor is het mogelijk geweest, dat steeds alle te Utrecht studeerende indologen en ook de meeste indisch-juristen lid zijn geworden van de U.I.V., welke dan ook een ander karakter kreeg dan haar Leidsche zustervereniging, die het studentenleven der indologen aldaar in vollen omvang wil omvatten. De eerste en zeer hartelijke kennismaking met de Leidsche I.V. vond plaats, toen twee Utrechtsche bestuursleden gevolg gaven aan de uitnoodiging om het jaarlijksche I.V.-bal bij te wonen.

Dat naast het primaire doel: behartiging van de studiebelangen der studenten van de z.g. indologische faculteit. het secundaire: de vorming van een band tusschen de leden niet vergeten werd, kan opgemaakt worden uit enkele van de wel zeer weinige gegevens over de gebeurtenissen der eerste vereenigingsjaren.

Zoo vinden we vermeld van de eerste jaarsvergadering, in October 1926 in den kelder van de Unitas-sociëteit gehouden, dat het interessant, maar toch overbodig zou zijn een opsomming te geven van alle heildronken, die gedurende dien avond werden ingesteld. Wanneer men daarbij bedenkt, dat ook de champagne niet ontbroken heeft, begrijpt men dat tenslotte „allen zeer geanimeerd en voldaan huiswaarts keerden.” Het jaarverslag, waarschijnlijk eenigen tijd later opgesteld, merkt nog op: „dezen avond kunnen wij zonder voorbehoud als geslaagd beschouwen.” Het ledental was dan ook meer dan verdubbeld.

Niet minder serieus werden de studiebelangen behartigd. Een bezoek aan het Koloniaal Instituut moest gepaard gaan met een bezichtiging van een der schepen van de Maatschappij Nederland en van November 1926 vinden wij het volgend aan praeses gericht briefje:

„Ik zou de indologische vereeniging wel eens willen toespreken. De heeren moeten nl. een kleine vermaning hebben. Zij volgen niet trouw de colleges en dat kan, vooral met het oog op de talen, toch niet goed achterwege blijven.

„Zoudt U daarom een vergadering willen uitschrijven tegen Woensdag 17 November om half 5? Er is dan een feest van Unitas om 2 uur, maar om half 5 ben ik wel vrij.

„U behoeft niet bang te zijn dat ik onvriendelijk zal wezen en het best lijkt mij dat U de vergadering maar als een gezellige bestempelt.”

De aldus bijeengeroepen vergadering heeft plaats in het gebouw de Plompetoren in tegenwoordigheid van drie hoogleeraren, waaronder de schrijver van het hierboven afgedrukte briefje, die het woord verkrijgt, wanneer „na lang en geduldig wachten sigaren, sigaretten en drank gearriveerd” zijn. Spreker verklaart, dat het hem verheugde een borrel voor zich te zien en constateert dan, dat slechts een bescheiden gebruik gemaakt wordt van de taalkundige colleges, welk feit niet alleen toegeschreven kan worden aan het tot nog toe geringe aantal indologische studenten. Daarna wijst spreker op het nut van vereenigingsleven. „Een en ander wist hij te verlevendigen met anecdoten uit zijn studententijd, de andere hoogleeraren gaven ook eenige moppen ten beste. Toen onderhielden de hoogleeraren zich met de aanwezigen en ontspoon zich een aangenaam discours.”

Was na het eerste vereenigingsjaar een zelfstandig voortbestaan der U.I.V. verzekerd, het tweede jaar schijnt benut te zijn tot innerlijke bevestiging. Reglementswijzigingen schijnen een belangrijk agendapunt geweest te zijn; de bestuurswisseling viel pas in Maart 1927 en een jaarverslag werd niet uitgebracht. Men hoopte een regelmatig gang van zaken te bereiken door het opmaken van Statuten en opnieuw vaststellen van een Huishoudelijk Reglement en dit was noodig, want het begin van den volgenden cursus zou een

wederom grooter aantal nieuwe leden brengen. Als praeses was inmiddels opgetreden G. van Andel, een controleur B. B. die zich voor aanvullende studie te Utrecht bevond en in wiens persoon men een gewaardeerd contact met de Indische practijk verkreeg.

De eischen die de practijk zou stellen waren ook aanleiding om te trachten te geraken tot een rijvereeniging; gedurende het derde vereenigingsjaar zien we een commissie druk bezig de noodige autoriteiten te bewerken tot terbeschikkingstelling van paarden en manege der Utrechtsche Veldartillerie, dan wel tot het geven van een subsidie. De hardnekkige pogingen strandden echter tenslotte door de ontvangst van een zeer officieel schrijven met de simpele woorden: „Het verzoek wordt om der gevolgen wille afgewezen.”

Een poging om door veertiendaagsche bijeenkomsten het geregeld gezellig verkeer tusschen de leden te bevorderen mislukte; zelfs gingen stemmen op om ook de jaarlijksche feestvergadering ter installatie van de nieuwe leden als zoodanig anders in te richten en de gelden veeleer te besteden aan het doen houden van lezingen. „Want het was zonneklaar gebleken, dat de geheelonthouders onder de indologen geenszins bij machte waren alcohollooze dranken in hetzelfde tempo te verwerken als niet-geheelonthouders geestrijker vocht”.

Wanneer het installatie-feest van 6 November 1928 hierop het antwoord was, dan bleek men een juist inzicht gehad te hebben in de mogelijkheden van een dergelijke bijeenkomst. Immers zij werd vroegtijdig beëindigd en het Jaarbeursrestaurant zou vooreerst niet meer voor indologenvergaderingen toegankelijk zijn. Het jaarverslag moraliseert hierover, dat ook dit jaar enkele feesten georganiseerd werden, „die hopelijk hun doel niet geheel hebben gemist, niettegenstaande het effect van de laatstgehouden bijeenkomst aanmerkelijk werd geschaad door het verregaand luidruchtig optreden van niet weinige leden.” Hierbij zij opgemerkt

dat de band met de hoogleeraren onveranderd voortreffelijk was, gelijk een foto van de aanwezigen bij dit-zelfde feest nog aantoont.

In het jaar, dat aldus ingezet was met een aanwinst van ruim dertig nieuwe leden, leidde S. J. Ottow als praeses de vereeniging, nadat hij gedurende drie jaar het abactiaat had gevoerd. De Koninklijke goedkeuring der statuten op 25 Augustus 1928 had voorts niet weinig bijgedragen tot het besef, dat nu ook naar buiten meer kon worden opgetreden en in het belang van een zooveel grooter aantal leden ook meer gedaan moest worden.

Van hoe weinig bekendheid de U.I.V. was bleek bij een der bijeenkomsten, toen gehouden in het gebouw de Plompetoren; een rechercheur had zich om inlichtingen tot den zaalverhuurder gewend, aangezien de combinatie der woorden Indië-studenten-vergadering toentertijd bij de politie nu eenmaal vrees voor extreme politieke woelingen opwekte. Niet voor niets is het oudste archiefstuk der U.I.V. een bekendmaking van het Departement van Koloniën, waarin den candidaat-ambtenaren erop gewezen wordt zich verre te houden van gezagsondermijnende acties; niet voor niets waren in Utrecht de indologische leerstoelen opgericht . . . . .

Er zou dus meer naar buiten opgetreden worden, maar het bleef dit jaar nog een voorzichtig probeeren; enkele lezingen die georganiseerd werden konden zich niet in een groote opkomst verheugen, beter ging het bij de vertooning van de Mekka-film en een K.P.M.-film. Een studieconferentie met betrekking tot Indië door schrijver dezes in April 1929 bezocht, bracht enkele Utrechters in nader contact met indologen uit Leiden; als gevolg hiervan werd in een bestuursvergadering de mogelijkheid besproken om een dergelijk contact op grooter schaal tot stand te brengen, wat van meer beteekenis zou zijn dan het jaarlijksche bezoek van twee Utrechtsche bestuursleden aan het Leidsche Indologenbal. Men dacht ieder jaar om beurten te Leiden

en te Utrecht een „Indologendag” in te richten, waarop des middags enkele speciale colleges gegeven zouden worden, waardoor men ook de hoogleeraren der andere Universiteit zou leeren kennen, om daarna de gezelligheid te betrachten; geheel in overeenstemming met het tweeledig doel der vereeniging. Nog voor de zomervacantie kon aan Leiden in dezen geest geschreven worden, zoodat men daarna terstond verder stappen op den nieuwen weg der samenwerking zou kunnen nemen.

In het jaar, waarin een bloeiende en zelfs zorgelooze toekomst voor Nederlandsch-Indië en de geheele wereld den oppervlakkigen toeschouwer aanstaande scheen, stond de U.I.V. aldus voor het eerst rijk aan nieuwe leden, rijk aan plannen, rijk aan geld. Hoor het verslag van de daarop volgende jaarvergadering, volgens hetwelk de vice-ab actis op zich nam het fiscale jaarverslag voor te dragen, „hetwelk hij deed met welluidende stem, lachend gezicht en stralende oogen. Geen wonder, als je kunt meedeelen, dat er een batig saldo is van ruim f 234,—.” Plannen maken kost dan ook geen geld en de vele eerste jaars van 1928 zouden pas later bewijzen, dat zij niet alleen groot in aantal maar ook goed van gehalte waren. Het feit, dat velen hunner verscheidene jaren de steunpilaren van het vereenigingsleven waren en indertijd een enkel groepje met „de Elite” betiteld werd, schijnt dan ook voldoende om te rechtvaardigen, dat men zes jaar later lezen kon:

Ik wil de bloem van ons jaar herdenken
In enkele hortende regelen —
Is 't goed, dat ik alles ruchtbaar hier maak,
Of moet ik mijn innerlijk verzegelen?
In '28 was de schatkist zoo vol en zoo groot
En daarom zoo velen: mijn jaargenoot.

Op ieder I. V.-feest in de bisschopstad
Daar ontbrak op appèl er geen één;

En allen tot stemming vol goeden moed,
Haast niemand ging nuchter dan heen.
Wie was het, die den volgenden dag 'n haring vroot?
Een wankele gestalte: mijn jaargenoot.

Nu zijn er nog maar zoo weinig van 't zesde jaar,
Een ruïne van nobele menschen.
Nog zoo'n schatkist en nog zoo'n keur,
Dat moeten we de U. I. V. wenschen.
En later in mijn kistje, dus na den dood,
Mijn kaken nog zullen kraken: mijn jaargenoot.

De mogelijkheden die de U.I.V. had tot verdere ontwikkeling waren dus wel zeer groot, temeer waar aan het innerlijk beschavingspeil der leden niet getwijfeld mocht worden. Dit nam echter niet weg, dat blijkens het verslag van een der ledenvergaderingen over de uiterlijke beschaving een hartig woordje gezegd werd, hetgeen gepaard ging met de opwekking om toch vooral lid te worden van een der grootere, algemeene studentenvereeningen en zich niet in eigen kring terug te trekken, welk gevaar vooral bestond nu de U.I.V. groeide.

Inmiddels was het vijfde vereenigingsjaar ingezet met een feestelijken kennismakingsavond voor de nieuwe leden; een primitieve opvoering van de tragische geschiedenis van Pyramus en Thisbe droeg niet weinig bij tot de feestvreugde, waarvan mede genoten werd door het bestuur der Leidsche I. V. Dit vormde een goede inleiding tot de gemeenschappelijke bestuursvergadering welke eind November 1929 te Utrecht plaats vond. Hieraan voorafgegaan was het volgende besluit van het U.I.V.-bestuur: „Leden van het Bestuur zullen zich middellijk noch onmiddellijk leenen tot voorlichting aan aankomende candidaat-Indisch ambtenaren, dan op strikt onpartijdige en wetenschappelijke

basis". Het was namelijk gebleken, dat het vroeger optreden van Utrechtsche bestuursleden in Leiden verkeerd begrepen was; bovendien had men daar een onaangename indruk gekregen van het rondzenden aan de a.s. indologen van het Handboekje, dat door schrijver dezes in samenwerking met het curatorium der indologische leerstoelen namens de U.I.V. was uitgegeven, nadat het vorig jaar in Leiden een dergelijke studiegids verschenen was. Hoewel sinds 1925 twee opleidingen bestonden en derhalve Leiden hiervan den terugslag moest ondervinden, moest daarnaast voorkomen worden, dat dit op onnatuurlijke wijze in de hand gewerkt werd. Terwijl de te Leiden verschijnende Studiegids geen uitgave der Indologen Vereeniging was, omvatte het Utrechtsche Handboekje behalve de studie-inlichtingen nog gegevens over de U.I.V. en andere Utrechtsche Studentenvereenigingen, welke gegevens evenzeer voor den aankomend student van belang waren.

Op de gemeenschappelijke bestuursvergadering kwam Leiden met een ontwerp-reglement eener Algemeene Indologen Vereeniging (A.I.V.), ter vergadering gewijzigd in een ontwerp voor een Centrale Bestuursvergadering der Nederlandsche Indologen (C.B.N.I.). Een in zoo sterke mate prijs geven van zelfstandigheid was voor Utrecht onaanvaardbaar, temeer waar de wensch geuit werd, dat de rondzending van het overigens tot het studiegedeelte te beperken Handboekje niet meer zou plaats vinden en in stede hiervan een gemeenschappelijk geschrift met gegevens over de Leidsche en Utrechtsche Indologen Vereeniging toegezonden zou worden; een oriënteerend geschrift over Utrecht en het studentenleven aldaar moest dan achterwege blijven. Op een volgende gemeenschappelijke bestuursvergadering te Leiden werd een reglement voor de Vergadering der Vereenigde Indologen Besturen (V.V.I.B.) ter tafel gebracht, maar de geschilpunten konden hierdoor niet uit den weg geruimd worden, hoewel in de beste stemming

vergaderd werd en het gebruik van vele letter-afkortingen tot vroolijkheid en tevens verwarring aanleiding gaf.

Als praeses was ondertusschen weer H. K. E. Wijers opgetreden, in dit lustrumjaar ondersteund door H. Hoogenberk als ab actis. Van dit jaar is nu ook het eerste notulenboek der bestuursvergaderingen aanwezig, zoodat voortaan belangrijke gebeurtenissen ons met grooter nauwkeurigheid bekend zijn. Het bestuur geeft blijk van groote activiteit ter bevrediging van de belangstelling van het groeiend aantal leden; voor een cursus in de tropische hygiëne wordt gezorgd; de gelegenheid om te schieten bij de Vrijwillige Burgerwacht wordt geopend; schrijver dezes stelt pogingen in het werk, die eerst in Maart 1931 met succes bekroond worden, om een indologische vakleeszaal ingericht te krijgen; opnieuw probeert men op vaste wekelijksche kroegavonden de minder actieve leden in opgewekter stemming te krijgen; met een reeks voordrachten wordt begonnen door sprekers van de verschillende in den Volksraad vertegenwoordigde politieke partijen, waarvoor eerst optreden de heeren Zentgraaff en Ir. Cramer, het volgende jaar Mohammad Hatta, Ir. Feber en Gen. Van der Weyden.

Het blijkt met dit al, dat de vereeniging zich een meer passend gewaad zal moeten aanmeten; aan de wettigheid van de vroegere reglementswijzigingen wordt ernstig getwijfeld, hetgeen een enkel lid angstig de vraag doet stellen of de vereeniging wel bestaat. Aan een algeheele herziening wordt begonnen, waarbij tenslotte op de gewijzigde statuten 23 Februari 1931 de Koninklijke goedkeuring wordt verkregen. Het huishoudelijk reglement geeft nu een regeling voor in te stellen commissies; in Maart 1930 komt er een Lezingencommissie, die speciaal voor de behartiging der studiebelangen zal zorg dragen, in Mei 1930 wordt een Lustrumcommissie geïnstalleerd. Hoewel dit alles geschiedt om de werkzaamheden van het overbelaste bestuur te verlichten,

lezen wij in de notulen van de bestuursvergadering, waarop deze installatie had plaatsgevonden: „De vergadering kan daarna geruimen tijd geen voortgang hebben, aangezien de leden der Lustrumcommissie niet inzien, dat op hun verdere tegenwoordigheid niet langer prijs gesteld wordt. Wanneer het jongste lid deze situatie doorzien heeft en de leden vertrokken zijn, worden de notulen der vorige vergadering gelezen en goedgekeurd.”

Niet het minst zag het bestuur zijn werkzaamheden toegenomen, doordat zeer onverwacht het meeningsverschil met Leiden tot groote moeilijkheden aanleiding had gegeven, zoodat men zeggen kan, dat de „Leidsche kwestie” het vijfde en zesde vereenigingsjaar geheel beheerschte door vele bladzijden in de notulen van bestuurs- en ledenvergaderingen te vullen. Het plan om een „Indologendag” te Utrecht in te richten, werd op 19 Februari 1930 verwezenlijkt en tachtig Leidenaars werden tegen den middag in het Jaarbeursrestaurant over de Utrechtsche gastheeren verdeeld. Een officieele welkomstrede werd door den voorzitter der Vereenigde Faculteiten Prof. Dr. C. W. Vollgraff in de Senaatszaal der Universiteit in aanwezigheid van vele hooge gasten uitgesproken, waarna men zich naar het Groot-Auditorium begaf om twee „feestcolleges” aan te hooren, van Prof. Dr. C. Spat en Prof. Dr. F. C. Gerretson. Het verslag in de „Vox Studiosorum” meldt hiervan, dat men onder een feestcollege schijnt te moeten verstaan „een college waarbij de professor de kern van zijn betoog niet noemt, maar aan zijn auditorium te raden geeft op een dusdanige wijze, dat vergissingen uitgesloten zijn, zoodat op vele kritieke oogenblikken een gegrinnik van begrijpen opsteeg”. Aldus kreeg men de inhoud van een Maleische liefdesgeschiedenis en een betoog over het doel der koloniale politiek te hooren, waarbij het gehoor van groote intelligentie blijk gaf. De hieropvolgende borrel en te vroeg eindigende rijsttafel gaf aanleiding tot een onverwachten optocht de stad in, waarbij

de burgerij zich niet afzijdig hield, totdat de bereden politie poogde de rust in de binnenstad te doen wederkeeren. In het nu helaas tot dagbladdrukkerij veranderde gebouw Bellevue, waarin de politiepaarden ook gerust binnen hadden mogen komen, omdat zelfs blinde paarden het meubilair geen kwaad hadden kunnen doen, werd het feest besloten onder genot van bier en de door de Leidsche gasten aangeboden „Stimmungskapelle”.

Zes weken later moesten de Utrechtsche indologen uit aan hen zonder voorkennis van het U.I.V.-bestuur toegezonden afleveringen van het Leidsche Indologenblad bemerken, dat in Leiden critiek werd uitgeoefend op het feit, dat de Indologendag zou zijn geworden een „officieele demonstratie der Utrechtsche faculteit”; ook in de dagbladpers werd deze klacht overgenomen.

Wie den nauwen band kent tusschen hoogleeraren en studenten te Utrecht en bovenal in de z.g. indologische faculteit, kan zich slechts verbazen, dat deze uitlegging gegeven werd aan een zoo voor Utrecht kenmerkend geheel van vormelijkheid en feestelijkheid, waardoor een stijlvolle sfeer bij de uitbundigste vreugde bewaard blijft. Hoe dit ook zij, de Utrechtsche ledenvergadering nam met algemeene stemmen een motie aan, waarin als haar meening geuit werd, dat het niet in het belang eener goede onderlinge verstandhouding zou zijn in het openbaar in te gaan op een onjuiste voorstelling van zaken. Gedurende een jaar zouden de vereenigingen elkaar slechts in het officieel verkeer kennen, totdat door de wederzijdsche behoefte aan een contra-feest te Leiden het vriendschappelijk verkeer tusschen de leden weer hersteld werd.

De U.I.V. dacht trouwens meer aan eigen feestelijkheden; wanneer wij in den loop der jaren de stad rondzien, dan vullen om beurten de „Dietsche Taveerne” en het „Kasteel van Antwerpen” hun zalen voor bijeenkomsten van indologen, terwijl voorts de thans helaas ook al verbouwde „Plompetoren” zijn zalen gevuld zag

voor uitbarstingen van bijzondere feestvreugde, die dan veelal eindigde in het droeve lied der vier indo-logjes.

In October 1930 wordt in bestuursvergadering besloten om twee voor nieuwe leden verplichte kennismakingsmiddagen, op voet van gelijkheid met de ouderen, in te stellen; van eenige ontgroening mocht hierbij geen sprake zijn; alleen het groeiend aantal leden en daarnaast het komende lustrum maakten dezen gang van zaken noodig. Ook werd een nadere regeling getroffen voor de plechtige installatie der nieuwe leden in bijzijn van professoren en andere genoodigden, welke gevolgd zou worden met een toespraak over de toekomst in Indië door een daartoe uitverkoren spreker en besloten met een installatiediner. In volgende jaren is sindsdien op overeenkomstige wijze gehandeld, nadat dit indertijd notulair aldus was vastgesteld, zoodat een vaste traditie zich om dit jaarlijksch hoogtepunt van het vereenigingsleven vormde.

Naast dit jaarlijksch hoogtepunt moet thans echter gewezen worden op een eenig voorval, afgezien van de oprichting der U.I.V. zeker het belangrijkste uit haar geschiedenis, de viering van het eerste Lustrum. Aanvankelijk om pecuniaire redenen op 2 en 3 December gesteld, hoewel toch de eigenlijke gedenkdag 30 November 1930 was, moesten de feestelijkheden op het allerlaatst wegens het overlijden van een der curatoren een week worden uitgesteld, zoodat in den middag van 9 December een uitgelezen schare van autoriteiten en vertegenwoordigers der studentenvereenigingen te Utrecht en der Leidsche Indologenvereeniging zich in het Groot-Auditorium der Rijksuniversiteit verzamelde, waar H. K. E. Wijers, oprichter en praeses der U.I.V. met een rede ex cathedra het Lustrum opende. Daarna was het woord aan den Rector Magnificus, Prof. Jhr. Dr. B. C. de Savornin Lohman, uit wiens rede wij het volgende aanhalen:

„De grootste optimist zou het voor vijf jaren niet gewaagd hebben te voorspellen, dat het onnoozel klein hoopje indologen, dat toentertijd den moed had, het met Utrecht te wagen, na zoo korte periode zou zijn uitgegroeid tot een aantal, dat het groot-Auditorium noodig heeft om op waardige wijze te herdenken, hoe het zwakke plantje is gegroeid tot een krachtigen boom. En gelijk de machtige waringin in zijn luchtwortels nieuwe stammen vormt rondom den hoofdstam, zoo zal Uw vereeniging in haar oud-leden in tropisch-Nederland in steeds toenemende mate zichzelf vermenigvuldigen, zonder dat de band met het moederland en met name met onze geliefde Universiteit verbroken zal worden. Ik gewaagde van den moed der eerste Utrechtsche indologische studenten. Met reden naar mij voorkomt. Want in de critiek die hier en daar op allen, welke bij de oprichting der indologische leerstoelen betrokken waren, werd uitgebracht, kregen ook de toekomstige leerlingen ruimschoots hun deel. Vertrouwend op het goed recht der Utrechtsche opleiding . . . . . hebben zij niet geschroomd om zich onder de hoede te stellen van de Utrechtsche Alma Mater. Integendeel: het Utrechtsche stempel was hun een eereteken.”

Vervolgens werd aan Prof. Dr. J. Ph. Suyling, die niet alleen voor de oprichting van de indologische leerstoelen, maar ook voor de eerste moeilijke jaren van de U.I.V. van zoo eminente beteekenis was geweest, het eere-voorzitterschap der vereeniging aangeboden, ten teken waarvan hij een speciaal daartoe vervaardigde bul verkreeg. In zijn dankwoord wees hij er nog op, dat al moge er een groote afstand bestaan tusschen studenten en studentenvereeningen, slechts één der vereeningen, die der indologen, hierop een uitzondering maakte, doordat alle indologische studenten daarvan lid waren. Hierop verkreeg de voorzitter der Vereenigde Faculteiten Prof. Dr. C. W. Vollgraff het woord om zijn

dank te uiten voor den hem geschonken voorzittershamer, waarna de oud-hoogleraar Prof. Mr. J. de Louter een hartelijk toegejuicht slotwoord sprak.

Na een zeer druk bezochte receptie, waaraan een handteekeningenboek oude herinneringen oproept, ging het per gereserveerde tram, die met veel tact van de zijde der conducteurs gevuld werd, naar Zeist om na beëindiging van het diner aldaar nog zwaarder volgeladen terug te keeren en haar lading in den Raadskelder te ledigen.

Den volgenden avond had de opvoering plaats van Eugène O'Neill's tooneelspel „The Emperor Jones” voor de titelrol waarvan de Surinamer L. Lashley zijn niet hoog genoeg te waardeeren medewerking verleende. Aan zijn fascineerend spel en aan de voortreffelijke regie van Adr. Hooykaas was de waarlijk buitengewone indruk te danken, dien deze première voor Nederland alom tweewegbracht en die hier moeilijk onder woorden te brengen valt. Twee maanden nadien werd een herhaling te Utrecht gegeven, terwijl veel later nog weldadigheidsvoorstellingen gegeven werden, waarbij men de eer genoot Z.K.H. Prins Hendrik der Nederlanden onder de toeschouwers te hebben.

Een vroolijke satire van Shaw vormde den overgang tot het feestelijk souper-dansant in het Jaarbeursrestaurant, waarmee het Lustrum besloten werd.

Bij de plechtige bestuursoverdracht, over de vormen waarvan de bestuursnotulen ons uitvoerig inlichten, werd J. van Beusekom, aan wiens voortvarendheid als praeses van de Lustrumcommissie het welslagen der beide feestdagen voor een zeer groot deel te danken was, aan het hoofd der U.I.V. geplaatst; in het jaarverslag lezen we dan: „De rust der Kerstvacantie herstelde het college van den diepen indruk zijner nieuwe waardigheid.” Deze waardigheid vinden we uitgedrukt in de nieuwe insignes, waarvan het Bestuur zich ter gelegenheid van het Lustrum voorzien had en bestaande uit een

zilveren penning, hangende aan een met wit afgezet zwartfluweelen lint, waarop het wapen van Utrecht. De penning vertoont aan de eene zijde de Sol Justitiae met den datum 30 November 1925, aan de andere zijde een Kroon uitstralende over Nederlandsch-Indië met de woorden: „Ik zal handhaven”. Vermeld zij nog, dat voor de leden een lidmaatschapsbul ingesteld werd, die voor allen die reeds lid waren gedagteekend werd 30 November 1930, waarbij de bestuursleden zich genoodzaakt zagen hun eigen bul mede te onderteekenen, over de beteekenis van welke handeling men zich niet al te druk maakte.

In het voorjaar van 1931 werd de noodzakelijkheid om verbetering te brengen in de slechte verhouding die tusschen beide indologenvereeningen bestond, ernstig gevoeld, doordat thans te Leiden de Indologendagen zouden moeten plaats vinden en Utrecht er op stond, dat te voren de toestand in het reine gebracht moest zijn. In een stormachtige gecombineerde bestuursvergadering, waarop het meermalen dreigde geheel mis te loopen, werd tenslotte een motie aangenomen, aldus aanvangende: „Naar aanleiding van de besprekingen te Leiden op 2 Maart 1931 gehouden tusschen de besturen van de Indologen Vereeniging Leiden en de Utrechtsche Indologen Vereeniging, zijn beide besturen overeengekomen, het incident dat aanleiding is geweest tot een zekere verwijdering tusschen beide vereeningen als gesloten te beschouwen, zulks in het volle besef van de bestaande geschilpunten en overtuigd van de noodzaak om ten deze tot een oplossing te komen.” Kort daarop werd de vrede bezegeld met een meerdaagsch indologenfeest, met in aansluiting daarop het Leidsche indologenbal. Een strijd had nog slechts plaats op het voetbalveld, waar zelfs een gesloten tribune in den vorm van twee Utrechtsche „Fordjes” niet ontbrak.

Een gebeurtenis, die hoewel van de „U.I.V. uitgaande toch geen bladzijde in haar geschiedverhaal zal vullen

— al zullen vele bladzijden in het bestaan der deelnemende indologen er door gevuld worden —, is de reis naar Parijs in Juli 1931, welke het bezoeken van de Koloniale Tentoonstelling aldaar ten doel had. Hoe ernstig deze tocht voorbereid was kan men begrijpen, wanneer men in de notulen van een ledenvergadering op een kouden Februaridag reeds leest, dat een lid het gewenscht achtte, de rondgangen op de tentoonstelling te doen houden op de minst heete uren van den dag!

Deze vele feestelijkheden maken wellicht begrijpelijk, dat eenige malen getracht werd in ledenvergaderingen een klacht over den hoogen belastingdruk te doen bespreken, hetgeen echter van bestuurszijde terecht afgewezen werd met de opmerking, dat de U.I.V. zich met het belastingvraagstuk niet kon inlaten. Ook wanneer het probleem student of ambtenaar ter sprake kwam, stelde het bestuur zich op het standpunt, dat het candidaat-Indisch ambtenaarschap van het meerendeel der leden op het karakter van een studentenvereniging geen belangrijken invloed zou mogen hebben.

Hoe desondanks vrij onverwacht die invloed tot uiting kwam, bleek in October 1931, toen voor het laatst een aantal jongelieden zich door het Rijk voor de indologische studie aangewezen zagen en dus op den duur een achteruitgang van het ledental, dat toen bijna 150 bedroeg, te vreezen zou zijn, tenzij het aantal liefhebbers voor de studie van het Indisch recht zou stijgen; inderdaad bleek dit het geval te zijn. Niet onvermeld mag blijven, dat, al mocht een aanwas van leden uitblijven, een belangrijke steun voor de U.I.V. gevonden werd in Prof. Mr Dr. H. Westra, die van het oogenblik af, dat hij voor het eerst op uitnoodiging der U.I.V. het woord voerde, bij de installatie der nieuwe leden, nooit aarzelde in den hem eigen trant van raad te dienen. Zijn medewerking en niet minder de beproefde bijstand, dien de U.I.V. steeds ondervond van den secretaris van het Curatorium

Mr. Dr. H. H. A. van Gybland Oosterhoff, zijn van onschatbare waarde geweest.

Na een jaar van zorgvuldige voorbereidingen en eendlooze onderhandelingen werd met den Senatus Veteranorum van het Utrechtsch Studentencorps in December 1931 een overeenkomst aangegaan, volgens welke een nieuw opgerichte subvereeniging der U.I.V. zich in Maart 1932 onder den naam van Vereenigde Faculteiten aansloot bij de onder leiding van dien Senaat staande corpsfaculteiten. De wensch om, nu de U.I.V. zich een eigen plaats aan de Universiteit had veroverd, ook openlijk in de groote gemeenschap der academieburgers in te treden, lag hieraan voornamelijk ten grondslag. Voortaan zouden automatisch alle U.I.V.-leden studieleiden van het Utrechtsch Studentencorps zijn. De Lezingencommissie die tot nog toe de z.g. faculteitswerkzaamheden had verricht, droeg haar taak over aan het faculteitsbestuur. De wordingsgeschiedenis van deze faculteitsvereeniging maakte het echter mogelijk te bepalen, dat het toezicht hierop in de practijk geheel bij het U.I.V.-bestuur zou blijven berusten. Na verloop van tijd echter bleek de noodzakelijkheid van de hiermee bereikte ontlasting van het Bestuur niet zoo groot meer te zijn; de verwachte groei der vereeniging bleef voorloopig uit en de zorgvuldig opgemaakte taakverdeeling was niet altijd door te voeren; in plaats van het doen organiseeren van lezingen, had het U.I.V.-bestuur zelf aan een ander plan om het zijne bij te dragen tot de verdere vorming der leden uitvoering gegeven: een aantal studiegroepen kwam onder deskundige leiding ter bestudeering van een bepaald onderwerp met meer of minder succes bijeen en maakte de toch altijd al kleine kans op eenig belangstellend gehoor bij lezingen nog geringer. Doordat tenslotte korten tijd later de plaats der faculteitsvereenigingen in de studentenwereld in het algemeen een fel omstreden probleem werd, ontstond bij de U.I.V.-leden een zekere tegenzin zich hiermee

in te laten; vandaar dat ruim twee jaren lang het faculteitenvraagstuk in bestuurs- en ledenvergaderingen een belangrijk onderwerp was en daardoor de plaats van de afgedane Leidsche kwestie innam. Voorwaar, aan brandende problemen heeft men in Utrechtsche indologenkringen geen enkel jaar gebrek gehad.

Inmiddels was H. Hoogenberk, ab actis uit het Lustrumjaar, als praeses der U.I.V. het zevende vereenigingsjaar ingegaan. Het begrip subvereeniging was niet het eerst in verband met de faculteitsvereeniging ter sprake gekomen; reeds een jaar tevoren was hierover gesproken bij de mogelijke erkenning als zoodanig van de Indologen Debating Club, welke mogelijkheid toen echter niet bestond daar de I.D.C. een vraaggezelschap wenschte te blijven en niet ieder U.I.V.-lid door enkele aanmelding wenschte toe te laten; een afwisseling van bloeiperiode en schijndood verhinderde niet, dat de I.D.C. nochtans van groote beteekenis voor het leven der U.I.V. zou zijn. Op 2 Februari 1932 werd een vereeniging opgericht, welke zich met tennis en andere balspelen zou bezighouden en daarom den naam Orang jang bal-bal (O.J.B.B.) verkreeg, die hoewel voor ieder U.I.V.-lid openstaand en met stijgend succes werkzaam evenmin als subvereeniging werd erkend.

Een maand later vonden wederom te Utrecht de Indologendagen plaats. Blijkens het jaarverslag bleef het aantal Leidenaars (25) beneden verwachting, doch ook de deelneming van Utrechtsche indologen was dermate gering, dat er zelfs Leidenaars waren die voor zichzelf de taak van gastheer op zich namen! De foto's van den maaltijd in het Kasteel van Antwerpen en het bierfeest in den Raadskelder geven overigens niet den indruk, dat de stemming door de kleine deelneming geleden had.

Hoewel in de twee jaren volgende op het Lustrum een zekere en trouwens begrijpelijke terugslag daarvan te bespeuren was in de vereeniging, die immers tot zoo

ongekende krachtsinspanningen gekomen was, moet men niet denken, dat het niet meer aankomen van nieuwe indologen in October 1932 zelfs een tijdperk van werkelijken achteruitgang zou inluiden. Integendeel, onder leiding van W. J. de Bruyne, die in een vorig bestuur als „tegencandidaat” der leden tot vice-ab actis was verkozen en nu met enkele candidaatstelling praeses werd, daarbij gesteund door A. H. Böhm als ab actis, kwam het tot een nieuwe ontplooiing van het vereenigingsleven. Wellicht zal pas later blijken, dat hier een vrij belangrijke kentering in het vereenigingsleven heeft plaats gegrepen; wanneer zooals in dit geval geen bepaalde feiten op een kentering wijzen, komt de subjectieve meening van den geschiedschrijver wellicht teveel naar voren. Toch meen ik te kunnen zeggen, dat na jaren van zoeken en nadat vele ontwikkelingsmogelijkheden zich hadden voorgedaan, van dit jaar af een vaste koers werd ingeslagen. Anders misschien dan vele ouderen zich indertijd gedacht hadden, anders dan enkelen wellicht hadden mogelijk geacht. Aan hem, die meer afstand tot de gebeurtenissen weet te nemen en zich niet meer met de dagelijksche kleinigheden in het vereenigingsleven bemoeit, vertoont de U.I.V. in deze laatste jaren zeer zeker een bewuster en wel omsloten geheel.

Denk niet dat dit beeld minder rijk geschakeerd zou zijn! In November 1932 wordt het eerste vrouwelijke lid, later door andere gevolgd, geïnstalleerd. Een vrij groot aantal bestuursambtenaren, vooral gezaghebbers, gebruiken een langeren verloftijd om in Utrecht te studeeren en zijn graag geziene buitengewoon-leden der U.I.V. Een breedvoerige discussie over de intellectueele richting dan wel de bierrichting toont aan, dat er genoeg verschil van opvatting bestaat.

Dan zien we in Januari 1933 plotseling op initiatief van den praeses een gecyclostyleerd vereenigingsblaadje, P.I.T., provisorisch indologentijdschrift, verschijnen. Primitief ware een betere aanduiding geweest, want

onderaan de laatste bladzijde staat geschreven: „De redacteur-zetter-drukker-administrateur verzoekt technische gebreken te willen verontschuldigen wegens gebrek aan tijd en routine.” Uit het eerste artikel, getiteld: „Waarom?” nemen wij het volgende over:

„Alweer een nieuw blad? Krijgen we al niet genoeg letters te slikken? De prullemand ligt vol met aankondigingen van nieuwe boeken, van boeken, die je moet gelezen hebben, wil je op de hoogte blijven van je tijd, die je als „denkend” mensch, die de problemen waarmee de tijd te kampen heeft wil leeren verstaan, niet achteloos mag voorbijgaan.

„In de dagbladen, de periodieken grinneken ze je tegen, de titels van die hoogstbelangrijke verzen, romans en brochures, populair-wetenschappelijke opstellen en overzichten van alles en nog wat, ze flitsen en zoemen door de lucht, en dringen door tot in de huiskamer; ze laten ons nergens met rust, de boeken, de letters; ze achtervolgen ons als moderne wraakgodinnen. Wat hebben ze misdreven? 's Avonds in de rijkelijk verlichte étalages kijken ze ons achter de ruiten verwijtend aan, met gefronste, met hoonende, met spottende, met lachende gezichten, de buiken vetgevreten met letters, met woorden, met zinnen, die gelezen moeten worden. Ja, waarvoor zijn ze anders? En wie moeten ze lezen? Wij. — — — —

„Dus waarom nog meer? Omdat het gif het best bestreden wordt met het gif. Papier moet er nu eenmaal volgeschreven worden, dat ligt in den tijd. Maar dan is het beter het zelf te doen, actief, dan zich passief van alles te laten ingieten; vooral wij indologen staan toch al zoo passief in het leven. Alles wordt voor ons en over ons bedisseld. We zijn, betrekkelijk, zeker van onze toekomst. Iedere maand komt er met de post een papiertje met een mooi getal erop. Laat het examen wat lang op zich wachten, dan komt er uit zekere stad

een belangstellende vraag, waarna het papiertje met het getal achterwege blijft. We hebben een leesportefeuille, die ons zelfs thuisgestuurd wordt. Van tijd tot tijd krijgen we een opgaaft van de nieuwste aanwinsten van de Universiteitsbibliotheek op indologisch gebied. Uit onzen winterslaap in de verschillende gewesten van ons Vaderland worden we tijdig gewekt door een missive van het nijvere Bestuur van de U.I.V., aankondigend den aanvang der colleges. We krijgen geregeld een lezing (maar daar moet je naar toe loopen, en een paar uur zitten en luisteren, dus dat is wel wat veel gevergd) en zelfs zoo nu en dan een vat bier.

„'t Zou dus teveel van 't goede zijn, wanneer dit blad weer zoo'n aangenaam geschenk werd; om te lezen onder 't genot van een pijpke en een kop koffie; daar in al die verschillende indologenholletjes in de goede bisschopsstad, waar we zoo knusjes onze dagen slijten. Het is niet een blad, dat de redactie volschrijft, opdat de lezers 't met een sceptisch gezicht inkijken om te zien wat er nou weer voor nonsens in staat. Overigens wil de redactie niet eens de verwachting wekken, dat ze in staat zou zijn 't blad geregeld te vullen. Ook wij voelen ons bevangen door een zekere onverschilligheid, een gebrek aan „intellectual curiosity”, die van niets anders dan van gemakzucht 't gevolg zijn.

„Dit blad ontleent dus niet zijn belang hieraan, dat we erin kunnen lezen (dat kunnen, dat moeten, [we al genoeg), maar dat we erin kunnen schrijven; dat we er, ieder van ons, onze gedachten in kunnen neerleggen; en als die er niet zijn, dan komen ze wel, al was 't maar uit verlangen om iets in P.I.T. te schrijven. En wij anderen zullen 't lezen, niet omdat er zooveel wetenswaardigs of geestigs of moois in staat; maar omdat het alles geschreven is door collega's, door indologen.” — — —

Nu, aan medewerking heeft het den eersten jaargang niet ontbroken. Elke maand treffen ons naast aankon-

digingen en verslagen, meer of minder diepzinnige artikelen over alle mogelijke onderwerpen, totdat in December een „Koldernummer” den jaargang besluit. In het eerste nummer van den tweeden jaargang blijkt het „provisorisch” (cyclostyle-grijs) in „permanent” (want deftig gedrukt zwart) omgezet te zijn, waaraan een nieuwe redactie lezenswaardige woorden wijdt.

Wie van het wel en wee der U.I.V. in deze jaren, van den geest die onder de leden heerscht en van de onderwerpen die hun belangstelling wekten, wil kennis nemen, leze derhalve P.I.T. dat van al deze dingen een getrouwe afspiegeling is en daarmee de taak van den geschiedschrijver aanmerkelijk verlicht. Zoo ontslaat hem dit van de verplichting nadere mededeelingen te doen van den tocht die in begin Februari 1933 ruim twintig indologen onder leiding van Prof. Dr. F. C. Gerretson naar Vlaanderen maakten en waarbij behalve een grondig bezoek aan Antwerpen en Brussel, de bezichtiging van het Koloniaal Museum in Tervueren en van den Leeuw van Waterloo op het programma stonden, en een kroegjool met Gentsche studenten, een feestmaal te Antwerpen en een nachtelijke rivierovergang tot de verrassingen behoorden.

De volgende maand waren de Indologendagen weer te Leiden; het Indologenblad aldaar schrijft hierover: „Poesje en hondje hebben hun jaarlijksch feest weer gevierd en de gevolgen van dien waren vele katers en berooide feestgangers. Dit zijn verschijnselen, die nu eenmaal hardnekkig voorkomen bij dergelijke gelegenheden . . . . . Het eentonige gedicht van borrels, rijst-tafels, kroegfeesten en wedstrijden van de vorige jaren werd ditmaal afgewisseld door de inleiding (over het onderwerp „de indologische studie”) van de H.H. Mr. Hoogenberk en v. Leur. Inderdaad een lofwaardige nieuwigheid, die zeker in de komende jaren niet geschrapt moet worden”.

De indologische leeszaal (de vroegere griffie van het

Hoog Militair Gerechtshof op de Drift) die nu twee jaar in gebruik was, voorzag in een ware behoefte, al werd het ontbreken van een directe verbinding met de Universiteitsbibliotheek betreurd, terwijl er voorts de aandacht op gevestigd moest worden, dat de leeszaal niet diende om het gemis van een eigen sociëteit goed te maken en voorts geen eetzaal was. Later werden de indologische handboeken en tijdschriften overgebracht naar de juridische leeszaal van de bibliotheek, waarna de oude zaal in gebruik genomen werd als japanologisch-sinologisch instituut, maar daarnaast ook bleef dienen voor de verzorging van de leesportefeuille en voor den adatrechtkring en den zendingsstudiekring, welke door de U.I.V. ingericht werden. Behalve deze kringen werd ook een zeer geslaagde E.H.B.O.-cursus gehouden.

Tot andere gezamenlijke prestaties kon het nog steeds maar moeilijk komen. Een met vele deelnemers ingezette training voor de Vierdaagsche Afstandsmarschen bracht het tenslotte tot een inschrijving van drie leden, die echter met goed gevolg de eindstreep haalden. Een tijdlang bestond een geregelde rijsttafel, later vervangen door gezamenlijke maaltijden in aansluiting bij vergaderingen of lezingen, waartoe op die dagen de leden opgeroepen werden; een echte Hollandsche boerenkoolmaaltijd vormde een welkome afwisseling op den rijstovervloed.

Hiermede zijn we reeds een nieuw jaar ingegaan, gedurende hetwelk de vorige vice-praeses H. G. Quik, tot praeses verkozen, de leiding der U.I.V. overnam. Al konden in November 1933 minder nieuwe leden geïnstalleerd worden, de vertraagde uitzending der afgestudeerden naar Indië deed een groot aantal oud-leden nog geregeld in Utrecht verkeerren. Van de ouderen zal ook wel het voorstel uitgegaan zijn om te komen tot oprichting van een tooneel-muziek-revuegezelschap, waarbij in een ledenvergadering onmid-

dellijk gewaarschuwd werd voor eventueele openbare uitvoeringen, daar dan wellicht het prestige van de vereeniging in gevaar kon komen!

Was deze waarschuwing terecht? Tijdens de Indologendagen van Maart 1934 werd een revue opgevoerd, de laatste U.I.V.-bijeenkomst in het gebouw de Plompetoren, welke tot een zwaarwichtig protest aanleiding gaf in P.I.T., waartegenover echter praeses de juiste opmerking plaatste: „de Indologen-vereeniging is geen H.B.S. en wij zijn geen directeur daarvan”. Voor het eerst won Utrecht dien dag den traditioneelen voetbalwedstrijd tegen Leiden; het hoogtepunt zou echter pas den volgenden middag komen, namelijk de inleidingen van I. Samkalden en A. H. Böhm over het onderwerp: Student en gemeenschap. Het verslag over deze welgeslaagde Indologendagen kon dan ook met groote voldoening als slotindruk weergeven: „In dezen tijd, waarin men alom gewoon is politieke meeningsverschillen naar voren te schuiven en elkaar erom te verketteren, in dezen tijd doet het goed een eenswillende poging tot gemeenschappelijke verdieping en gemeenschappelijke ontspanning zoo te zien slagen.”

Twee maanden later trok „een kleine, maar bezielde schare U.I.V.-ers” naar Leiden voor den sportdag, welke voortaan jaarlijks op de Indologendagen zou volgen ter stede van de daarbij niet als gastvrouw opgetreden zijnde vereeniging.

Met een vijftientigtal nieuwe leden, waaronder weer enkele dames werd het tiende vereenigingsjaar ingezet. Het installatiefeest viel op den gedenkwaardigen 23en October 1934, in de vaderlandsche geschiedenis meer bekend onder den naam van „Uivernacht”. Twee hooggeleerden, die zich evenmin als een twintigtal U.I.V.-leden te ruste wenschten te begeven voor en alear zij wisten, dat de „Uiver” veilig en wel op Australischen bodem geland was en daarmee zijn hooge plaatsing in de Londen-Melbourne-race behield, installeerden zich

in Utrechts bekendste indologenhuis, het „Fort”, en keerden tenslotte onder veilige bewaking huiswaarts.

De jaarvergadering, waarop wederom de vice-praeses uit het aftredende bestuur, Th. H. Bot, zich tot praeses bevorderd zag, moest zich met een algeheele reglementswijziging bezighouden. In September was namelijk het contract met den Senatus Veteranorum inzake de aansluiting der Vereenigde Faculteiten bij de Corpsfaculteiten na wederzijdsch goedvinden beëindigd, daar het afgezien van het feit of de opzet juist was, in alle opzichten onbevredigend werkte. Daar echter geen van beide partijen de voordeelen van een nauwere samenwerking wenschte te missen, kon ruim een jaar later, in November 1935, een nieuwe overeenkomst worden aangegaan, volgens welke alle faculteitswerkzaamheden nu tot de eigen volledige bevoegdheid van het U.I.V.-bestuur bleven behooren, doch daarenboven de leden als zoodanig deel zouden uitmaken van de algemeene faculteitenorganisatie met alle voordeelen van dien, zonder aan een speciaal faculteitsbestuur ondergeschikt te zijn.

Ter inleiding van het Lustrumjaar had het Bestuur de aardige gedachte den 9en Dies, op 30 November 1934, te vieren met een Chineeschen maaltijd in „Chung Ho Cha Lou”. Nieuwigheden van anderen aard en evenzoovele goede aanwinsten waren de cursus-Bestuurspractijk, gegeven door en op initiatief van twee bestuursambtenaren, buitengewoon-leden, en de in April 1935 opgerichte Indisch-Juristen Kring, welke ten doel had onder welwillende leiding der hoogleeraren de Rechtspractijk te beoefenen.

Het aantal Utrechtsche deelnemers aan de Indologendagen was ditmaal zoo gering, dat de voetballers onder hen zich te Leiden moesten aanvullen met een deel der gastheeren, om te velde te kunnen trekken, waarbij een nederlaag hun lot werd. De onderlinge verhouding bleef opperbest; zóó zelfs, dat op een in Mei bij Zeist

gehouden conferentie van met Indië in betrekking staande studentenverenigingen, de niet-indologen en enkele ouderen zich wel eenigszins te kort gedaan schenen te voelen, door in plaats van diepgaande meeningsverschillen een gemeenschappelijk, vergenoegd en gesloten indologenfront tegenover zich te vinden. Wel een verschil met zes jaar tevoren, toen op dezelfde conferentie Leiden en Utrecht zoo onwennig en weinig begrijpend naast elkaar stonden, dat dit het plan deed ontstaan tot nadere kennismaking, die eerst na langen tijd tot een goede verstandhouding voerde.

October 1935! het is alsof dezelfde rijkdom, waarop wij ruim zes jaar tevoren konden wijzen, zich weer over de U.I.V. heeft uitgestort. Na een periode van aanpassing kan over de toekomst van Indië weer met een gematigd optimisme gesproken worden; de verenigingskas heeft met het Lustrum in het vooruitzicht weten te sparen; onder de nieuwe leden bevinden zich voor het eerst weer door het Rijk voor de studie aangewezen indologen; hoort hoe P.I.T. hierover jubelt: „een dertigtal eerstejaars studenten van allerlei pluimage; waren bij sommigen hunner de hoofden kaalgeschoren vanwege hun argelooze jeugd, bij enkele anderen hadden de zorgen van een langdurige Indische loopbaan de slapen vergrijsd of de hoofden van hun tooi ontluisterd”.

Een gunstig wassend getij is dus daar om het schip der U. I.V. over den drempel te stuwen, waarvoorbij een kalmer water zonder onzekerheden over de toekomst der indologische opleiding haar schijnt te wachten. Wanneer het Bestuur hierbij als een betrouwbare rederij gezien mag worden, kan men den vroegeren ab actis A. H. Böhm, thans praeses der Lustrumcommissie, een ervaren stuurman noemen.

Beschouwen we naast de grootsche feestelijkheden van het eerste Lustrum het karakter van het tweede, dan vinden wij ook hierin de tweeledige doelstelling der U.I.V. weerspiegeld. Wordt thans meer de nadruk

gelegd op de U.I.V. als studievereeniging, destijds kwam meer naar voren hoe het leggen van een hechten band tusschen de leden hen tot een belangrijke daad in staat stelde. Maar ook in het tweede Lustrum, begin December 1935 gevierd, ontbreekt naast den ernst der onderwerpen, die verschillende sprekers als aansporing tot diepere studie in hun voordrachten den leden voorzetten, de daad niet, welke van een hechten band getuigt; een vaandel wordt als symbool hiervan der vereeniging aangeboden; en bovendien, Mr. Dr. H. H. A. van Gybland Oosterhoff, trouw vriend der U.I.V., wordt als eerelid nauwer aan haar verbonden. Een extra-feestnummer van P.I.T., nu eens zonder „wetenschappelijke” bijdragen, en een avondfeest „souper-dansant” doen bij dit Lustrum tot uiting komen, dat studie en vroolijkheid zich als gewoonlijk onderling goed verdragen. Tenslotte vormt dit Gedenkboek een blijvende herinnering aan de eerste tien jaren der indologische opleiding te Utrecht.

Is het beeld, dat hiermede van de U.I.V. geschapen is, volledig? Ja en neen.

Ja, indien wij U achtereenvolgens getoond hebben de groote en kleine gebeurtenissen, waaraan de leden door hun actief medewerken een herinnering zullen blijven bewaren. Neen, wanneer we minder het licht lieten vallen op de werkzaamheden, die het Bestuur eener vereeniging verricht, welke toch als eerste doel zich stelt de behartiging der studiebelangen van de studeerenden in de Vereenigde Faculteiten. Van het eerste jaar af, dat de U.I.V. haar medewerking verleende bij de verschaffing der leesportefeuilles, tot in de laatste jaren, wanneer speciale cursussen georganiseerd werden, heeft de verdere vorming der studenten, buiten hetgeen op de colleges geboden werd en de medewerking aan allerlei regelingen de studie betreffende, een zeer belangrijk deel der besprekingen in de bestuursvergaderingen uitgemaakt. De aanwezigheid daarbij van oud-bestuurs-

leden, na aftreding tot „honorair” benoemd, schiep de gelegenheid zich vroegere ervaringen ten nutte te maken; deze omstandigheid en de door schrijver dezes gevoelde homogeniteit van de besturen der laatste drie jaren, maakte voorts de eerste ontwikkeling van een bepaalden geest en traditie in de jonge vereeniging mogelijk.

Niet volledig is dit beeld ook, wanneer wij ons zouden afvragen hoe dit alles, en bovenal de geaardheid der U.I.V. en harer leden, past in het kader der studentengemeenschap, die leeft aan Nederlands grootste Academie. Een uiteenzetting van deze verhouding hoort thuis in het „Gedenkboek van het Utrechtsch Studentenleven”, waar ook de U.I.V. de haar toekomstige plaats vindt in de geschiedenis van een driehonderdjarige ontwikkeling van een geestesgesteldheid, welke zoo treffend overeenstemt met die, welke van den bestuursambtenaar verwacht mag worden. Nòg kan gezegd worden, dat hièr het dualisme in de rechtsorde, dat de verhouding van Overheid tot Onderdanen beheerscht, als wezenlijk gevoeld wordt; — noodzakelijke voorwaarde om te gelooven in de taak van den kolonialen bestuursambtenaar, wil hij niet twifelen aan de rechtmatigheid van het door hem uitgeoefende gezag. Het is deze gedachte, door Prof. Dr. F. C. Gerretson tien jaar geleden geuit in zijn inaugurale rede: „De historische vorming van den bestuursambtenaar”, die ons ook doet besluiten met de daarbij door hem gesproken woorden: „U, onder alle mannen, zal de hooge eer te beurt vallen als vertegenwoordigers van het Nederlandsch Gezag, in de volle kracht der jeugd, de schoonste taak te vervullen, die het hart eens mans begeeren kan: gij zult zijn leiders van menschen! gij zult (en gij verstaat den diepen zin van dit woord) gij zult „basileuein”!

BESIER.

EEN BLIK IN DE TOEKOMST

De opleiding tot eene zoo bij uitstek praktische taak als die van den Indischen bestuursambtenaar dient, wil zij aan haar doel beantwoorden, bij voortduring het oog gericht te houden op de practijk, waartoe zij voorbereidt.

Zij dient nauw voeling te houden met het koloniale gebeuren, met het land en het milieu, waarin hare leerlingen straks zullen arbeiden, waar zij belast zullen zijn met de zorg voor belangen, die alle lagen der uit zoo verschillende schakeeringen opgebouwde Indische maatschappij aangaan en welker behartiging zonder vertrouwdheid met hetgeen in en om die maatschappij heden bestaat en wat daaruit voor morgen kan of moet worden verwacht niet vruchtbaar kan geschieden.

Die vertrouwdheid met de feiten, de problemen, de behoeften en de nooden eener samenleving, waaraan hij mede leiding en richting zal hebben te geven, zal de bestuursambtenaar, eenmaal de practijk binnengetreden, uit die practijk zelve — en wel telkens opnieuw — moeten verwerven en onderhouden. Van dien plicht kan geen voorbereiding, hoe gedegen en volledig ook, hem ontslaan. Maar wel is mogelijk en noodzakelijk, dat zijne opleiding in zoodanige mate staat op den bodem der realiteiten van het hedendaagsche Indië, dat de jonge ambtenaar tegenover die realiteiten, wanneer hij bij den aanvang zijner loopbaan daarmede zelf in aanraking komt, niet vreemd sta.

Ook in dit gedenkschrift is een blik, in vogelvlucht, op hetgeen in Indië thans leeft en groeit en op de kansen en mogelijkheden voor de toekomst, welke dit heden in zich bergt, op zijne plaats.

De wijzigingen, welke zich in de laatste jaren in het internationaal economisch verkeer hebben voltrokken, hebben ook op de volkshuishouding van Nederlandsch-Indië haren stempel gedrukt.

De wereldcrisis ging, voorzover zij niet mede daardoor werd veroorzaakt, gepaard met eene toeneming in schier alle landen der wereld van het streven naar zelfgenoegzaamheid, hetzij binnen het enge raam der eigen nationale economie, hetzij in het ruimere kader eener imperiale gemeenschap.

Afgezien nog van den val van het wereldprijsniveau moest deze ontwikkeling voor Nederlandsch-Indië, bij gebrek aan gereserveerde afzetgebieden, bijzondere moeilijkheden opleveren, zulks te meer waar de landen, die de voornaamste afnemers der Indische exportproducten vormden, meerendeels niet identiek waren met de landen, die als de belangrijkste leveranciers van in Indië geïmporteerde goederen optraden, zoodat voor pogingen tot het handhaven van export door toepassing eener eenvoudige, op directe wederkeerigheid gebaseerde handelspolitiek weinig ruimte bestond.

De inkrimping van het vrije internationale handelsverkeer, de slinkende beteekenis of zelfs het wegvallen van open wereldmarkten, gevoegd bij en versterkt door aan het verkeer met verschillende landen in den weg staande betalingsmoeilijkheden, en de catastrofale daling der prijzen vooral van agrarische producten, deze factoren hebben in een betrekkelijk kort tijdsverloop het economische peil van ons Indië drastisch omlaag gedwongen.

De gedwongen daling kwam niet zonder schokken tot stand. Hoezeer intusschen Indië als voornamelijk op

den uitvoer van landbouwproducten aangewezen land van de gevolgen der wereldcrisis te lijden heeft gehad en nog heeft, toch is daar in economisch opzicht nu althans eene zekere mate van stabiliteit bereikt. De daling van het prijsniveau is tot stilstand gekomen; hier en daar trad zelfs min of meer belangrijke prijsverbetering op. Ook andere teekenen wijzen op eenige positieve verbetering van den economischen toestand. Zoo vertoont sinds 1932 het aantal immigrerende Nederlanders eene langzame stijging. In de arbeidsloonen op Java is in verschillende bedrijven een opwaartsche tendens te bespeuren. De schuldpositie der inheemsche bevolking is gunstiger; op de achterstanden bij het Volkscredietwezen wordt ingeloopt.

Nochtans zou men dwalen, indien men de ingetreden verbetering voornamelijk zou willen toeschrijven aan factoren van positieven opgang. De beheerschende factor is gevormd door de aanpassing der Indische volkswelvaart aan een lager peil.

Arm aan kapitaal en zonder belangrijke, voor intering vatbare reserves bezat Indië niet de mogelijkheid, om op zoo ruime schaal als elders geschiedde, door een den duur der depressie verlengenden economischen weerstand de heftigheid der crisiswerking aanmerkelijk te verzwakken. De aanpassing moest in Indië dus betrekkelijk snel verlopen; geheel voltooid is zij echter nog niet.

Gezien het karakter der zich ontwikkelende assainering door aanpassing naar beneden, is het geen wonder, dat de bestaande verbetering van den toestand nog slechts in geringe mate tot verhooging der algemeene economische activiteit heeft kunnen leiden. Dit neemt intusschen niet weg, dat zich op economisch gebied in Indië belangrijke nieuwe dingen aan het ontwikkelen zijn en wel in de eerste plaats op het gebied der nijverheid.

Viel reeds eenige jaren geleden met zekerheid te

voorspellen, dat Indië niet meer in dezelfde mate als voorheen op uitvoer zou kunnen steunen, dat in verband daarmee ook de import zich zou moeten wijzigen en ten deele worden vervangen door uitbreiding der op de bevrediging van binnenlandsche behoeften gerichte voortbrenging, sindsdien heeft de industriele ontwikkeling, welke trouwens ook vóór den aanvang der crisis al door enkele teekenen was aangekondigd, zich duidelijk in gang gezet. Eenige groote en een aantal kleine industriele bedrijven zijn binnen enkele jaren in Indië opgericht en dit proces is geenszins afgelopen.

Naar mate de hinderpalen, die aan de herleving van een wereldverkeer op de oude schaal in den weg staan, een meer blijvend karakter aannemen, naar mate ook door den vooruitgang der techniek de voortbrenging van agrarische producten in mindere mate aan bepaalde landstreken gebonden wordt en zelfs tot nu toe overwegend uit voortbrengselen van landbouw gewonnen stoffen langs anderen weg kunnen worden verkregen, zal ook Indië in stijgende mate op eigen voorziening in eigen behoeften bedacht moeten worden. Bedriegen de teekenen niet, dan betreft het hier niet een tijdelijk verschijnsel, maar eene blijvende verandering van Indië's economische structuur. Voor het zoo dichtbevolkte Java wordt de voltrekking dezer structuurwijziging tot op zekere hoogte vergemakkelijkt door het in Indië geldende lage prijs- en levensniveau; goedkoope arbeidskrachten staan daar overvloedig ter beschikking.

Ook afgezien van deze in gang zijnde industriele ontwikkeling behoeft de wijze, waarop Nederlandsch-Indië de gevolgen der wereldcrisis heeft doorstaan en doorstaat, niet tot ontmoediging te stemmen, integendeel. Vooreerst is de snelle afdaling tot een zooveel lager niveau, hoe hard deze ook mag zijn gevallen, op zichzelf eene voorwaarde voor het bereiken eener periode van economische heropleving. Voorts vertoonen, in tegenstelling tot Java en den Grooten Oost, de overige

buitengewesten, omdat zij in sterkere mate van prijsstijging van enkele belangrijke uitvoerproducten voordeel hebben getrokken, reeds meer duidelijke en positieve oplevingsverschijnselen. Ten slotte is ook voor Java de nabije toekomst niet zonder met vrij groote zekerheid aanwijsbare lichtpunten, onder welke in de eerste plaats de aandacht verdient de in de eerstvolgende jaren te verwachten, geleidelijke hervatting van het bedrijf door een flink deel der voor dit eiland zoo belangrijke suikerindustrie.

Het hoogergeschetste, alles bijeengenomen, nog vrij sombere beeld beduidt dan ook niet, dat Indië voor eene lange reeks van jaren tot economischen stilstand gedoemd zou zijn, maar het beteekent wel, dat nog voor geruimen tijd het economische leven zich zal bewegen op een platform van grootere soberheid dan voorheen behoefde te worden in acht genomen.

Zonder twijfel zal echter, juist door eene sobere huishouding gesteund, Indië's ontwikkeling naar nieuwe hoogten kunnen worden gevoerd. Nog staan voor ondernemingsgeest en -lust groote mogelijkheden open. De reeds genoemde ontwikkeling der nijverheid verkeert eerst in een beginstadium; belangrijke consumptiegoederen, die thans worden ingevoerd, zouden op meer economische wijze in Indië kunnen worden voortgebracht. De mineralen-rijkdom van den bodem kan op veel ruimere schaal worden uitgebuit. Uitgestrekte deelen van ons territorium liggen nog braak.

Dat deze en andere gegeven mogelijkheden niet ongebruikt zullen blijven, schijnt niet aan redelijken twijfel onderhevig te zijn. Van belang is, in welk tempo en door wie zij zullen worden verwerkelijkt.

Voor die verwerkelijking is noodig: kapitaal en ondernemingslust. Een juist laatstelijk op den voorgrond tredend afrondingsverschijnsel der voortschrijdende aanpassing nu wordt gevormd door de terughoudendheid in het ter beschikking stellen van nieuw kapitaal en —

erger nog — door de op verschillend terrein en in verschillende vormen tot uiting komende geneigdheid van Nederlandsche ondernemers, om vroeger voor arbeid in het Indische bedrijfsleven bestemde kapitalen aan die bestemming te onttrekken. Dit verschijnsel is in meer dan één opzicht bedenkelijk. Vooreerst omdat de noodzakelijke ontwikkeling van Indië, dat bij het verlies van vroegere mogelijkheden naar nieuwe niet alleen kan maar ook moet omzien, daardoor wordt vertraagd. Maar bovenal omdat, blijft deze neiging tot inkrimping van Indische belangen bij moederlandsche ondernemers bestaan, de aanwezige exploitatiemogelijkheden in hunne plaats door buitenlandsche ondernemers zullen worden aangegrepen. Ongetwijfeld blijft ook buitenlandsch kapitaal in Indië noodig en welkom, doch met uitbreiding van buitenlandsche investaties behoort de omvang der in Indië arbeidende nationale middelen in het algemeen gelijken tred te houden. Bovendien zijn er objecten aan te wijzen, welker exploitatie alleen met nationale krachten behoort te worden aangevat.

Dat de gedaalde conjunctuur zich ook in den toestand der openbare middelen moest weerspiegelen, spreekt vanzelf. Na jaren van belangrijke begrootingstekorten is ook thans de toestand der Indische financiën nog zorgwekkend. Ondanks voortdurende verhooging van bestaande en invoering van nieuwe heffingen is de totale belastingopbrengst tot een peil van ongeveer f 200 miljoen gedaald. Diep ingrijpende bezuinigingsmaatregelen hebben de begrooting dan ook niet sluitend vermogen te maken; ook 1936 zal geen sluitend budget te zien geven. Maar wel zal in dat jaar het punt bereikt kunnen worden, waarop althans geen schuldtoename meer plaats vindt.

Al geeft dit resultaat van voortgezette bezuinigingsarbeid reden tot voldoening, men zal bij dit punt, wanneer het eenmaal bereikt is, niet kunnen noch mogen

stilstaan. Ook daaroverheen zal de bezuiniging moeten worden voortgezet. Verlaging van lasten toch is dringend noodzakelijk. Voorts zal de niet minder noodige uitbreiding der bestuursvoering tot nieuwe gebieden — in Nieuw Guinea is zij b.v. te eenenmale onvoldoende — verhoogde kosten met zich brengen; evenzoo de versterking der defensie. Tegenover die kosten kunnen — anders dan tegenover de uitgaven, veroorzaakt door de verschillende wettelijke regelingen op economisch gebied, waaraan veelal zekere heffingen worden verbonden — geen evenredige middelenverhoogingen worden gesteld en de benodigde bedragen zullen derhalve door verdere besparing op andere uitgaven moeten worden gevonden.

Waarschijnlijk beteekent dit de noodzaak, om op verschillend terrein tot minder intensieve overheidszorg over te gaan. Voor zoover door de reeds toegepaste of nog toe te passen bezuinigingen bestaande waarden worden aangetast, is dit wel te betreuren, maar niet beschamend; aan den uitbouw van het ambtelijke apparaat in de jaren vóór 1929 is terecht het verwijt van te groote weelderigheid gedaan.

Dat overigens door gewijzigde organisatie der overheidszorg nadeelige gevolgen van inkrimping en bezuiniging in groote mate kunnen worden opgevangen, bewijst hetgeen te dezen opzichte in de laatste jaren reeds is geschied.

Ook met de middelen, welke de tegenwoordige budgetten voor bestuursuitgaven veroorloven, wordt eene behoorlijke bestuursvoering gehandhaafd. In den bestuursvorm zijn belangrijke veranderingen in gang of op til.

De ophanden bestuurshervorming der buitengewesten, waardoor ten opzichte van die gebieden de suprematie van meer eigenlijk aan Java gebonden inzichten en invloeden allengs zal moeten verdwijnen, baant mede

den weg naar verdere doorvoering van het decentralisatiebeginsel. Zoolang n.l. de departementen van algemeen bestuur althans voor de buitengewesten met eene uitvoerende taak belast blijven, kan ook op Java de decentralisatie van bepaalde takken van overheidszorg moeilijk op economische wijze geschieden.

Dat de binnenlandsche politieke toestand in eenen tijd als dezen geen bijzondere zorgen baart en dat, van enkele uitzonderingen van geringe en strikt locale beteekenis afgezien, overal rust en orde heerscht, is zeker bevredigend, en mede een bewijs van de voortreffelijkheid van het wijze — waar noodig, krachtige — beleid, waarmede de Indische Regeering gedurende de laatste jaren tegen aantasting van het gezag heeft gewaakt. Ook de goede verstandhouding tusschen het Nederlandsche en het inheemsche bestuurscorps verdient in dit verband vermelding en waardeering.

Men hoede zich intusschen voor de nogal verbreide dwaling, dat deze rust heerscht ondanks de economische depressie; zij hangt ook daarmede veeleer in zeker opzicht samen. Voor politieke activiteit der bevolking is in Indië als overal elders eene door propaganda arbeidende leiding eene onmisbare voorwaarde, welker vervulling, hoe sober de opzet ook moge zijn, zonder de beschikking over zekere geldmiddelen niet mogelijk is. Die middelen kunnen alleen door de bevolking zelve in den vorm van vereenigingscontributies of anderszins worden geleverd, en daartoe is de bevolking thans te eenenmale niet in staat. Dit verandert, zoodra zij zich uit hare huidige economische onmacht verheft. Dan is ook verhoogde politieke activiteit te verwachten.

Onder de Europeesche ingezetenen is eene groeiende belangstelling en sympathie voor het nationaal-socialisme waar te nemen. Opmerkenswaard als dit feit op zichzelf is, omdat de prikkel van reactie tegen de sociaaldemocratie, die in Indië nimmer vasten voet heeft gehad, of tegen verwordingsverschijnselen van partijpolitiek,

die het binnen Indië ook nooit tot eene rol van belang heeft kunnen brengen, hier van geen of weinig beteekenis kan zijn, kan deze richting de tendenz hebben, de gestadige uitbreiding der in de laatste jaren zeer omvangrijk geworden overheidsbemoeyenis met het economische leven verder in de hand te werken.

Hand in hand met de economische ontwikkeling der crisisjaren is gegaan eene nog voortdurend sterker stijgende bemoeyenis der overheid met het bedrijfsleven.

Deels in den samenhang van internationale restrictieregelingen kwamen wettelijke bepalingen betreffende de productie, het vervoer en den uitvoer van een aantal agrarische voortbrengselen tot stand en ook buiten het kader van restrictie der voortbrenging hebben de moeilijkheden, welke de internationale goederenuitwisseling door het autarkisch streven van een groot aantal landen ondervindt, Indië genoopt den weg van wettelijke bescherming van nationalen handel en bedrijf te betreden. De eerste schreden op dezen weg zijn alras door verdere gevolgd en hebben in een tijdsverloop van enkele jaren gevoerd tot een uitgebreid complex van overheidsbemoeyingen met het economische leven, welk complex nog dagelijks groeit.

Ter bescherming van de inheemsche nijverheid wordt de invoer van een aantal artikelen gecontingenteerd. Andere contingenteeringen geschieden bij wijze van steunverleening aan de moederlandsche industrie, zulks in ruil voor de behartiging door Nederland van bepaalde exportbelangen. Bestaande Indische distributie-apparaten worden beschermd door eene licentieeringsregeling, welke de overheid bevoegd maakt, den invoer van door haar aangewezen goederen aan een vergunningsstelsel te binden en de verdeeling der uit te geven vergunningen volgens door haar vast te stellen normen te regelen. Voorts kan van overheidswege, uit kracht der z.g. bedrijfsreglementeeringsordonnantie, de oprichting

van nieuwe en de uitbreiding van bestaande bedrijven van vergunningen worden afhankelijk gesteld.

Ook buiten wettelijke regelingen om wordt door overheidsdiensten aan de ontwikkeling van het bedrijfsleven in stijgende mate aandeel genomen. Bij de vestiging van nieuwe industriele bedrijven is overheidsmedewerking in eenigerlei vorm, b.v. in dien van steun door wetenschappelijke of technische overheidsdiensten, eer regel dan uitzondering.

Deze als crisisgevolg geboren vormen van overheidszorg zijn doende in het geheele beeld der Indische maatschappij ingrijpende veranderingen teweeg te brengen en men dient zich vertrouwd te maken met het denkbeeld, dat dit verschijnsel niet slechts van tijdelijken aard zal zijn.

De bedoelde veranderingen voltrekken zich onder de leiding der ambtelijke apparatuur, aan welke deze takken van overheidsbemoeienis zijn toevertrouwd en wel nagenoeg zonder eenigen invloed of contrôle van vertegenwoordigende colleges als de Volksraad. Steeds uitgebreider wordt het terrein, waarop overheidszorg van deze soort zich beweegt; tevens gaat de ontwikkeling in de richting van verruiming der in verband met deze overheidsbemoeiingen aan ambtelijke instanties toegekende bevoegdheden van discretionairen aard. Hier en daar is reeds ongeveer een stadium, waarin van overheidswege aan onderdeelen van het bedrijfsleven ook dagelijksche leiding gegeven wordt, bereikt.

Men moge weinig geneigd zijn deze ontwikkeling toe te juichen, erkend moet worden, dat om inmenging der overheid in het bedrijfsleven in verschillende gevallen juist uit het bedrijfsleven zelf wordt gevraagd en dat dikwijls het ingrijpen der overheid noodzakelijk, maar ontbrekend of niet in voldoende mate aanwezig particulier initiatief komt vervangen of aanvullen. Ook is in bepaalde gevallen mobilisatie der nationale economische krachten zonder overheidsmaatregelen niet goed denkbaar.

Intusschen legt de voorzienbare verdere uitbreiding der overheidsinmenging in het economische leven aan de betrokken ambtelijke instanties eene zware taak op. Slechts eene groote mate van verantwoordelijkheidsbesef, zelfbeheersching, zelf-critiek en ontvankelijkheid voor hetgeen uit de samenleving aan nuttige critiek opkomt, zal de met bevoegdheden van steeds ruimere strekking uitgeruste ambtenarij voor een het bedrijfsleven verstarrend bureaucratisme en erger kunnen behoeden.

Als nagenoeg overal ter wereld is ook in de Indische samenleving een drang naar krachtiger bewapening te bespeuren, zij het ook minder sterk dan elders het geval is. Voor Indië speelt het in een aantal andere landen zwaar wegende motief der het bedrijfsleven stimuleerende en arbeidsverruiming kweekende werking, welke van toenemende bewapening in ieder geval tijdelijk kan uitgaan, geen rol, omdat eene oorlogstuig voortbrengende industrie ontbreekt. De in Indië tot uiting komende drang naar versterking der weermacht wordt dan ook niet door deze of dergelijke neven-oogmerken maar enkel door de wezenlijke behoefte aan hechtere beveiliging van ons gebied beheerscht.

Die behoefte is inderdaad aanwezig. Bij de bepaling daarvan spreekt mede de overweging, dat eene te zwakke oorlogsuitrusting op zichzelf de strekking heeft, de kansen op agressie door een buitenlandschen vijand te verhoogen. Hiervan afgezien geldt, dat de kansen op agressie van buiten, al is het van belang deze, voorzoover zulks in onze macht ligt, te verminderen, wel de mate, waarin met oorlogsgevaar moet worden rekening gehouden, bepalen, maar niet beslissend zijn voor de vraag, hoe krachtig ons defensie-apparaat moet zijn, om aan eenen aanvaller binnen het raam onzer beschikbare kracht voldoende weerstand te kunnen bieden.

De beantwoording dezer laatste vraag wordt voornamelijk beheerscht door de verhouding tusschen de

voor operaties in den Pacific in aanmerking komende maritieme strijdkrachten der onderscheidene hier eene rol spelende groote mogendheden. In die verhouding voltrekken zich wijzigingen, waardoor aan de defensie van Nederlandsch-Indië zwaardere eischen worden gesteld dan waarmede voorheen rekening behoefde te worden gehouden.

Vooraf uitbreiding en wel zeer belangrijke uitbreiding der Indische luchtmacht is noodig. De luchtstrijdkrachten, waarover Indië thans beschikt, zijn bijna verwaarloosbaar gering en dit is te minder verontschuldigbaar, omdat het hier een in verhouding tot de daaraan te ontleenen defensiecapaciteit betrekkelijk weinig kostbaar wapen betreft, dat zich bij uitstek leent voor de verdediging van ons eilandenrijk, welks uitgestrektheid juist op een zoo snel verplaatsbaar strijdmiddel als eene luchtvloot aangewezen doet zijn.

Hierboven is, waar van nieuwe ontwikkelingsmogelijkheden van Indië werd gerept, reeds met een enkel woord aangeduid, dat Indië niet alleen gelegenheid biedt tot verdere ontwikkeling, maar dat die verdere ontwikkeling ook noodzakelijk is.

Zij is dit niet slechts om de algemeene reden, dat — in een koloniaal land nog meer dan elders — stilstand achteruitgang beteekent, niet slechts, omdat voor oude, verloren gegane of gaande economische waarden nieuwe in de plaats moeten worden gesteld, maar ook en vooral omdat in de huidige wereldconstellatie het behoud dezer kolonie mede afhankelijk is van de mate, waarin hare mogelijkheden door ons worden gebruikt.

Deze overweging van defensie, in eenen ruimeren zin, geldt in de eerste plaats voor de ontwikkeling der buitengewesten. Zoolang daar groote gebieden onopengelegd worden gelaten, is onvermijdelijk, dat die gebieden de begeerte opwekken van anderen, wier nationale behoef-

ten hen tot expansiezucht dringen en die tot openlegging daarvan zoowel in staat als bereid zijn. De buitenlandsche belangstelling voor de betreffende territoiren is een bestaand en tastbaar feit, dat zich vrijwel dagelijks demonstreert.

Niet slechts uit enkel economische overwegingen passen hier daarom voorzieningen in grooten stijl. Het meer dan eens aanbevolen en ook toegepaste middel, om deze gebieden voor eventueele latere Nederlandsche exploitatie te reserveeren door deze te beleggen met allerhande concessies, die niet of nauwelijks worden uitgeoefend, kan alleen als zeer tijdelijk expediënt van waarde zijn; blijvende uitkomst brengt deze kunstgreep, ook al wordt hij met behulp van overheidssteun toegepast, niet. Daarvoor miskent hij te zeer de realiteit. De verlokking, welke het leege land op anderen uitoefent, kan alleen met die leegheid — niet door occupatie alleen in naam — verdwijnen. Daadwerkelijke openlegging dezer gebieden, gepaard gaande met bevolking daarvan, is hierom geboden. Te denken is hier niet alleen aan Nieuw Guinea, ten opzichte waarvan nu althans teekenen van voorbereidende activiteit te bespeuren zijn — al slaat wat tot dusver is gedaan, naast hetgeen in het Australische gedeelte van dit eiland is tot stand gebracht, een poover figuur — maar evenzeer aan Borneo.

Wil zij effect sorteeren, dan zal de openlegging moeten worden aangevat op groote schaal en zonder lang verwijl. Op groote schaal, omdat bij de uitgestrektheid dezer territoiren met maatregelen van kleine allure niets valt uit te richten. Zonder verwijl, niet alleen om de internationale verhoudingen, al zijn die voldoende om op deze aangelegenheid den stempel van urgentie te drukken, maar ook, omdat thans de daartoe benoodigde kapitalen in het moederland nog kunnen worden gevonden met meer gemak, dan het geval zal zijn, nadat voortgezette aanpassing ook hier tot een sterk verlaagd economisch niveau zal hebben geleid.

Met enkele trekken kunnen de hoofdlijnen der toekomstige ontwikkeling, welke Indië's heden doet verwachten, samenvattend worden geteekend.

Met eene zich op een platform van groote soberheid afrondende aanpassing en eene langzaam zich ontwikkelende heropleving zal hand in hand gaan de verdere industrialisatie van Indië, althans tot aan het peil, waarop een groot deel der voornaamste categorieën van elementaire verbruiksgoederen binnen Indië wordt voortgebracht.

Haar crisiskarakter geleidelijk verliezende, zal de zich verder uitbreidende overheidsbemoeienis met het bedrijfsleven een blijvend en belangrijk element van de nieuwe structuur der Indische economie en administratie gaan uitmaken.

De ontwikkeling der buitengewesten, gepaard aan de uit bestuurshervorming en decentralisatie voortvloeiende grootere zelfstandigheid dier gebieden ten opzichte van hunne eigen huishouding, zal hunne relatieve beteekenis in het Indische bestel doen groeien; ook zal het centrale gezag in geringere mate dan voorheen met Java te identificeeren zijn.

Van de kracht waarmede en van het tempo waarin in Indië de nieuwe dingen, waaraan het behoefte heeft, worden tot stand gebracht, hangt Indië's toekomst af. Onze toekomst in Indië is afhankelijk van het aandeel, dat wij onszelfen daarin zullen toedeelen.

Vol beloften is nog de toekomst van ons Insulinde. Maar de vervulling daarvan is aan voorwaarden gebonden; zij zal ons niet in den schoot worden geworpen; zij zal als ieder begeerlijk goed strijdende moeten worden verworven.

Moed en kracht, ondernemingsgeest en offervaardigheid, nationaal bewustzijn en besef van onze koloniale taak zullen den arbeid, die aan de toekomst de vervulling harer beloften wil ontworstelen, moeten schragen.

Zijn die elementen aanwezig, dan past ook vertrouwen.

Want dan wordt de koers van Indië's ontwikkeling niet door het blinde noodlot, maar door het doelbewust streven naar de verwezenlijking van onze koloniale roeping bepaald.

Zoo hebben wij Indië's toekomst in eigen hand.

VOLLGRAFF.

AN
WA

MU
DEWA